

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 07357

SHVARTSBARD

Alter Kacyzne

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x101, or by email at cmadsen@bikher.org.

אלטער קאציזנע

שוואַרצבאָרד

אלטער קאציזנע

שווארצבארד

**סינמעטישער רעפארטאזש
אין דריי אקטן און זיבן בילדער**

— ארויסגעגעבן מיט דער מיטהילף פון שולמית קאציזנע —
די טאָכטער פון מחבר

אלטער קאציזנע

שווארצבארד

אַרויסגעבער:
קאָמיטעט פֿאַר ייִדיש און ייִדישער קולטור
פֿאַרז — 1980

ACHEVE D'IMPRIMER SUR LES PRESSES DE LA
SOCIETE D'IMPRIMERIE PERIODIQUES ET
D'EDITION, 32, RUE DE MENILMONTANT, 57023
PARIS, EN MAI 1980

אַלטער קאַצינע

1. לעבנסגאַנג

אין אַ ווילנער אַרבעטער-משפּחה איז געשטאַנען דאָס וויגעלע פון בן-יהודי אַלמער-שלום, וועלכער איז אויף דער וועלט געקומען דעם 31-סטן מיי 1885.

זיין לערנען אין חדר און אין אַ יידיש-רוסישער אָנפאַנגשול האָט געדויערט בלויז אַ פּאַר יאָר, אָבער זיין אָפּגעבן זיך מיט ליענען און לערנען האָט זיך געצויגן דאָס גאַנצע לעבן. ער האָט באַהערשט יידיש, העברעאיש, רוסיש, פּויליש, דייטש און פּראַנצויזיש. די ערשטע טע דערציילונגען זיינע זענען געשריבן אין רוסיש און דערשינען אין „יערוזיסקי בור“ פון מיי און סעפטעמבער 1909.

יונגערהייט פאַרלאָזט קאַצינע די היים און פאַרט אַריבער צו אַ קרוב אין יעקאַטערינאַפּלאַוו (היינט: דניעפּראַפּיעטראָווסק) ווו ער לערנט זיך פאַטאַגראַפירן און ביי דער מלאכה, וואָס ער האָט דערפירט צו אַרטיסטישער שלימות, איז ער שוין פאַרבליבן און פון איר געשעפט דיונה. קאַצינע האָט פאַראייביקט אין בילד אַרץ-ישראל, צפּון-אַפריקע און דער עיקר פּוילן. זיינע פּרעכטיקע בילדער פון יידישן לעבן פלעגן דערשיינען רעגולער אין דער אילוסטראַטער ביילאגע פון „פאַרווערטס“ און זענען אַרײן אין דעם באַקאַנטן אַל-באַם „די פאַרשוונדענע וועלט“, אַרויסגעגעבן דורך דער פאַרווערטס-אַסאַציאַציע אין 1947. צווישן די יאָרן 1974 און 1977 זענען דערשינען מערערע אַלבאָמען מיט קאַצינעס פאַטאַגראַפיקעס, אַרויסגעגעבן דורך אַמעריקאַנער און ענגלישע פאַרלאַגן.

זיינע רייע-רעפּאָרטאַזשן האָט קאַצינע געדרוקט אין וואַרשע-

ווער „אונזער עקספרעס“ (1927-1928) אד״מ : „איבער לענדער און מדבריות. געדאנקען און בילדער פון א רייזע קיין אפריקע“.

אין יעקאמטערינגאלאוו האט קאציונע חתונה מיט חנה כאטשאנאוו, וועלכע האט אים געבוירן זייער בתי-יחידה שולמית.

האבנדיק איבערגעלייענט א פאר דערציילונגען פון י. ל. פריץ, באשליסט קאציונע צו קומען קיין ווארשע, ווו ער באקענט זיך מיט אים, ווערט זיין פריינד און ווייזט אים זיינע שאפונגען, כדי אויס-צוהערן פריצ'עס מיינונג (1910). דער ערשטער עפנטלעכער ארויס-טריט אויף יידיש איז אין „די יודישע וועלט“ פון אפריל-מיי 1915 ; דאס זענען זכרונות וועגן פריצן, וואס האבן אים מיט א מאָל געשאפן אַ שמאָרקע פּאָפּולערקייט אין דער יידישער ליטעראַטור-וועלט.

אין אינטענסיוון קולטור-לעבן פון פוילן, בפרט פון ווארשע, אין די צוואנציקער יארן האט אַ גרויסן חלק קאציונע : ער אַרבעט מיט אין פיל זשורנאלן, איז מיטגעדאַקטאָר פון די צייטשריפטן „גלאַקױ“, „די תיבה“, „רינגען“, „ליטעראַרישע בלעטער“. אין די דרייסיקער יארן איז ער הויפט-רעדאַקטאָר פון דער מאַגאַ-צייטונג „דער פריינד“, ווו ער פירט אַ ספּעציעלע רובריק „מיין רעדנדיקער פילם“. נאָכן שליסן פון דער צייטונג דורך דער פוילישער מאַכט גיט ער אַרויס אַ צוויי וואָכנטלעכן זשורנאַל מיט דעם זעלבן נאָמען און פילט אים אַליין אויס מיט אייגענע שאפונגען, אַרטיקלען, נאָמיצן. אין יעדן פון די געביטן איז קאציונע אַריגינעל, אויפריכטיק און איבערציי-גנדיק.

ער פירט אויך אַ קולטור-געזעלשאַפטלעכע אַרבעט : פאַרש אַרום אין די פויליש-יידישע שמעטלעך מיט רעפּעראַטן, אַרגאַניזירט אַ סע-אַטער-פּמודיע, איז מיטגליד פון יידישן פּען-קלוב, פון דער פאַרוואַל-טונג פון ליטעראַטור-פאַראיין, פאַרוואַלטער פון דער אַנפּקיי-ירושא-צו-זאַמען מיט יצחק גרינבוים, ד״ר צמח שאַכאַר, חיים זשיטלאָווסקי, שמואל נייגער און אַנד. אינטערעסירט זיך מיט יידישע שולן אַא״וו. באַזונדער טייער איז אים דאָס יידישע טעאַטער פאַר וועלכן ער שאַפט רעפּערטואַר און וועמען ער שטיצט אַרגאַניזאַטאָריש.

אין סעפטעמבער 1939 באַפאַלן די דייטשן פוילן. אין געציילטע טעג געפינען זיי זיך ביי די טויערן פון ווארשע און, ווי טויזנטער

יידן, פארלאזט קאציונע מיט דער משפחה די הויפטשטאט און קומט
קיון לעמבערג (לואאו), וואס געפינט זיך זינט דעם 17-טן סעפטעמבער
בער אונטער דער סאוויעטישער הערשאפט.

די 21 חדשים פון דער סאוויעטישער ממשלה זענען געווען זיי
אן אויפבלייז פון א מעטעאר אין יידישן קולטור-לעבן, אין וועלכן
קאציונע פארנעמט א באטייטיקע פאזיציע: ער איז ליטערארישער
דירעקטאר פון יידישן מלוכה-טעאטער, רעדאקטאר פון יידישער רא-
דיא-עמיסיע און פון א יידישער צייטונג. דעם 22-סטן יוני 1941 בא-
פאלן די דייטשן, די ביז-איצטיקע פארבינדעטע, דעם ראטן-פארבאנד
און מיט שנעלע מארשן דערנענטערן זיי זיך קיון לעמבערג. די אינס-
טיטוציעס ווו קאציונע האט געארבעט ווערן עוואקואירט אויף מזרח,
אבער פאר אים, דעם אומפארטייאישן, איז נישטא קיון פלאץ אין
עוואקואציע-צוג און ער לאזט זיך אין וועג אריין צו פוס.

ער דערגייט ביז טארנאפעאל, וואס איז שוין פארנומען דורך די
דייטשע ארמייען. דא האבן אים מיט נאך אנדערע יידן געכאפט די
אוקראינישע רוצחים און אויף א שוידערלעכן אופן פארפייניקט צו
טויט אויפן טארנאפעאלער בית-הקברות דעם 7-טן יולי 1941. קאציונע
איז דערמארדעט געווארן דורך די זעלבע אוקראינער, דירעקטע יור-
שים פון פעטלורעס באנדעס, וועלכע ער ברענגט ארום מיט אצא
עקספרעסיע אין זיין דראמע „שווארצבארד“. דעם לעצטן וועג און
די לעצטע מינוטן פון אלטער קאציונע האט גענוי באשריבן נחמן
בליץ אין זיינע זכרונות. דאס קאפיטל טראגט דעם טיטל „דער קרייצ-
וועג פון אלטער קאציונע“.

2. דיכטונג

בראנאלאגיש איז די ערשטע פאעטישע שאפונג קאציונעס „דער
גייסט דער מלך, דראמאטישע פאעמע, דריי אקטן, אכט פראג-
מענטן“ (1919). ווען מיט יארן פריער האט קאציונע די פאעמע פאר-
געלייטעט פריצן, האט פריץ געזאגט: „איך פארמאג נישט אייער פע-
דער“.

מיט דער פאעמע האט זיך די יוגנט ארומגעטראגן. ס'איז געווען
אן אויסדרוק פון עפעס ניעס. „עפעס האט מען נישט פארשטאנען

דעם מיין, דעם תוכן, די כוונה, כאמיש יעדע שורה האט פארבאפט אונדזער פאנטאזיע, פארבישפט אונדז. ס'איז געווען א שיינקייט פון אן אנדער מיין, גארנישט לויט דער קאנווענציאנעלער יידישער פאעזיע... נאכן לייטען און איבערלייענען... איז איבערנעבליבן ביי אונדז א בענקשאפט, א זוכעניש נאר אן אנדער וועלט — און אפשר איז דאס טאקע געווען דער תוכן און כוונה פון ווערק און דיכטער — דער דראנג צו נייע וועלטן, נייע אידעען! — זאגט עדות מאיר קוט" שינסקי (דער וועג, מעקסיקע, יאנואר 1971).

א צווייטע גרעסערע דראמאטישע פאעמע איז „פראעמעטאוס“, אן אלמענטשלעך-פילאסאפישע באטראכטונג איבער אנויווערסאלע פראבלעמען אריינגעלייגט אין מויל פון א גריכישער מיטאלאגישער געשטאלט, פון געקריציקטן ישו און שטן. דאס ווערק איז „געשאפן אונטער דעם דירעקטן רושם פון דער אקטאבער-רעוואלוציע. אבער שוין אין דער פאעמע וואקסט און בריווט אויף... א ספק אין דעם „גאט פון פרייהייט!“, ער, דער גאט פון פרייהייט פארשטעלט זיך אין א שטן גאר, דער שטן וואנדערט ארום א פארשטעלטער אין מויונטער געשטאלטן. טאקע מיט די בעסטע כוונות — צו באפרייען דעם גאט אין מענטשן, ווארים אין יעדן מענטשן איז דא א גאט — אבער שטן בלייבט שטן, ווי ער זאל זיך נישט פארשטעלן און ער רופט ארויס א גיטטיקן כאאס, א תהו-והוה. דאס איז ווייזט אויס, דער ערשטער ריכטיקער ענטפער פונעם פיינפילנדיקן דיכטער אויף דער בלוטיקייט, אויף דעם שדיים-מאנץ פון מעראר אין זיין אויסגעחלומט מער רעוואלוציע!“ (יצחק טורקאו-גרודבערג, צוקונפט, סעפט. 1970).

מיר לייטען דאָרט געוויסע שורות און הייבן אן צו פארשמיין, אן דער מחבר דריקט דא אַ אַויס אין פשוטע ווערטער אייגענע געדאַנען קען און געפילן לגבי אונדזער מענטשלעכער עקסיסטענץ, וואָס פאַרמאָגן אַ נביאישן חותם :

און כ'האָב געזען צו אייגן פּיין און שאַנד
די קינדער פון דער ערד, פון מיר פאַרלאָזן
זיי צינדן טויזנט פּייערן אין לאַנד
און דרייסט אין ביזע שרפות זיי צעבלאָזן !
און ס'גייען שוין מיט פּייער שטאַט אויף שטאַט,
און ס'פלאַמען שוין די שיפן אויף די ימען,

און יעדער צינדער שרייט : ער איז אַ גאָט !
און גרייט זיך אומברענגען אַ וועלט אין פלאַמען
און כ׳זע דער מענטש האָט — קאַלכאָויונס געבויט
אין זיי דער בייזער פלאַם זאָל אייביק נעסטן.

מיר טאָרן נישט פאַרגעסן, אַז די שורות זענען געשריבן איבער
צוואַנציק יאָר פאַר מיידאַנעק, אוישוויץ און בעלזשעץ, וווּ ס׳איז
אומגעקומען קאַציונעס פרוי חנה אין יאָר 1942.

אין די צוואַנציקער יאָרן איז דערשינען אין קאַציונעס איבער-
זעצונג אַלעקסאַנדער בלאַקס פּאָעמע „צוועלף“. עס האָט זיך דעמאָלט
פונאַנדערגעבלאָזן אַ פּאָלעמיק וועגן דער דאָזיקער פּאָעמע, וואָס
מערערע יידישע דיכטערס האָבן איבערגעזעצט. אַן אורטייל איז שווער
אַרויסצוגעבן, אָבער קאַציונע האָט בפירוש איבערגעדיכטעט בלאַקס
אין אַזאַ מאַס, אַז אַטעמדיק מיטן גייסט פון דער רוסישער שפּראַך
איז די פּאָעמע אַן אַריגינעלע יידישע שאַפונג : אַ דאַנק דער מוזיקאַ-
לישער פּערסעקציע און אַנדערע דיכטערישע דערגרייכונגען. אַ גרע-
סערע זאַמלונג בילדן „בלאַרן און גראַטעסקו“ (1936), וועלכע דער
מחבר האָט פאַרזען מיט אַ „פאַרוואַרט“, וווּ ער קלערט אויף זיין באַ-
ציאונג צו פּרצן, פון וועמען ער איז טאַקע געווען אַ תלמיד, אָבער
נישט קיין נאַכלופּער.

קאַציונע גייט זיין אייגענעם וועג. קאַציונען איז נאָענט דאָס
פּאָלק. ער גלייבט אין זיין געזונטן קריטישן הוש און איראַניע אין
באַצוג צו אַפּגעלעכטע לעבנס-פאַרמען. וואָגט ער דעריבער אין דאָ-
זיקן גייסט צו שילדערן די פאַרנעטערטע ביז איצט העלדן — אַזוי
קומען אויף זיינע גראַטעסקו. קאַציונע גלאַריפּיצירט די פּאָלקסימי-
לעכע מאַמענטן פון ריין עמישער נאַטור „אַן רעליגיעזער, מיסמישער
און נאַציאָנאַלער כומאַפּאַריע“.

די שפּראַך פון די „בלאַרן און גראַטעסקו“ איז אַ פּשוטע, אין
סמיל פון פּאָלקס-מעשויות געבויט אויף פּאָלקסמאַטיוון און פּאָלקלאַר.
די געשעענישן, אפּשר קאַנקרעטע, וואָס האָבן געדינט פאַר אַ טע-
מע זענען שוין לאַנג פאַרגעסן, אָבער דער דיכטער מאַכט זיי אויפ-
לעבן, ווייל דאָס ליר איז אייביק.

קאציאנע געפינט א שיינעם קלינגענדיקן פאעמישן אויסדרוק
פאר זיין גלויבן אין פאעזיע :

דאָס לעבן שפּראַצט, דאָס לעבן בליט, פאַרבליט,
אַ וועלט פאַרגייט, אַ וועלט באַגייט די כוחות
און צאַנקט אַ מענטש, פאַרבלייבט נאָך אים זיין ליד,
אַ שפּליטער גאַלד אין שטויבן פּרוּכת.

אַ שפּליטער גאַלד אין אייביקן געוועב
וואָס בליצט אַליין פאַר זיך אַליין בשתיקה.
שוין לאַנג צו שטויב איז דער, וואָס האָט געלעבט,
און נאָר דאָס ליד — זיין ליד געפינט אַ תּיקון.

3. פּראָזע

פּובליציסטיק און זשורנאליזם, ליטעראַטור־ און טעאָטער־קריטיק
בילדן וויכטיקע טיילן פון פּראָזע, אין וועלכע קאציאנע האָט זיך
אויסגעצייכנט. ער איז געווען אַ שאַרפּער פּאָלעמיסט, אַ פילעווידיקער
פאַר קולטור־פּראָבלעמען, כּפּרט אין שייכות מיטן טעאָטער, פאַר
וועלכע ער האָט געקעמפט און פאַרמיידיקט מיטן פולן ברען פון זיין
נשמה. אין זיינע אַרטיקלען, ביכער, רעצענזיעס, באַווייזט ער זיין
גרויסע מבינות אין די באַרירטע טעמעס. וועגן זיינע דערציילונגען
אין דער רוסישער שפּראַך האָבן מיר שוין דערמאָנט. זיי פאַרמאָגן
אַ שטאַרק דראַמאטישן שטאַף מיט שאַרפע קאָנפּליקטן : סאַציאַלע
און פּסיכאָלאָגישע, וואָס זענען סימנים פון אַ גרויסן טאַלאַנט. מיר
ווילן דאָ רעדן וועגן זיין יידישער שאַפּונג אין פּראָזע.

קאציאנע איז געווען אַ פּאָעט דורך און דורך און אויב מיר רעדן
וועגן זיין ערשטן פּראָזע־בוך „אַראַבעסקו“ (1922), איז דאָס כּדי יצא
צו זיין לגבי דער פּאָרעם. אַכער אויך די פּאָרעם איז נישט אַ קאַנס־
טאַנטער ענין. אין זיינע „אַראַבעסקו“ האָט קאציאנע צוגעשריבן באַ־
מערקונגען, אין וועלכע ער זאָגט, אַז זיי בילדן „אַן אַנהייב פון פּאַרמ־
זוכעניש“. אַן אויסגעאַרבעטע פּאָרעם איז ווי אַ רייזע מיט „גומענע
רעדער איכער אויסגעפאַרענט וועגן“ — און דאָס איז קאציאנען נישט
צום האַרצן.

דער באגריף „אראבעסקן“ מיינט אן אראמעניש פון בלעטער ספיר-ליזירמע, פיגורן, בלומען אונטער דער השפעה פון מוזולמענישע מוס-סערן. מיר געפינען אראבעסקן אין דער קונסט, מוזיק און באלעט. קאציונע האט אין פאלקסטימלעכער שפראך אויסגעוואנגען פאעטיש-ראמאנטישע געפילן, וויינעס, אכטערוואציעס, וואס פארמאגן אן איי-גענע מעלאדיע, א דראמאטישע שפאנדנג און א זיכעמן חן.

דער פאעטישער אינסטינקט האט געפירט דעם מחבר אין לאנד פון די אבות אין דער צייט פון שלמה המלך און אין קלימאט פון שיר השירים. אויף דעם דאזיקן פאן האט ער געשאפן די ערשטע, און אפשר אויך די שטארקסטע און פאפולערסטע אראבעסקע „קראנ-קע פערל“, וועלכע האט אויך אויסגענומען אין דער העברעאישער אויסגאבע אין ישראל און וועמענס אימאליענישע איבערזעצונג פון איפאליטא פיצעטמי איז דערשינען אין 1974 און איז פיל מאל גע-ווען געליינעט אין אימאליענישן ראדיא.

אין אן אינטערוויו, וואס קאציונע האט געגעבן א זשורנאליסט פון די „ליטערארישע בלעטער“ (1929) האט זיך גערעדט וועגן דער-פאלג אויף דער פוילישער בינע פון אנסקיס „טאג און נאכט“, וואס ער האט פארענדיקט. דארט זאגט ער : „... ביט מיך נישט ביי דער צונג, אז נישט וועל איך אויך זאגן, אז כ'וועל אנטשרייבן א ראמאן אויך“.

דער ראמאן איז שוין דעמאלט געווען כמעט פארטיק, דאס איז געווען די גרויסע עפאפייט אין צוויי בענד „שטארקע און שוואכע“. ביז איצט האט קאציונע געשריבן פאעמעס, לידער, דראמעס, ארטיקלען, רעפארטאזשן, פאלעמיקס, טעקסטן פארן יידישן קליינ-קונסט-מעטער „עזאול“, פון וועלכע „דער פעטער פון אמעריקע“ (מוזיק פון הענער קאן) איז געווען שטארק פאפולער, לידער פאר דער פיעסע „וואלפאנגע“, פילמעטקסט צו אנסקיס „ריבוק“, דיאלאגן און לידער צום פילם „אן א היים“ פון יעקב גארדין אא"וו.

דער ראמאן „שטארקע און שוואכע“ אויף קנאפע 800 זייטן איז א ברייטער לייונט פון יידישן לעבן אין פוילן בעת דער ערשטער וועלט-מלחמה. טעמאטיש איז דער פארנעם א גרויסער, די באריר-מע פראבלעמען עיקרדיקע און די טיפן אויסגעהאלטענע. היינט, מוס-

ציק יאר נאכן דערשיינען פון בוך ליענט ער זיך ווי אן אקטועלער שפאנענדיקער ראמאן. אין דעם טאקע באשטייט דער כוח פון מחבר : אויף דער קאנווע פון זיין צייט האט ער אויסגעהאפטן אייביקע פראג-בלעמען, ווייל ער האט אריינגעקוקט טיף אין די מענטשלעכע נשמות און געהאט אפענע אויגן אויף היסטארישע פראצעסן.

די גאלעריע מיפן איז א רייכע. יעדער איינער פון די פאר צענד-ליקער פערסאנאזשן איז א וועלט פאר זיך און דער מחבר דערפירט אלע העלדן ביז צום סוף פון זייער וועג, ער פארגעסט קיינעם נישט. די עיקר-כארעקטעריסטיק פון די מענטשן איז זייער גאנצקייט. וועלכע עס זאל נישט זיין די מיינונג פון מחבר וועגן די אידעאלאג-ניעם וואס באגייסטערן די אלע פארשווינען — גיט ער זיי די פרייהייט פונאנדערצווייקלען זייערע געדאנקען. דער מחבר איז טאלערעאנט לגבי דעם חלון ווי לגבי דעם קאמוניסט, דעם עסעראוויען ווי דעם פאלקס-מענטש אן אידעאלאגיע, דעם זשורנאליסט, וועלכער טראגט זיך ארום מיט ליטערארישע קאנצעפציעס...

עס איז שווער אויסצוקלייבן א פערסאנאזש פאר א מאדעל ; דער מחבר טראקטירט אלע גלייכמעסיק אין הסכם מיט דער ראלע וואס זיי שפילן אין אינהאלט. מיר ווילן כליו ציטירן א פאר איזאלירטע ארויס-זאגן, וועמענס טעקסט באראקטעריזירט די מענטשליכע פון פאר-שוין און טייטן קלאר אן אויף דעם מחברס פעאיקייט צו פארטיפן פראבלעמען.

שייקע פייפער, אדער מיט זיין אמתדיקן נאמען זוסמאן, א רוס-שער פאלדאט מיט פיל מיליטערישע אויסצייכענונגען, ליגט אין שפי-טאל. אויף דער פראגע צי ער איז א פארברענטער פאטריאט, ענטפ-פערט ער : „א פאטריאט ! איך — ניקאלאס א פאטריאט !... כ'האב זיי נאר געוואלט ווייזן, די קאצאפעס, אז א יוד קאן קענען די מלאכה נישט ערגער פאר זיי... ס'איז מיר געגאנגען אין מיין יידישער אב-ביציע". (ב' 2, ז' 139).

אין א דיסקוסיע וועגן מלחמה זאגט דער פועלי-ציוניסט : „מלחמה איז טאקע א ווילדע זאך, אמת... ווען א יוד אבער זאל האבן פאר וואס צו שלאגן זיך, פאר וואס צו קריכן אין פייער... דאן וואלט עס געווען א גוטע זאך, דאן וואלט שייקע פייפער געווען א העלד נישט

קיון לין, וואס שפילט זיך מיטן מויט" (ב' / 1, ז' 176). דאס איז גע-
שריבן געווארן צוואנציג יאר פארן אויפקום פון דער יידישער מדינה.

קאציונע האט אין דאזיקן ראמאן נישט אויסגעמוטן קיין פראג-
בלעם, ווי קאמפליצירט זי זאל נישט זיין, פון יידישן לעבן אין די
דאזיקע ברויזנדיקע יארן און נישט פארגעסן אויך צו געבן דעם אלגע-
מיינעם פאליטישן פאן.

באשרייבנדיק דאס באנעמען זיך פון די דייטשע אקאפאנטן אין
יאר 1918 האט מען דעם איינדרוק, אז דאס קומט פאר א פערטל יאר-
הונדערט שפעטער. עס וויל זיך נישט זאגן, אז קאציונע איז א נביא,
אבער זיין שרייבערישע אינטואיציע, זיין געוויסנשאפטליכייט און ער-
לעבליכייט מיט זיך אליין, זיין אחריות פארן ליענער און פאר דער
ליטעראטור האבן ווי א רעזולטאט אונדז געגעבן א קלארעווערדיקע
פערספעקטיוו, וואס איז א דאנק דעם קינסטלערישן טאלאנט צו שיל-
דערן, געווארן אן עפאפייע פון אונדזער דור.

עס איז קיין ווונדער נישט, אז דער ראמאן „שטארקע און שווא-
כע" האט געהאט, א זעלטענע ביי אונדז דערשיינונג, דריי אויסגאבעס.

4. דראמאטורגיע

קאציונע האט פון נאטור א מענדעניץ צו דראמאטיזם. זיינע דער-
ציילונגען פון די סאמע ערשטע, זענען אנגעזעטיקט מיט דראמאטישן
שמאך. זיינע פאטעמעס, וואס זענען אפילו נישט סצעניש, זענען אבער
דראמאטיש און ער רופט זיי מיטן נאמען „דראמאטישע פאטעמעס". צו
די דערמאנטע שוין „דער גייסט דער מלך" און „פראמטעאוס" דארף
נאך צוגעגעבן ווערן „דער טורעם פון בבל", וואס איז געווען גע-
דרוקט פראגמענטווייז אין „וויטער-בוך", „די תיבה", „רינגען"... די
דאזיקע פאטעמעס קאנען באטראכט ווערן ווי פילאסאפישע רעפלעק-
סיעס.

ערשטע שריט אויפן געביט פון דראמאטורגיע האט קאציונע גע-
מאכט ביים פארענדיקן אנסקים פיעסע „טאג און נאכט". אנסקי האט
נישט פארענדיקט די דראמע. מ. ווייבערט שרייבט, אז געבליבן בירושה
איז א פראגמענט פון א דראמע, „טילן פון ערשטן און צווייטן אקט,
קוים עטלעכע בלעטלעך, א דראמאטישע אידעע, ארום איר שטיקער

דיאלאג. דעם סיפור המעשה האבן געוואסט פריינד. קאציונע האט געוואלט די זאך פארגאנגן. נאך דעם ווי קאראל אדוואטאטאוימט האט אויפגעפירט די פיעסע אין לעמבערגער פוילישן טעאטער (1925) און געהאט א גרויסן דערפאלג, האבן די יידישע טעאטערס אריינגענומען די דראמע אין זייער רעפערטואר.

א צווייטער מין דראמעס, נאך די פילאסאפישע, זענען דראמעס אויף אקטועלע טעמעס ווי „אין קריזיס“, „אמתר“ און „שווארצבארד“. „אמתר“ איז דערשינען אין המשכים אין „מיון רעדנדיקער פילם“ (1937/38) און איז קיין מאל נישט געשפילט געווארן און נישט ארויסגעגעבן אין כוכבארעם. ס'איז א היינטיגיקע טראגעדיע וועגן פרא-וואקאטארן און רעוואלוציאנערן אין דער רוסישער ארכעטע-בא-וועגונג.

„אין קריזיס“ איז געשטעלט געווארן דורך אברהם מארעווסקי צום ערשטן מאל אין קאליש און שפעטער אין לאדזש מיט דער בא-פיליקונג פון אים אליין, זיגמונט מורקאו, קלארא סענאלאוימט און אנדערע גוטע אקטארן. די דראמע שילדערט דאס לעבן פון יידיש-פוילישן קליינבירגערטום. קאציונע האט געוואלט ארויסברענגן גען דאס טיף-מראגישע ווי אויך דאס קאמישע און לעכערלעכע. די פיעסע וואס ער רופט „קאמעדיע אויב ניט קיין פארס“ איז היינט נישט בנימצא.

וועגן דער דראמע „שווארצבארד“ רעדן מיר אין ווייטערדיקן קאפיטל.

די היסטארישע דראמעס בילדן א דריטע גרופע: „דער דוכוס“, „הורדוס“, „דעם יידנע אפערע“. די באצייכענונג היסטארישע וויל זאגן אז די געשטאלטן געהערן צום עבר. פאקטיש דינען די פערזאנען נען נישט פאר א לעקציע פון געשיכטע, נייערט אויף אויסצודריקן דעם מחברס געדאנקען, פילאסאפישע קאנצעפציעס, פסיכאלאגישע קאנפליקטן...

דער פארנעם פון קאציונעס דראמעס איז א שטעקפירישער, א גיגאנטישער. געמראי דעם נייסט פון דער געשיכטע זענען די גע-שמאלטן מעאטאליש שפאנענדיק און באזיצן באראקאטערן אויסגע-האמערט אין שטאל. לייגענדיק די רעפליקטס ווערט מען אריבער-

געמראנג אין א וועלט פון שטארקע מענטשן, פאר וועלכע די נאָר-
מאלע מאַסן אונדזערע זענען נישט גילטיק. דאָס זענען מענטשן באַ-
הערשטע פון ליידנשאַפטן, אין גומן און אין שלעכטן; טיפּן וועלכע
ווערן געפירט דורך אַ העכערער קראַפט, ווי די העלדן פון דער גריי-
כישער טראַגעדיע. די דאַמינירנדיקע קאַנפּליקטן, די אַרױסגערוקטע
פּראַבלעמען, הגם זיי זענען פּערזענלעכע, פאַרמאָגן אַבער אַ זאַמען
פון אַלגעמיינקייט און דעם שטעמפל פון אייביקייט.

„הורדוס“ (1926) איז די טראַגעדיע פון אַ שטאַרקער פּערזענ-
לעכקייט, וואָס פילט זיך באַרופּן צו הערשן, צו קיניגן; אַבער ער
באַווייזט נישט צו געווינען פאַר זיך דאָס פּאַלק מחמת ער שטייט אין
דינסט פון רוים און איון איז ער אַן אדומי. דאָס איז איין קאַנפּליקט.
דער צווייטער קאַנפּליקט באַשטייט אין דער ליבע צו אים פון זיין
שוועסטער. זי, שלומית, איז זיין בייזער גייסט, אַ פּאַרט לעדי מאַק-
בעט. מיט אירע אינמריגעס דערפירט זי אים צו מאַרד פון זיין פּרוי
און זייערע צוויי זין. די מאַכט איז געוואָרן זיין אומגליק.

די פּיעסע, געשריבן אין פּערזן איז קיין מאל נישט געשפּילט
געוואָרן אין יידישן טעאַטער. קינסטלעריש, שרייבט זלמן רייזען אין
לעקסיקאָן, איז די טראַגעדיע געשריבן אין אַ מייסטערהאַפּטן סטיל
פון דער קלאַסישער טראַגעדיע, וואָס איז אויך אַ גרויסע דערנרייכונג
פאַר דער יידישער ליטעראַטור.

בראַנאַלאַגיש אַ פּריערדיקע און די פּאַפּולערסטע דראַמע איז „דער
רוכוס“ (1925). דעם 12-טן פעברואַר פירט זי אויף מאַרעווסקי אין
וואַרשע און דאָרט וווּ ער גאַסטראַלירט. אין קראַקע (1926) האָט זי
געוויזן יאַנאַס טורקאָוו און שפּעטער אויך אין דאַנציג (1939), דאָס
גלייכן רודאַלף זאַסלאָווסקי אין אַרגענטינע, די „וויילנער טרופּע“ אין
רומעניע, פּוילן, לעטלאַנד, עסטלאַנד און ווין. ביי בולאַוו אין אַמע-
ריקע הייסט די פּיעסע „דער גר צדק“.

נחמן מייזל שרייבט: „א. קאַציונע האַלט זיך נישט פּעסס ביי
דער לעגענדע און איז נישט געווען געבונדן מיט איר קאַרנן אינ-
האַלט. ער האָט נישט געוואַלט שאַפּן סתם אַ יידישע מעלאַדראַמע,
די מעשה מיטן גר-צדק אַליין. פּריער פון אַלץ האָט ער געגעבן די
סכיבה, דעם מעגלעכען פאַן אויף וועלכן ס'האַט זיך געקאַנט פּונאַנ-“

דערוויקלען אזא מין מעשה מיט א פוילישן מאגנאט, וואס גייט איי-בער צו יידישקייט. דאס איז... דאס וויכטיקסטע, נייע, וואס קאציזנע האט געגעבן... (ער) האט ארויסגעפירט א שטיק לעבנס-שטייגער פון צוריק מיט 200 יאר און געגעבן אונדז איינס קעגן דעם אנדערן די צוויי וועלמן — די מאגנאטישע און די יידישע, איז פון דעם גאר קנאפן שטאף פון דער אמתער לעגענדע געווארן ביי א. קאציזנע א דראמע מיט איבערפליסנדיקן שטאף".

די דריטע היסטארישע טראגעדיע איז „דעם יידנס אפערע", וואס שפילט זיך אפ אין 18-טן יארהונדערט אין פארטוגאל. ווי א פאן דינט דער קאמף צווישן דער אינקוויזיציע און די פארגעשריבענע עלעמענטן, צו וועלכע עס געהערן די מאראנען. זייער צוגעבונדנקייט צו יידישקייט איז א טיפע און גייט איבער פון דור צו דור בירושה. דאס צווייט זיי אבער צו פירן א טאפלט לעבן. מען ניצט למשל אויס א געבורן-טאג אויף א צוזאמענטרעף, כדי אפצורייכטן דעם סדר. אנב, איז אין דער דראמע דער סדר פארשטערב געווארן דורכן אריינקומן פון א גייסמלעכן.

דער העלד פון דער פיעסט, דער קאמעדיע-דיכטער דאן אנטא-ניא זשאנע דא סילווא דעמאסקירט אין זיין קאמעדיע די היפאקריזיע פון דער געוועלשאפט. קאציזנע ווייזט אונדז טאקע א פארשטעלונג, ווי דאן זשאנע אליין וואלט זי אראנזשירט. דאס דערמאנט די פצענע אין שעקספירס „האמלעט", ווו דער העלד זאגט ווערבער, וואס ער וואלט נישט געוואגט צו זאגן אין געוויינטלעכע באדינגונגען. די ביידע פיעסטעס, קאציזנעס און דא סילוואס, פלעכטן זיך אזוי דורך און דערנאנגן זיך אין אזא מאס, אז א טייל פערסאנאזשן פון קאציזנע-נעס דראמע האבן אויך א ראלע אין דעם טעאטער אויף דער בינע. די קאנסטרוקציע פון דער פיעסטע איז אן אמתדיקער ארכיטעקטור-שערעוור, די אטמאספער איז אן אנגעגליטע און רופט ארויס א נייגער ביים צושויער און ליענער, די שפראך איז א לייכטע און א ציכטיקע, די דיאלאגן לעבעדיקע, די דיכטערישע אימאנינאציע א רייכע.

משה ליפמאן האט אויסגעפירט די פיעסטע אין בענאס איירעס (14טן מיי 1948) און אירא קאמינסקא אין ווארשע (21טן אפריל 1958).

„דעם יידנס אפערע“ איז דעם 23-טן מיי 1974 אויפגעפירט גע-
ווארן אין איטאליענישן ראדיא און עטלעכע מאל מראנסמיטירט גע-
ווארן אין לויף פון די לעצטע יארן. דער איטאליענישער טעקסט איז
דערשינען אין „טערצא פראגראממא“, דעם אפיציעלן זשורנאל פון
דער איטאליענישער טעלעוויזיע.

5. „שווארצבארד“

מיר פארעפנטלעכן דא צום ערשטן מאל די דראמע „שווארצבארד“.
זי איז געווען געדרוקט, און דאס נישט ביז צום סוף, אין „מיון רעדנ-
דיקער פילם“ אין די יארן 1938-1939. דער אטענטאט פון שווארצ-
בארדן אויף פעטלורען האט געהאט א שטארקן אפפלאנז אין פאלי-
טישן לעבן פון פראנקרייך און אויפגעטרייסלט די עפנטלעכע מיי-
נונג פון דער גאנצער וועלט. באזונדערע געפילן האט דער דאזיקער
נקמה-זאקט דערוועקט ביי יידן, וועלכע האבן נאך געדענקט די פא-
גראמען און באוויינט זייערע גאטענטע, וועלכע זענען אין די טויזנ-
טער פארשניטן געווארן בעת דער הערשאפט פון אטאמאן פעטלורא
אין אוקראינע.

אין קאציונעס שאפונג איז די מעמע פון פאגראמען נישט קיין
נייע. גענוג צו דערמאנען זיין באלאדע „קולות אויף אוקראינע“, כדי
צו פארשטיין, אז זי איז אן אנזאג אויף א שפעטערדיקע דראמע.
און אט איז די גענעזע פון דער דראמע „שווארצבארד“, ווי עס
דערציילט זי נחמן מייזל אין „פארגייער און מיטצייטלער“.

נאכן גרויסן דערפאלג, וואס דער גרויסער יידיש-דייטשער אק-
טיאר אלעקסאנדער גראנאך האט געהאט אין דער פיעסע פון פרידריך
וואלף „פראפעסאר מאמלאק“ אדער „די געלע לאמע“, האט ער גע-
זוכט אן אנדערע דראמע, אין וועלכער עס זאל קומען צום אויסדרוק
א העלדישער מאמענט אין יידישן לעבן און ווו ער זאל האבן א פא-
סיקע ראלע. איז אים איינגעפאלן די געשמאלט פון שלום שווארצ-
בארד און דער אטענטאט אויף פעטלורען. גראנאך פארטרויט זיך
מיט דעם מייזלען, וועלכער האלט אים אונטער און לייגט פאר זיך צו
ווענדן צו אלטער קאציונען ער זאל אנשרייבן די דראמע. מייזל
באשרייבט דעם באוורך ביי קאציונען אויף פאלגנדיקן אופן :

„זענען מיר (מייויל און גראַנאַך — ג. ג.) איינמאַל אין אַ פאַרנאַכט געפאַרן צו קאַציונען אַהיים און אים געמאַכט אונדזער פאַרשלאַג, ער זאָל אַנשרייבן די שוואַרצבאַרד־דראַג־מע. אונדזער פּלוצעמדיקער באַזוך און אונדזער קאַטעגאָרי־שער פאַרשלאַג האָט אים לכתחילה צעטומלט. מיר האָבן אים צוגעשטעלט אויטענטישע מאַטעריאַלן און נאָך לענגערע שמועסן האָט א. קאַציונע זיך אַריינגעוואַרפן אין דער אַרבעט און ער האָט אויסגעפיבערט סצענע נאָך סצענע. אין עטלעכע וואַכן אַרום איז די דראַמע, אָדער ווי קאַציונע האָט עס אַנג־גערופן „אַ סינטעטישער רעפּאַרטאַזש“ געווען אין גאַנצן פאַר־טיק.

עס געדענקט זיך גוט דער פּרימאַרגן ביי אונדז אין הויז, אַנהייב 1935, ווען א. קאַציונע האָט פאַרגעלייענט פאַר אונדז די שוואַרצבאַרד־פּיעסע. ביי אייניקע טראַגישע שטעלן האָט ער ביים לייענען זיך צעכליפעט, און יעדער איינער פון אונדז האָט געווישט די טרערן אויף די באַקן.

עס איז געווען אינטערעסאַנט צוצווען די קינסטלערישע און געזעשאַפטלעכע פאַראַנטוואָרטלעכקייט פון א. קאַציונע ביים אַרויספירן מענטשן, סצענעס און סיטואַציעס. אין דער מעשה שוואַרצבאַרד האָט זיך אַפּגעשפּילט אַ שטיק אַלגעמיין און יידיש לעבן פון דער מלחמה און בירגער־קריג — באַלטע, פּראַסקוראַוו, קיעוו און דערנאָך — פאַריז. רוסלאַנד און פּראַנקרייך זענען דאָ קונציק און מייסטעריש איינגעפלאַכטן דורכן לעבן גופא און דעם טאַט פון שלום שוואַרצבאַרד. די עטלעכע שוואַרצבאַרד־שאַסן זענען איינגטלעך געווען אַפֿ־הילכן פון גרויסע וועלט־געשעענישן. דער מאַרד און דערנאָך דער שוואַרצבאַרד־פּראַצעס האָבן אַרויסגערופן אַפּקלאַנגען אין גאַר דער וועלט. די באַטייליקטע אין דעם אַלעמען זענען נישט בלויז צופעליקע מענטשן, נאָר געשטאַלטן, וואָס סימבאָליזירן סביבות, שיכטן, צייט און דור. מען האָט באַדאַרפט שילדערן די באַדינגונגען, וואָס האָבן געבראַכט צו די אויסטערליש־געשעענישן און דערביי נישט אַריינפאַלן אין שאַוויניסטישן, העצערישן טאָן.“

ביים לייטענען אָט די צייטפּיעסע ווערט מען דערשימערט. עס זע-
נען אויך אין אַ ריי ערטער פאַר אַן פּסיכאלאָגישע באַגרינדונגען, קינסט-
לערישע שילדערונגען, דראַמאַטישע איינפאַלן. מען פילט אַז קאַציונע
האַט די פּיעסע געשריבן אַזוי ווי זיין „דוכוס“ מיט בלוט פון זיין
האַרצן.

אַן איינפאַל איז דאָס אַריינפירן די געשטאַלט פון סאַוועטיש-
יידישן דיכטער אַשר שוואַרצמאַן און זיין באַגעגעניש מיט שוואַרצ-
באַרדן אין דער „געשאַכטענער שמוכ“ ווי זענען בירע אין מילי-
טערישע קליידער: שוואַרצבאַרד אַ פּראַנצוויזישער לעגיאָנער און
שוואַרצמאַן אַ רויטאַרמייטער. די דאָזיקע באַגעגעניש שאַפט אַ באַרדן
פאַר דיאַלאָג וועגן פּרינציפּיעלע נאַציאָנאַלע און הומאַניטאַרע פּראַ-
בלעמען.

דער פּראַסקוראַווער פּאַגראַם ווי פיל אַנדערע, איז פאַרגעקומען
אין 1919, דער אַטענאַט אין פאַריז — 1926, דער פּראַצעס — 1927,
אַבער די טעמע איז נאָך אַליץ געווען געפערלעך פאַר דער פּוילישער
צענזור. פּעטלוראַ איז דאָך געווען פילסודסקים אַ פּריינד און די
אוקראַינער זענען געווען אין פּוילן אַ נאַציאָנאַלע מינערעיהייט און
אין געוויסע געביטן אַ טעריטאָריאַלע מערהייט, מיט וועלכער מ'האַט
זיך געמוזט רעכענען. דאָס איז די סיבה פאַר וואָס די פּיעסע איז
געווען פאַרווערט אין וואַרשע און גראַנאַך האָט זי געשטעלט אין
לאַדזש אונטערן טיטל „וועלט-געוויסן“ (1938). די פאַרשטעלונג האָט
געהאַט גרויס דערפאַלג, אַבער די פּוילישע צענזור האָט זי לאַנג
נישט דערלויבט צו שפּילן. שפּעטער האָט גראַנאַך ווידער אויפגע-
פירט „שוואַרצבאַרד“ שוין אין לאַס-אַנדזשעלעס אין 1940.

זינמנט מורקאוו פירט אויף די פיעסע אונטערן נאָמען „דער
פּראַצעס“ אין רייגע (1937), אין קאָוונע (1938) און בעת די מלחמה-
יאָרן אין סאַן-פּאַולאָ (בראַזיל). די דראַמע איז אויך געשפּילט גע-
וואָרן אין יאַהאַנעסבורג (1939).

„שוואַרצבאַרד“, אין דער איבערוועצונג פון אַגרי בולאַווקאַ, איז
געוואָרן אַראָפּמירט פאַרן פּראַנצוויזישן ראַדיאָ און טראַנסמיטירט
אויף די כוואַליעס פון „פּראַנס-קולטור“ דעם 19-טן אַפּריל 1979.

נת גריס.

שווארצבארד

פערזאָנען

בינע-אַרבעטער

געוועזענער אַטאָמאָן

ייִדישער דיכטער

רעזשיסאָר

אַקטיאָרן, שפּעטער אַטאָמאָנען

באַנדורע-שפּילער

אַ דרייצן-יעריק ייִנגל

זיין עלטערער ברודער

זייער שוועסטער

זייער זיידע

קראַנקן-שוועסטער

שוואַרצבאַרדס פּרוי

שוואַרצבאַרדס פּריינד

פעטלורעס טעכטערל

פּיאָטר

איוואָן

סימאָן פעטלוראַ

אַשר שוואַרצמאָן

סעמדאָר

פּאָליענקאַ

סעמאַסענקאַ

לירניק

שלום שוואַרצבאַרד

פּויערל

אורקע

יאַנקל

צירל

שמואל

אַבראַמעק

אַ מגושמדיקער ייד

אַ קליין ידעלע

שייע

פּיר אַנדערע יידן

פּריילין גרינבערג

חנה

ניקיטאַ

מאָדאַם פעטלוראַ

מיידעלע

1-טער פּאָליציאַנט

	קלערק
	קאמיסאר
	2-טער פאליציאנט
	וועכטער
	גענעראל
דער תפיסה-פארוואלטער	ד"ר לעווי
הויפט-ראבינער פון פאריז	ד"ר קלאד
א פטיכיאטער	טארעס
שווארצבארדס-פארטיידיקער	פלארי
פארויצער פון געריכט	פראקוראר
	קאמפעני
אדוואקאט, דער ציוויל-מאנער	קאסטא
	שמידט
	געסטארענקא
עדות	פראפעסאר לאנזשעווען
	שולגין
	סאפרא
	רעדאקטאר
	זיין סעקרעטאר
	פארויצער פון די געשווירענע

קלערקן, אדוואקאטן, געשווירענע ריכטער, פאליציאנטן, זשורנאליסטן,
יידן און אוקראינער צווישן פובליקום אין געריכט.

ערשטער אָקט

דאָס ערשטע בילד

אויף דער בינע פון אַ מאַסקווער פּעריפּעריע-טעאַטער, נאָך אַ מיטינג אין פעברואַר 1917. פּיאַטער און אַיוואָן, צוויי בינע-אַרבעטער, אין בלויע בלוזעס, מאַכן אַרדענונג, צענעמען די פּאַרצירונגען פון דעם מיטינג: רויטע פענער, די בילדער פון מאַרקס און ענגעלס, טראַנספּאַראַנטן מיט לאַזונגען. פון הינ-טער די טראַנספּאַראַנטן באַווייזט זיך אַ הינטערגרונט אין גע-לע-בלויע פּאַסן מיטן אוקראַינישן דרייצאָן אַלס אַרנאַמענט און מיט אַן אויפּשריפט: „היידאַמאַקיי“. ווייטלעך הינטער דער בינע — אַן אוקראַינישע כאַר-רעפּעטיציע.

פּיאַטער

מען לאַזט זיי גאָר נישט קומען צום וואָרט, די אוקראַי-נער! מען שטערט זיי היינט אין דער גענעראַל-פּראַבע.

אַיוואָן

וואָס וואָס, אַבער זינגען קאַנען זיי, הערסט?

פּיאַטער

און טיפּשים זענען זיי אויך. נו, וואָס פּאַלט זיי איין אַראַפּצוקומען קיין מאַסקווע מיט זייערע אַלטפּרענקישע שטיק: „נאַטאַלקאַ פּאַלטאַווקאַ“, „זשידיווקאַ וויכרעסט-“

קאַ?

אַיוואָן

זיי שטעלן דאָך אויך „היידאַמאַקיי“.

פּיאַטער

איז וואָס? איז דען צייטמעסיקער?

אַיוואָן

(° Aś ?)

— Aś (° — וואָס

פּיאָטער

מער צוגעפּאַסט צו דער צייט? — פּרעג איך. מאַסקווע
לעבט ווי אויף אַ ווילקאַן. איין מיטינג נאָכן אַנדערן. גאַר
ווי אין פינפטן יאָר. מאַמעלע-ראַסי האָט זיך צעמיטינגט.
ברודער! און דאָ — נאָ דיר „היידאַמאַקי“!

איוואַן

אַבער האָסט געזען, ווי פּאַליציי איז געוואָרן העפלעך?

פּיאָטער

דאָ זענען דאָך געווען מער מיליטער-לייט, ווי ציווילע.
אַט דאָס ברודער, איז גוט, וואָס דאָס מיליטער האָט זיך
אַ ריר געטון! אין פעטראַגראַד איז אַ פּאַרמעלער מילי-
טער-אויפשטאַנד! די צאַרישע גוואַרדיע איז צוגעשטאַנען!

איוואַן

А́? ?

פּיאָטער

די צאַרישע גוואַרדיע זאָג איך...

איוואַן

אוי-וויי וואָס וועט נעבעך זיין מיט אונדזער ניקאַלאַשען?

פּיאָטער

מיט ניקאַלאַשען זאָגסטו? — ניקאַלאַשע וועט מוזן גיין.

איוואַן

וועהן וועט ער נעבעך גיין, אַ יתום?

פּיאָטער

ווייניק יתומים אויף דער וועלט?

איוואַן

און איך זאָג דיר: ווען דער אַלטער ראַספּוטין לעבט —
וואַלט צו דעם נישט געקומען!

פּיאָטער

אי, וואַניטשאַק, ווי דו ביסט נישט קיין באַוווסטזיניקער!
וואָס קאָן דאָ אויפטון איין פּויער, ווען דאָס איז אַ פּראַצעס!

איוואַן

А́? ?

פיאָמער

אַ פּראָצעס... אי, וואָניטשקאַ, ווען דו קומסט אַמאָל אויף
אַ געהיימער פּאַרזאַמלונג. זעסטו אָט די אַלע אויפֿ-
שריפטן? דאָס איז דאָך אַלץ פּון זייער קאַפּ!

איוואַן

(לעזט און קראַצט זיך): יאַ! אַ וועלט-איבערקערעניש! נאָך
מיט אַ האַלב יאָר צוריק וואָלט מען פאַר דעם איבערן קעפל
נישט געגלעט: און איצט — רעכטע, לינקע, באַלשעוויקעס,
מענשעוויקעס, גיי קלייב זיך פּונאַנדער, אַז עס שווינדלט
אַזש פאַר די אויגן. עי, פּיעטרוכאַ, ברודער! אַ קוואַרט
ספּירט שטעל איך, יעי באַהו! מאַך מיך פאַר אַ באַלשעוויק.

פיאָמער

(מיט אַ זיפּץ) אוי, וואָניטשקאַ, וואָניטשקאַ! אַלקאהאָל דאָס
איז סם פאַר דער מענטשהייט... אַבער, אַז דו ווילסט
דווקאַ... פּון קאַמפּאַניע שטיי איך נישט אָפּ!...

(הינטער די קוליסן ערגעץ עטלעכע אַקאָרדן. אַ פּרויען-
שטייט זינגט):

Oj po pid haj zeleneńki

Barwinok se steli.

A ja pijdu na wesele,

bo miłoj se ženi... —

A ja pijdu na wesele

Z tojeju druhoju

A ja jomu swoim wydom

wesele zatroju. —

(עפעס איז געשען אַ שטיקל אויפּרודערונג הינטערן
פּאַרהאַנג. דאָס ליד איז איבערגעריסן. פּאַרן פּאַרהאַנג קור
מען אַרויס: פעטלוראַ — האַלב מיליטעריש — און שוואַרצ-
מאַן — קאַוואַלעריסט מיט געאַרגי-קרייצן, לענט זיך אַן
אויף אַ שטעקן — פעטלוראַ ווישט זיך מיט אַ טיכעלע
די אויגן.)

שוואַרצמאַן

נו, — ווי פּאַסט עס פאַר אַ מאַנספּאַרשויך, חבר פעטלוראַ?

פעטלוראָ

דער טייוול זאָל אייך נעמען... ווי איר האָט מיך צענומען
מיט אייער לידל! וווּ האָט איר דאָס געפונען אָזאָ אוצר?

שוואַרצמאַן

אין גאַליציען, חבר פעטלוראָ! הינטער קאַלאַמייע. דאָרט
בין איך, אגב, פאַרווונדעט געוואָרן אין פוס און מען האָט
מיך אָפגעשיקט קיין מאַסקווע. אָז נישט, וואָלט איך דען
געהאַט די זכיה אָנצוקוקן מאַסקווע?

פעטלוראָ

אוקראַינע זינגט! אוקראַינע וויינט! אוקראַינע בלוטיקט,
אויף שטיקער צעריסן! אין קיין לאַנד אין דער וועלט
זינגט מען נישט אַזוי ווי ביי אונדז אויף אוקראַינע, חבר
שוואַרצמאַן!

שוואַרצמאַן

יאָ, אייער פרוי איז זייער מוזיקאַליש.

פעטלוראָ

איך קוק אייך אָן, חבר שוואַרצמאַן — אַן עכטער אוקראַי-
נער! אַ שטיק אוקראַינישע רוערד. וואָס אַרט מיך אייער
יידישקייט, אָז אייערע אוקראַינישע לידער זענען פערל.
אַבער עפעס פעלט אייך, טייערער! דער פאַטריאַטישער
נערוו, ביי מיר דערגייט ער שוין ביז צו פאַרצווייפלונג.
איך בין פאַרליבט אין מיין אוקראַינע ביז משוגעת.

שוואַרצמאַן

דאַרף מען זיך באַהערשן.

פעטלוראָ

דאָס קאַנט איר! איר קאַנט לעבן מיטן שכל — איר זענט
אַ ייד. שכל איז אייער גרונט-קאַפיטאַל. צוליבן שכל —
דער טייוול זאָל אייך נעמען! — זענט איר דאָך אַ פאַטריאַט
פון דריי נאַציעס!

שוואַרצמאַן

פון פיר, חבר פעטלוראָ, פון פיר! זינט איך האָב געדינט
אין קאַליש, בין איך פאַרליבט אין דעם פוילישן ליד, אין

דער פוילישער דיכטונג א טאלאנטירט פאלק זאג איך
איך!

פעמלורא

ווער? די פאליאקן? נו, חבר שווארצמאן! קען מען זיך
אויף אייך פארלאזן? איך פארשטיי נישט, ווי קאן מען דאס
זיין א פאטריאט פון פיר נאציעס?

שווארצמאן

מיינע יידן — זאלן געזונט זיין — טענהן אויך דאס זעלבע!
ביסט א יידישער דיכטער — זיי עס מיטן פולן מויל.
צעברעקל דיך נישט אויף אוקראינישע לידלעך! גיי דער-
קלער זיי, און איך ווייס באמת נישט, ווו ענדיקט זיך אין
מיר דער ייד — ווו הייבט זיך אן דער אוקראינער! אט
האב איך דערהערט: אן אוקראיניש טעאטער אין מאסקווע,
האב איך געמוזט לויפן מיט א קראנקן פוס און באקענען
זיך מיט אייך.

פעמלורא

ס'איז מיר זייער אנגענעם! א סיורפריז, א סיורפריז באמת,
צו הערן אין מאסקווע אזא יאדערדיק אוקראיניש, ווי איר
רעדט. איר זענט א פאציפיסט?

שווארצמאן

ווי יעדער ייד, פארטראג איך נישט דעם אומזין פון מלחמה.

פעמלורא

יא, מלחמה דארף האבן א זין!

שווארצמאן

גיט מיר אים!

פעמלורא

(נאך א קליינער פויזע): אומאפהענגיקע אוקראינע!

שווארצמאן

הא?

סעמדאר

(אין פולן היידאמאקן-טראכט ארויס פארן פארהאנג): דו
ביסט גאר דא, חבר דירעקטאר? מירן שוין היינט — ווייזט
אויס — קיין גענעראל-פראבע נישט האבן. די בינע-ארבע-

טער זיך צעלאָפן אויף מיטינגס. גאַנץ מאַסקווע שטרייקט.

פעטלוראַ

ס'איז סאַבאַטאַזש, סעמדאָר! דאָס סאַבאַטירן די מאַסקאַלעס
דעם אוקראַינישן טעאַטער! זייט באַקאַנט: מיין רעזשיסאָר
— סעמדאָר. אוקראַינישער דיכטער — שוואַרצמאַן! (שוואַרצ-
מאַן און סעמדאָר קוקן זיך אָ, שיטן אויס מיט אַ געלעכ-
טער און פאַלן זיך אין די אַרעמס).

שוואַרצמאַן

סענדערקע!

סעמדאָר

אשרקע!

פעטלוראַ

נאָ דיר אַ סיורפריז! איר קאַנט זיך גאַר פון פריער?

שוואַרצמאַן

אין איין חדר געלערנט, ביי מאַניש מיט די גלעקלעך!

סעמדאָר

קוק אָן — זאַלסטו לעבן — די צוויי זיילן פון דער אוקראַי-
נישער קולטור!

פאַליענקאַ

(אַ יונגאַטש מיט אַ היידאַמאַקן-זשופאַן אַריינגעשוועבט):
סעמען, אַ סעמען! קוק נאָר אָן ווי עס ליגט אויף מיר
דער זשופּעץ? מיר דוכט, דער שניידער — דער זשיד —
כאַלאַמיד האָט אים אַפּגעקוילעט!

סעמדאָר

פאַליענקאַ, הינטישער זון! אין מיין קעגנוואָרט זאַלסטו נישט
זשידעווען! מען קאַן דאָך טאַקע מיינען — ביסט אַן
אַנטיסעמיט!

פאַליענקאַ

איך פייף אויף דיין טאַטן! מיין לערער פון פאַליטישער
עקאָנאָמיע איז געווען — ווייסט ווער? בער באַראַכאַוו! קאַן
איך שוין זיין אַן אַנטיסעמיט? זעסט סעמען? דאָ — דוכט
זיך — קנייטשט זיך און דאָ — דוכט זיך — ציט!

פעטלורא

(דרייט אים ארום ווי אַ מאַנטקען): דריי זיך, דריי זיך,
גרעפֿן מיינע! לאַמיר דיך אַנקוקן פֿון אַלע זייטן!

סעמדאָר

(צו שוואַרצמאַנטן): איז וואָס-זשע מאַכסטו, אשקע? גע-
דענקסטו נאָך — זע איך — אונדזער מאַגיש מיט די גלעק-
לעך — דער מלמד פֿון קאַראַסטישעו? שאַ! און די גראַבע
כיוורע געדענקסטו?

שוואַרצמאַנטן

פטור — נו! וואָס מיר פֿלעגן זי איבערשרעקן ביים באַדן
זיך אין טייך?

סעמדאָר

אַט-אָ די טאַקע! איך געדענק נאָר נישט, ווער פֿון אונדז
האַט זיך פֿאַרליבט אין איר דער ערשטער?

שוואַרצמאַנטן

ווער? דו — טאַקע! און ביי דיין ערשטער ליבע — זע
איך — ביסטו געבליבן: אַן אוקראַינישער אַקטיאָר.

סעמדאָר

און דו — ביי דיין צווייטער ליבע — הער איך: אַ יידישער
דיכטער? אין קיעוו האַלט מען שטאַרק פֿון דיינע לידער.
זאָג דעם אמת, ברודער: וואָס איז דיר ליבער: יידיש צי
אוקראַיניש?

שוואַרצמאַנטן

מיינסט — איך ווייס?

סעמדאָר

און דו מיינסט — איך ווייס? אַט, ווי דו קוקסט מיך אָן,
וואַלט איך מיטן פֿולן ברען געגעבן אַ שפּיל אָפּ אויף
מאַמע-לשון — ווייסט וואָס? טאַקע פֿרצס „אין פֿאַליש אויף
דער קייט“. מיך אַלטער טרוים! וואָס שמייכלסטו? כ׳האַב
אַן אייגענע קאַנצעפּציע... קוקסט אויף מיך זשופּעץ? (צע-
לאַכט זיך)

פעטלורא

(גיט אַ כּחאַל פֿאַליענקאַן איבער דער פֿלייצע): אַ טראַסציאַ

טוואַזי מאַטערי! קוקט נאָר אָן דעם פּאַסטומענט! ווי עס
ליגט אויף אים דער זשופּאַן — אויסגעגאַסן! אָן עכטער
היידאַמאַק!

סעמדאָר

אָן עכטער היידאַמאַק, סעמען! כאַטש גיב אים אַ שווערד
אין האַנט און הייס אים שעכטן יידן!

פּאַליענקאַ

העי דו! רעזשיסאָר! און דו האַסט אַ פנים פון אַ יידן,
וואָס האַט זיך פּאַרקליידט פאַר אַ היידאַמאַק!

פּעטלוראַ

און איך זאָג דיר: ס'איז אַ געשמאַקלאָזער ווייז: גיב אים
אַ שווערד און הייס אים שעכטן יידן. ווי פּאַלט עס דיר
איך?

סעמדאָר

און ווי פּאַלט עס דיר איין, קולטוריסט מיינער, אַראַפּצור-
ברענגען אַ טרופּע פון אוקראַינע קיין מאַסקווע, כדי אויס-
זושטעלן „היידאַמאַקי“? (צו שוואַרצמאַנטן) הער — זאַלסט
לעבן! מאַסקווע קאַכט ווי אין אַ קעסל. מען האַט זיך צע-
בונטעוועט! נישט היינט — מאַרגן קאָן קומען צו גאָר
וויכטיקע געשעענישן. ס'קאָן זיין, אַז אין אַ חודש אַרום
וועט דאָס טעאַטער דאַרפן עפּעס... זאָגן אַ ניי וואַרט. קומט
ער אַראַפּ מיט די „היידאַמאַקי“, פּונקט ווי סאַקסאַגאַנסקי
מיט דרייסיק יאָר צוריק.

פּעטלוראַ

אוקראַיניעץ מיינער! ווען דו וואַלסט געקענט אונדזער גע-
שיכטע, וואַלסטו דאָך געוויסט, אַז די היידאַמאַקעס זענען
געווען אונדזערע פרייהייטס-קעמפּער, אַז די שטיק ליגט
אויף דער ליניע פון אונדזער נאַציאָנאַלער אויפקלערונג.

סעמדאָר

יא, אַבער ווען דו, דירעקטאָר מיינער, קאַנסט בעסער
אונדזער געשיכטע, וואַלסטו דאָך אויך געוויסט, אַז די
היידאַמאַקעס האָבן מיט די הייליקע מעסערס — אויסגע-
שטאַכן שטעט מיט יידן!

פאליענקא

איד פארשטיי נישט דיינע טענות, סעמדאָר! דאָס איז דאָך
געוועזן אַן אויסברוך פון פּאַלקס-צאַרן. און, חוץ דעם, האָבן
דאָך פּאַליאַקן אויך געליטן!

סעמדאָר

אַ דאָנק דיר פאַר דער טובה; צו שעכטן מיך אינאיינעם מיט
סטאַך דעם רעקוויזיטאָר!

פאליענקא

ביסטו דאָך גלאַט אַ חזיר! ווער רעדט דען וועגן שעכטן?

סעמאַסענקא

(אויך איז אַ היידאַמאַקן-זשופּאַן): עי, סעמען, סעמען! קוק
נאָר אַן מיין זשופּעץ! דער זשיד — כאַלאַמיד האָט מיר
איינגענייט די אַרבל פאַרקערט!

סעמדאָר

דו — אויך, סעמאַסענקאַ!

סעמאַסענקא

(צו פּאַליענקאַ, ווינקנדיק אויף סעמדאָרן): זע נאָר! וואָס
פאַר אַ ביינע פליג האָט אים אַ ביס געטון!

פאליענקא

ער זאָגט, אַז די היסטאָרישע היידאַמאַקעס האָבן אָפּגעטון
רציחות אויף יידן.

סעמאַסענקא

אודאי אַזוי! ווער לייקנט עס? וואָס מיינסטו, סעמדאָר, אין
די גרויסע פּאַלקס-אויסברוכן קאַן מען זיך דערגרונטעווען
צו יושר? ס'איז אַ הוראַגאַן! הוליאַי-דושאַ!

שוואַרצמאַן

אַט פאַר דעם, חברים, האָב איך טאַקע מורא. דעם בער
פון וואַלד קאַן מען לייכט אַרויסרופּן, אָבער
ווער וועט אים צוריקטרייבן?

פעטלוראַ

שטילער, חברה! מיר דוכט: מיר האָבן שוין געמאַכט אַן
אייגענעם מיטינג. דערווייל זענען מיר אוקראַינישע קינסט-
לער. לאַמיר טון אונדזער זאַך. לאַמיר איבערגיין די פּראַבע.

אז נישט איז אונדזער אויפטריט אין מאַסקווע — אַ דורכ־
פּאַל.

לירניק

(פאַרגרימירט פאַר אַ טיפּן זקן. מיט אַ באַנדורע): סימאָניע!
געפעלט דיר מיין גרים, אַ? און וווּ איז מיין פירער? איך
דאַרף דאָך זיין אַ בלינדער!

פעטלוראַ

דו זעסט דאָך אויס ווי מתושלה, אניסים!

לירניק

גוט אַזוי! גוט! ס'איז מיין אייגענע אידעע. וואָס עלטער —
אַלץ בעסער. אַז איך האָב מיך אָנגעקוקט אין שפיגל —
איז מיך באַפאַלן אַ פּחד. אַן אמתער לירניק! נו? קאָן מען
שוין אָנהייבן? (שרייט אַריין הינטערן פאַרהאַנג) מאַרוסיאַ!
דערלאַנג דאַרט — זיי מוחל — דעם טאַן. (עס הערן זיך
אייניקע אַקאָרדן).

לירניק

(מאַכט זיך שפּילן אויף דער באַנדורע. הייבט אָן זינגען):

Mimo carstwa ja chožu

Oj horie!

Hirko płaczu rydaju

(אַלע כאַפּן אים אונטער מיט אַ שטילן בוקעט פון אַ קוואַר־
טעט שטימען... ערגעץ האָט אויסגעבראַכן אַ טומל.
ערגעץ זינגט מען. דאָס געזאַנג האָט זיך פּלוצלינג דערנענ־
טערט און אויסגעוואַקסן. עס הערט זיך שוין די מאַרסע־
ליעזע):

פון דער וועלט פון דער אַלטער באַפרייטע.

מיר צעוויקלען די בלוט־רויטע פאַן!

שוין די געטער, די פאַלשע, דערווייטערט

שוין צעשמעטערט דעם צאַרישן טראַן...

(צוזאַמען מיטן שטייגנדיקן טומל אַריינגעפאַלן אויף דער
בינע פּיאַטער און איזוואַן).

פּיאַמט

די רעוואָלוציע! זאָל לעבן די רעוואָלוציע!

איוואָן

גאַנץ מאַסקווע גייט כאַדאַראַם! מען לאַכט! מען וויינט!

מען קושט זיך אין די גאַסן!

פּעמלוראַ

וואָס? ווען?

פּיאַמט

דער צאַר האָט אַבדיקירט: רוסלאַנד — אַ פּרייע רעפּו-

בליק! אַלע פעלקער זענען פּריי! מיר פירן נישט מער

קיין מלחמה! אַלע זענען ברידער! אוקראַינער! לאַמיר

זיך צעקושן!

פּאַליענקאַ

אַי, דאַברע! (לויפט דער ערשטער זיך קושן מיט פּיאַמט.)

אַלעמען באַפּאַלט אַ קושעניש.)

סעמאַסענקאַ

כלאַפּצי! וואָס־זשע טאַפּטשעט מען זיך אויף דער קליינער

בינעלע? לאַמיר לויפן אויף דער גאַס! צו דער זון!

לאַמיר שרייען: כאַי זשיווע אוקראַינאַ!

אַלע

כאַי זשיווע!

פּעמלוראַ

אַט אַזוי? אין די זשופּאַנעס וועט איר לויפן?

לירניק

(שטייט שוין העכער פון אַלט): יינגלעך! הערט מיך אויס!

דער טראַן איז געפּאַלן! דאַס לאַנד איז צערודערט!

רוסלאַנד קערט זיך אום צו די צייטן פון פאַר רוריקן.

די מאַכט וואַלגערט זיך אין גאַס: קומט און געוועלטיקט!

יינגלעך! איר זייט נישט קיין אַקטיאָרן מער! אמתע היי-

דאַמאַקעס! וואָס מיר מאַרסעליעזע! מיר האָבן אונדזער

היידאַמאַקן־מאַרש. דאַס איז אונדזער ליד פון רעוואָלוציע!

סימאָניע, וואָס וואַרטסטו? שטעל דיך אין דער שפיץ!

יינגלעך! שלעפט אַרויס אונדזער טעאַטער־דירעקטאָר אין

דער שפיץ פון דער רעוואלוציע! כאי זשיווע סאמאסטינג
אוקראינא!

אלע

כאי זשיווע!

לירניק

זאל לעבן אונדזער ערשטער אטאמאן סימאן פעטלורא!

אלע

כאי זשיווע!

(די גאנצע חברה מיט גרויס געטומל שלעפט ארויס פעט-
לורען הינטערן פארהאנג).

סעמדאר

(אליין געשלעפט פון פאליענקא, וויל מיטשלעפן שווארצ-
מאנען): קום! קום! אויף דער גאס! אויף דער זון! ס'איז
דאך א ים! ס'איז דאך א כוואליע! א ניי לעבן! (פא-
ליענקא האט אים שוין אָוועקגעשלעפט).

שווארצמאן

(האלט זיך צוריק): ווארט, ווארט! דאס דארף מען בא-
טראכטן, באקלערן!

(הינטערן פארהאנג פארמירט זיך דערווייל אויפן פאן
פון דער מאַרסעליעזע דער היידאמאקישער מאַרט).

שווארצמאן

באקלערן... (אימפראוויזירט):

א שטראל פון דער זון האט א כוואליע געקושט

מיט ליפן פון לויטערן גאלד.

א שפרונג האט די כוואליע געטון ווי צעמישט

און לעבן — שוין מער נישט געוואלט!

(דא ברעכט אויס שטאַרקער דער היידאמאָן-כאַר אויפן

פאן פון דער מאַרסעליעזע און פארהילכט זי און פאָר-

טויבט די מאַרסעליעזע און לאַזט זיך אויס אין אַ ווילדן

סטעפישן הילכיקן קוויטש און פייף).

פארהאנג

דאס צווייטע בילד

עס הערט זיך דער היידאמאקן-כאָר, וואָס אין ערשטן בילד. איצט קלינגט ער ווייט און דראַענדיק. ער ווערט אַלץ שטילער, ווי ער וואָלט זיך דערווייטערט. די סצענע שטעלט פאַר אַ פּאַג-גראַמירטע שטוב מיט ברייט-אויפגעריסענע טירן-פענצטער אין מאַרק אַרויס. אין דעם רויטלעכן פאַרנאַכט ציען דורכן מאַרק לוויות מיט שיטערע, פאַרשטיקטע יללות. די לוויות חוזן זיך איבער מיט קורצע הפסקות. אין דער שטוב ברענט עלעקטריע. עלעקטרישע לעמפלעך גלאַצן אויך אין די קעגנאיבערדיקע ווייסע פענצטער פון מאַרק, כאַטש ס'איז נאָך גישט נאַכט. אין מיטן דער פאַגראַמירטער שטוב שטייט אַ מיליטער-מאַן מיטן פנים צו די פענצטער אין מאַרק. זיין אַוניפּאַרם איז גישט קיין רוסישער. ער שטייט אַנגעלענט אָן זיין ביקס און באַוועגט זיך קוים-קוים, ווי אַ בוים פון ווינט. זיין באַוועגונג איז אין ריטם מיטן פאַרשטיקטן געיאַמער פון די לוויות אין מאַרק. דער מיליטערמאַן איז שוואַרצבאַרד.

דאָס שטומע בילד געדויערט אַ 20-30 סעקונדן. עס קומט אַריין אַשר שוואַרצמאַן מיט פעסטע מיליטער-טריט, מיט אַ רעוואַל-ווער פאַרויס — גרייט. שוואַרצבאַרד, פאַרוונקען אין זיינע מחשבות, האָט פאַרשפעטיקט. בליץ-שנעל כאַפט ער זיין ביקס, שפּרינגט-אַפּ אַ פאַר טריט און אַט שטייען זיי שוין, איינער קעגן אַנדערן, גרייט צו שיסן, ווידער אַ 10 — 15 סעקונדן עקספּאַזיציע.

שוואַרצבאַרד

(באַמערקט אַ רויטן שטערן אויף שוואַרצמאַנס היטל):

זע נאָר! אַ רויטער!

שוואַרצמאַן

אַ סיופּרזין פאַר דיר, פּראַנצויז?!

שוואַרצבאַרד

אַ טעות, חבר, איך בין אַ ייד פון פּראַנצויזישן פּרעמדן-לעגיאָן. איצט — אין דעם דינסט פון יידישן זעלבסטשוץ.

שוואַרצמאַן

(לאַזט אַראָפּ דעם רעוואָלווער, פאַרשטעקט אין דער קאָ-
בורע): דאָ קאָן מען אָן אייגענעם טאַטן נישט דערקענען.
שוין לאַנג זענט איר אין שטאַט?

שוואַרצבאַרד

ערשט אַ האַלבע שעה. מיר זענען אַריין אויפן רוקן פון
סעמאַסענקאַס באַנדעס.

שוואַרצמאַן

גרויסע אויפטוערס זענט איר קעגן זיינע באַנדעס!

שוואַרצבאַרד

יא, פאַראַן פון וואָס צו זיין פאַרצווייפלט. איך שטיי און
קוק. איך שטיי און קוק... (בליקט צו די לוויות אין מאַרק)
מיין נאָמען איז שוואַרצבאַרד.

שוואַרצמאַן

מיין נאָמען — אַשר שוואַרצמאַן (גיבן זיך די הענט).

שוואַרצבאַרד

אַשר שוואַרצמאַן! אַ יידישער דיכטער?

שוואַרצמאַן

מען זאָגט אזוי... אַבער איר מוזט זיין שוין גאַר אַ פליי-
סיקער לעזער, אויב איר האָט געהערט פון מיר.

שוואַרצבאַרד

נאָך וואָס זאל איך ליגן זאָגן? כ'בין אַליין אויך געכאַפט
אין דער מעשה...

שוואַרצמאַן

הער נאָר, זאַלסטו לעבן, אַ באַגעגעניש פון צוויי דיכטער!

שוואַרצבאַרד

אייערע זענען שוין לאַנג אין שטאַט?

שוואַרצמאַן

דערווייל נאָר אַ ראַזוועדקע. די באַנדעס האָבן נאָך נישט
אַפגערייניקט דעם וואַקזאַל.

שוואַרצבאַרד

האַבן זיי דאָ אַפגעשפילט אַ חתונה!

שוואַרצמאַן

איך זע שוין. קיין לעבעדיקער מענטש נישטאָ?

שוואַרצבאַרד

פרעג ביי די ווענט. איך שטיי שוין אַ מינוט צען און קיינער האָט זיך נישט באַוויזן. עלעקטריע ברענט, ווי די הייזער וואַלטן פון זינען אַראָפּ.

שוואַרצמאַן

(זעצט זיך צו): יאָ, אַזוי זעט עס אויס אין אַ יידישער שטוב, ווען מען שעכט אונדז אויס ביזן וואַרצל. חבר שוואַרצבאַרד! ס'איז מיר אַ רחמנות אויף מיין ליד, ווי אויף אַן עופהלע אין פאַגראָם. זיי האָבן עס אויסגע-שאַכטן! אַט איז זי, די לופט פון פאַגראָם, די לופט פון אַ פאַרלאַזענער יאַטקע. חבר, קומט. שטאַרקער ווי אַ מענטש בין איך נישט.

שוואַרצבאַרד

ווהין גיין? איך קאָן נישט אַוועק פון דאַנען. איך בין ווי צוגעבונדן, ווי די שטוב וואַלט געווען מיינע און איך דער שטובס. איך שטיי אַזוי און טראַכט וועגן דער זיס-קייט פון נקמה.

שוואַרצמאַן

נקמה — אַן וועמען? אַן שיכורע קאַזאַקן — סיטשעווי-קעס? אַן זייערע אַטאַמאַנען? אַן אַ פאַרפירטן פאַלק?

שוואַרצבאַרד

אַן זייערע פאַרפירער!

שוואַרצמאַן

פעטלורען מיינט איר? איז ערשטנס, איז ער אַליין דער פאַרפירטער; צווייטנס, איז ער אַ מענטש. ווי ווייניק אַזאַ נקמה קאָן באַפרידיקן! ניין, ברודער, מען מוז איבער גאַנג אוקראַינע מיטן טראַקטאָר איבערגיין, איבערן גאַנצן לאַנד, איבער דער גאַנצער וועלט! דאַן וועט מען פאַרפלאַנצן עפעס נייעס. איך האָב אויך געהאַט אַ סענטימענט פאַר אוקראַינע, פאַר איר זעלבשטענדיקייט און פאַר... פעט-

לורען אפילו. (שפרינגט אויף). אך, צום טייוול: דאָיאָש
קיעוו! אָט איז מיין נקמה!
שוואַרצבאָרד

אַ פירער פון באַנדיטן טאָר נישט לעבן. יידיש בלוט איז
קיין וואַסער נישט!
שוואַרצמאַן

איר פאַסט עס אויף צו-אינדיווידוואַליסטיש און צו-נאַציאָ-
נאַליסטיש, חבר. איר מוזט זיין אַדער אַ ציוניסט, אַדער
אַן אַנאַרכיסט.

שוואַרצבאָרד
איינס פון די ביידע האָט איר זיכער געטראָפֿן.
שוואַרצמאַן

אָט זעט איר שוין, נו, איך וועל גיין, פון דעסטוועגן וואַלט
איך איך געראָטן מיטגיין, פון די גרויסע נקמה-געפילן
קאָן מען אַמאָל אַריינשיסן אין זיך אַליין, אין דער דאָזי-
קער געשאַכטענער שטוב.

שוואַרצבאָרד
ווהיין זאָל איך גיין, וווהיין? נישטאָ קיין וועג.
שוואַרצמאַן

נו, חבר, איר זענט דאָך נישט קיין יידענע.
שוואַרצבאָרד

ניין, נישט קיין יידענע, נאָר צופיל ייד פון אַ גאַנץ יאָר.
איך האָב מיטגעמאַכט, אין רוסלאַנד, די רעוואָלוציע אין
פינפטן יאָר. איך בין געקומען, ווי אויף מיין אייגענער
שמחה, צו דער איצטיקער. האָבן די יידישע צרות פאַר
מיר די גאַנצע וועלט פאַרשטעלט. איך זע שוין קיין וועג
נישט, חבר. און נישט אַזוי די צרות, ווי די יידישע
אומבאַהאַלפֿנקייט. איך, דער פראַנצויזישער לעגיאָנער, קאָן
דאָס שוין נישט תופס זיין, ווי אַזוי איז דאָס אַ גאַנץ פאַלק
אַזוי קלאַגעדיק אומבאַהאַלפֿן, אַזוי צו חוּק! ווי לאַזט מען
זיך דאָס שעכטן, ווי די קעלבער, צו אַלדע רוחות!

שוואַרצמאַן
יא, אַזוי זעען מיר אויס, נו, לאַמיר עפעס נעמען צום

אנדענק פון דער דאזיקער געשאכטענער שטוב. אט נעמט,
חבר, דאס צעריסן ספרל. עס טויג פאר אייך, ווען איר
זענט אפילו א פריידענקער. און איך... איך וועל מיר
נעמען די פאטאגראפיע פון אט דעם מיידל. זעט ס'פארא
סימפאטיש פנים. ווען איך ווייס, אז זי לעבט, וואלט איך
איר צו די פיס געפאלן. וואס מיינט איר, א רויטארמיער
האט קיין הארץ נישט? נישט מער — אונדזער וועג איז
אן אנדערער: טויט אדער רויט.
(פון הינטער א צעבראכענער טיר קריכט ארויס אן
אלט פויערל).

פויערל

נעמט נישט אוועק פון דאנען קיין זאך, איר קריסטלעכע
מענטשן. געדענקט אן גאט! דער אטאמאן סעמאסענקע
האט דאך אליין געזאגט: הרגעט, שלאגט, אבער יידיש
פארמעגן זאלט איר נישט אנרירן. גייט עס צום טייוול!
ס'איז פארשאלטן!

שווארצבארד

דאס האט ער דין דא איבערגעלאזט אפצוהיטן דאס יידי-
שע פארמעגן, דיין אטאמאן?

פויערל

וועלכער אטאמאן, ליבינקער?

שווארצבארד

גו, סעמאסענקא. האסט דאך אודאי געהאלפן שלאגן,
שעכטן, ברעכן און באקומען דיין חלק דערפאר?

פויערל

גאט, שטראף מיך נישט! קיין הארץ נישט געהאט. איך
בין, טייערינקער, א היימישער, א היגער. איך האב דא
יעדעס קינד ביים נאמען געקענט. אפילו הינער, אז מען
האדעוועט זיי אליין אויס, קאן מען אויך נישט שעכטן.

שווארצבארד

וואס-זשע דרייסטו זיך דא ארום?

פויערל

איך דריי זיך ארום? איר דרייט זיך ארום, ליבינקע. דער-

זען דו ביסט אַרײַן, בין איך דיר נאַכגעגאַנגען. ביסט
געשטאַנען שטיל — בין איך געשטאַנען שטיל. שפעטער
איז דער צווייטער אַרײַן. מען מוז דאָך דערהאַלטן אַ שטיקל
אַרדענונג!

שוואַרצבאַרד

און פאַרהיטן פון אַ גנבה... דיין עסק איז דאָס?

פּויערל

אַז איך בין דאָ געווען דער נאַכט־וועכטער. איך קאַן דאָך
אַלע היימישע.

שוואַרצבאַרד

פאַר וועמען היסטו דאָ די שטוב? אפשר איז נאָך ווער
ביים לעבן פאַרבליבן?

שוואַרצמאַן

(גיט צו מיט שווערע טריט צום פּויערל מיטן רעוואַל־
ווער): זאַג, אפשר באַהאַלטסטו עמעצן? אױ, דאָן איז
דיך נישטאַ וואָס מקנא צו זײַן, זעסט?

פּויערל

(גיט אַ פּאַל אויף די קני): ליבינקער! וואָס רעדסטו, וואָס?
וועמען באַהאַלט איך דאָ אויס? אַז מען האָט אַלע אויס־
געשאַכטן! אַלע ביז איינעם שוין אויסגעשאַכטן! נישט
פאַרבליבן קיין ייד, איך זאַל זאַגן, אויף אַ חשבון צו מאַכן.
זײ האָבן זײ אַרויסגעשלעפט פון אַלע ווינקעלעך. נישטאַ
מער... נישטאַ. איר זאַלט מיך אַפילו דערשיסן פאַר אַ
ייד — איז נישטאַ. (דערזעט, אַז שוואַרצבאַרד מאַכט אַ
באַוועגונג צו גיין אין צווייטן צימער). דאָס איז איבעריק!
אַהין גיי נישט, טייערינקער. מען דאַרף נישט. דאַרט איז
נישט גוט, אין יענעם צימער. דאַרט ליגן מתים. סאַמע
מתים.

שוואַרצבאַרד

(גיט אַ פּאַל אויף די טיר און אַ שפרונג־אַפּ צוריק. גיט
זיך אַ וויש דאָס פנים, ווי פון אַ הייסן ווינט)! אױ, אַזוי
פיל! אַזוי פיל! אויף טיש און בענק!

פויערל

זעט איר שוין, הא? זעט איר שוין? איך זאג נישט קיין ליגה, ליבינקער. נישטאָ קיין ייד! (דערזעט, אַז שוואַרצ-באַרד פאַרשטעלט זיך דאָס פּנימ) וואָס? זענט איר נישט פון פעטלורעס יינגלעך?

שוואַרצמאַן

ניין.

פויערל

(איבערראַשט, שטייט אויף): טאָ ווי אַזוי־זשע קומט איר אין שטאָט אַריין? סעמאַסענקע איז דאָך דאָ!

שוואַרצמאַן

ער וועט שוין מער דאָ נישט זיין!

פויערל

אַ רחמנות אייערע קעפּ, קינדער. אַ רחמנות אייערע יונגע קעפּ! איר זענט נישט קיין פעטלוראַוועס?

שוואַרצמאַן

ניין, אַלטער, ניין. מירן דאָ קיינעם נישט אַנרירן, אויב עמעץ לעבט נאָך.

פויערל

אויף אייערע נאמנות?

שוואַרצמאַן

אויף אונדזערע נאמנות.

שוואַרצבאַרד

גלייבט אים נישט, חבר. דער אַלטער איז גערירט. דאָרט זענען מתים, אַ צימער פול מיט מתים.

פויערל

יא, נעכטן האָבן זיך טאַקע די לעבעדיקע באַהאַלטן צווישן די טויטע, איז געקומען פריילין גרינבערג פון שפיטאַל און זיי פון צימער אַרויסגעטריבן. היינט האָט מען אייך דערזען, זענען זיי פאַרקראַכן אין קעלער. איצט מוז איך זיי אַרויסלאָזן. זיי וועלן דאָרט ווערן דערשטיקט. (הייבט־אויף די טיר פון שטוב־קעלער) שמיל! יאַנקל! אַרויס פון קעלער! דאָס זענען נישט קיין קאַזאַקן. (צו שוואַרצ-

מאָנען און שוואַרצבאָרדן) אַזוי, אַזוי, קינדערלעך. האָט זיך
אַנגעזעצט אַ פעטלוראַ אויף אוקראַינע! ער האָט זי, זאָגט
ער, ליב. אַט אַ, זעט איר, די ליבע זיינע... מען טראַגט
זי דורכן מאַרק אויפן יידישן בית-עולם. שפעטער וועט
מען זי טראַגן אויפן קריסטלעכן. איי, יינגלעך מיינע,
אַ רחמנות אויף אייערע יונגע קעפּ! סעמאַסענקאַ איז נאָך
פון שטאַט נישט אַוועקגעפאַרן. (צום קעלער) נו, שמיל!
אַבראַמעק! מאיר! צירליאַ! אַרויס פון קעלער! דאָ זע-
נען היימישע.

שמים

(פון קעלער): היימישע, זאָסטו? איי, פּיין! אַט באַלד וועל
איך אַרויס, איך וועל מיך נאָר צורעכט מאַכן.

פּויערל

(שאַקלט מיטן קאַפּ, ווייזט אויפן שטערן): ער וועט זיך,
געבעך, צורעכט מאַכן... געווען דער קליגסטער מוח אין
פּראַסקוראַוו. (פון קעלער-טיר טויכט אַרויס אַ צעשוויבער-
טער קאַפּ מיט אַ האַלבער באַרד. פאַרשווינדט גלייך מיט
אַ יאַמער-געשריי.)

דער קאַפּ

אוי, מאַמע, איך האָב מורא!

פּויערל

אַי, שמיל, שמיל, אַז דו גלייבסט שוין מיר נישט, איז
עק וועלט.

שמואל

(פון קעלער): איך גלייב, איך גלייב דיר, מיקיטאַ. אַבער

איך האָב מורא.

שמים פון א יינגל

(פון קעלער): זיידע, לאַז מיך אַרויס! אורקע האָט פאַרן

טייול קיין מורא נישט. וואָס האָב איך וואָס מורא צו

האַבן?

צווייטע שמים

געלער רמאי! אורקע מיט זיין מענה-לשון. וועסט אַנמאַכן

צרות, הינטישער בייך!

אורקע

וועל איך דווקא (ארויס פון קעלער אַ רויט־האַריק 13־
יעריק יינגל ווענדט זיך גלייך צו די מיליטער־לייט) ווען
זיי האָבן די מאַמע מיינע אַרויסגעשלעפט פון אַלקער, בין
איך דערביי געווען. שפעטער בין איך געלאָפן איבערן
מאַרק און געקליבן פאַטראָנעס. איך האָב עפעס גאַרנישט
געוויינט. אויפן מאַרק איז קיינער נישט געווען, נאָר איך
און די טויבן. עס האָט מיר געקלונגען אין מוח „גוט־
שבת!“.

שטים

(פון קעלער): געלער רמאי! גוט־שבת אויף דין קאַפּ! טויבן
אויף זיין קאַפּ!

אורקע

(צום קעלער): ווער פרעגט ביי דיר? שפעטער זענען זיי
אָועק פון אונדזער שטוב, ווישנדיק די שווערדן אָן די
סלופעס פון טויער, איך האָב מיר געטראַכט, די מאַמע
איז שוין אוודאי אַ פאַרטיקע. די מאַמע איז שוין געווען
אַ פאַרטיקע. געלעגן און געכריפעט מיט אַן אַדורכגעלע־
כערטער ברוסט. איצט ליגט זי אין יענעם צימער מיט
אַלע טויטע. זיי ליגן שוין דאָרט לאַנג. איך בין געלאָפן
אין שפיטאַל צו דער גרינבערג און צום גבאי פון חברה
קדישא, געבעטן, מען זאָל אָוועקנעמען די מתים. זיי פאַר־
סמען די לופט. איז מיין ברודער יאַנקל מיר נאַכגעלאָפן,
אַט דער זעלבער, וואָס שרייט דאָרטן און מיר איינגעטיילט
בוכענצעס, וויפל ס'איז אַריין. ס'איז אַ חרפה, זאָגט ער,
פאַר די מתים. וואָס ווילסטו זיי פטור ווערן! און דאָס
איז נישט קיין חרפה, אָו דעם פעטער גדליה האָבן זיי
דערשטאַכן און די מומע האָט אָנגעהויבן גיין צו קינד?
פריילין גרינבערג האָט זי אָוועקגעפירט אין שפיטאַל. איר
קענט פריילין גרינבערג? זי האָט אויך פאַר קיינעם קיין
מורא נישט. און דאָס איז נישט קיין חרפה, אָו סעמאַסענקאַ
האַט אַרויסגעהאַנגען אַט אַזעלכע מעלדונגען און מיין ברוד־

דער יאנקל לאָזט זיי נישט אַראָפּרייסן? (שלעפט אַ מעלדונג פון קעשענטע).

יאנקל

(אַרויסגעטויכט פון קעלער): אַוועק מיט דער מעלדונג, געלער רמאי! וואָס גייט זיי אָן דיינע מעלדונגען, וואָס? שוואַרצמאַן

באַרויקט אייך, יונגעראַמאַן. מיר זענען דאָך אויך יידן.

פויערל

וואָס? דו ביסט אַ ייד?! און אַט דער פּראַנצווין איז אויך אַ ייד? טפו זאַלט איר ווערן! ווי איך האָב מיך אָפּגענאַרט! און איך, אַלט פּערד, האָב מיך דערשראַקן פאַר זיי און געשטעלט אויף די קני. אויף די קני פאַר אַ פאַר סמאַרקאַטע יידלעך! פאַסקודניאַקעס, וואָס איר זענט!

שוואַרצמאַן

פּעטערל! דו ווילסט לעבן, צי דו ווילסט זאָגן ווידוי? (נעמט אַרויס דעם רעוואָלווער).

פויערל

אודהי וויל איך לעבן! פּרעג אַט ביי זיי, ביי די גע- שלאַגענע. אַפילו זיי ווילן לעבן. איז מיר טאַקע אויף זיי אַ גרויסער רחמנות.

שוואַרצמאַן

טאָ וואָס זשע ווילסטו?

פויערל

וואָס איך וויל, טייערינקער? מיין כבוד האַסטו מיר אַנגערירט. אַט וואָס! איך בין גרייט צו שטיין אויף די קני צוליב די געשלאַגענע, עס פאַסט מיר אָבער נישט צו שטעלן זיך אויף די קני פאַר די געשלאַגענע. אַט וואָס! פאַסקודניאַקעס זענט איר! (אַפּ אַ באַליידיקטער).

שוואַרצבאַרד

נו, נו, צו דער ביטערער חתונה איז דאָס אַ פאַסיקער קלעזמער.

יאנקל

א גוי — א צדיק! איך זאג אייך — א צדיק! ווען נישט
ער, ווער וויסט, וואס עס וואלט שוין געווען מיט אונדז.
אבער, וואס אמת, א ביטערער זקן. פון וואנען זאל ער
האָבן דרך-ארץ פאר אונדז, אז מען נעמט און מען קוילעט
אויס אין שטאָט זעכצן הונדערט יידן! און איר וואלט
אנגעקוקט דעם סעמאסענקא!

שוואַרצמאַן

איך קען אים פון דער צייט, ווען ער האָט טעאָטער
געשפילט.

יאנקל

אוי האָט ער אונדז אָפגעשפילט אַ טעאָטער! איר מעגט,
אויף טשיקאָועס, איבערלעזן זיין מעלדונג, הערן ווי ער
שרייבט.

שוואַרצמאַן

(לעזט די מעלדונג, וואָס אורקע האָט אים דערלאָנגט):
„איך וואָרן די באַפעלקערונג אָפצושטעלן די אַנאַרכיס-
טישע רעוואָלטן, ווייל איך האָב די מאַכט זיי צו דער-
שטיקן. איך צי דערויף באַזונדערס די אויפמערקזאַמקייט
פון די יידן. איר זענט אַ פּאַלק, וואָס אַלע האָבן אייך
פיינט. גלוסט זיך אייך דווקא זייען קנאה-שנאה צווישן
רעכט-גלויביקע! ווילט איר באמת אַ סוף מאַכן צו אייער
לעבן? האָט איר נישט קיין רחמנות אויף אייער אייגענער
נאַציע? אז מען טשעפעט אייך נישט — זיצט שאַ-שטיל!
זאָ צרהדיק פאַלק און גייט קאַליע מאַכן אַנדערע!“

יאנקל

הערט! הערט! ס'איז דאָך צו קושן יעדעס וואָרט! שאַ-
שטיל, זאָגט ער. זעכצן הונדערט שרייערס האָט ער שטיל
געמאַכט אין איינע דריי טעג!

שוואַרצמאַן

(לייענט ווייטער): „איך באַפעל דעריבער די יידן, תיכף
צונעמען און באַגראָבן זייערע מתים, אַזוי, אַז פון די
פאַרלאָפּענע אומרוען זאל קיין צייכן נישט בלייבן!“

שוואַרצבאָרד

(גיט פלוצענס אַ זעץ מיטן פויסט אָן ברעג טיש און ברעכט אָפּ אַ ברעט. יאָנקל און אורקע שפּרינגען אָפּ. פון קעלער הערט מען אַ פאַר קוויטש-געשרייען. יאָנקל איז אָבער באַלד געקומען צו זיך).

יאָנקל

(צום קעלער): גאַרנישט, גאַרנישט. הלוואַי וואַלט דאָס געווען אונדזער איינציקער שאַדן. (צו שוואַרצבאָרד): אַ ייִד ווייזט עס אַרויס אַ שוואַרצע גבורה!

שוואַרצבאָרד

די ברעט איז, ווייזט אויס, געווען אַ צעפּוילטע.

יאָנקל

ניין, ליבער ייִד, דאָס זענען מיר אַליין צעפּוילטע. מיר וואַלטן געווען נישט קיין צעפּוילטע, וואַלטן מיר נישט געלאָזט זיך שעכטן ווי די קעלבער! וואַלטן איצט אונדזער רע מתים נישט פאַרשטונקען די לופט. אורקע, ברודער מיינער, וויפל האָבן מיר נאָך ליגן נישט קיין באַגראַבענע?

אורקע

מיר האָבן נאָך ליגן דעם טאָטן, די מאַמען, דעם ברודער משה-חיים, די שוועגערין איטע און דעם סטאַלער מיט זיין מיידעלע. מער נישט.

יאָנקל

איר הערט? דאָס — אין איין שטוב! היינט גיט נאָר אַ טראַכט; ער הייסט אונדז באַגראַבן די מתים אַלע אין איין טאַג. ביי אים האָט עס געדויערט דריי טעג. ס'הייסט, מאַכן זיי, די מתים. און עס פעלן דאָך טאַקע הענט. אַט די זעכצן הונדערט געשאַכטענע, ווען זיי לעבן, וואַלטן זיי זיך דאָך אַליין באַגראַבן! כאַ-כאַ-כאַ! כאַ-כאַ-כאַ!

אורקע

הער אויף! הער אויף, זאַגט מען דיר! ווילסט צו די משוגעים? זיידע, ער לאַכט שוין ווידער!

יאָנקל

שאַ, אורעלע, שאַ, טיערער! איך לאַך שוין נישט, ניין!

שמואל

(מיט דער האַלבער באַרד, אַרויסגעקראַכן); זע באַר, מען הערט דאָך טאַקע אַ יידיש וואָרט. אַ צדיק אַ גוי, מיקיטאַ. ער וועט נישט אָפּנאַרן. אוי, רבותי, אַן אומגליק האָט אונדז געטראָפּן. ס'איז דאָך אַ חרפה צו דערציילן פאַר דער וועלט. גענומען מענטשן און זיי איבערגעשניטן די העלדזער — כיק! גענומען עופּהלעך און זיי צעשאַכטן, ווי אַ זיפּ. אָבער איר ווייסט גאַרנישט, ווי טיף איז אונדזער צער. אַט ליגן מיר אין קעלער, ווי די הערינג אין פעסל, און עס גאַנט אונדז אויס דאָס האַרץ; זאָלן זיך עס געפיינען אויף דער וועלט אַ פאַר צדיקים, וועלכע זאָלן אויף אונדז רחמנות האָבן! מילא, העלפּן קאָן מען אונדז נישט. אָבער רחמנות, מיטלייד! ווי שייך מיר זאָלן זיין, ווי שטיינער אין פעלד, אין גאַנצן אויף הפּקר! ? קיין מענטשן זאָל נישט אַנגיין, צי בין איך שמואל, צי בין איך אַ קופּע שטינקענדיק פלייש! ? באַך אַ זיפּץ בענקט זיך, באַך עמעצעט אַ זיפּץ איבער אונדזערע צרות, קומט איר, אַ לעבן אויף אייערע קעפּ, — צוויי צדיקים — און איר דריקט אונדז אויס מיטלייד, איז טאַקע די מיצווה גרויס. כאַטש צוריקגעשמועסט איז דאָך אויף אייך אַליין אַ רח־מנות. איר זענט דאָך אויך יידן. און אַ מענטש האָט דאָך באַר אייך קאַפּ אויף די פלייצעס און מיט פעטלורען זענט איר דאָך אַוודאי נישט קוציניו־מוציניו, האַ?

יאַנקל

דער זיידע האַלט באַך איצט מיט אים, דער זיידע!

שמואל

ווי דען? אַ ייד איז אַלע מאַל דאָס כפרה־הינדל. אַ ייד דאַרף בלייבן דער מדינה טריי.

שוואַרצבאַרד

זיידעניו, איז פעטלוראַ די מדינה?

שמואל

אַט זעט איר דאָך, וואָס ער מאַכט פון אונדז.

שוואַרצבאָרד

איז ער גערעכט אין אייערע אויגן?

שמואל

ווי שייך גערעכט? מאַלט אייך, ער איז נישט גערעכט. ווילסט שטראַפֿן — שטראַף. שעכט צוואַנציק, שעכט פופֿ-ציק. אָבער מען שמועסט דאָך עפעס וועגן זעכצן הונד-דערט אין איין שטאָט! אוי וויי איז מיר! עס וועט דאָך אונטערגיין אָן אומה! יאַנקל! אונדזערע האָט מען שוין אָפגעשטעלט אין מתים-שטיבל? ס'טייטש! עס איז דאָך אַ בפירושע פאַראַרדענונג פון קאַמענדאַנט! איך וועל גיין זיי אַנקוקן. מנאָ, וואָס וועל איך שוין זען, מ'שטיינס געזאַגט, אַ שיינעם פנים האָט מען נאָך אַ מיתה-משונה. מיין אַלטע איז געשוואַלן, ווי אַ באַרג. מען זעט גאָר קיין פנים נישט אַרויס.

אורקע

זיידע! הייבסט שוין אָן, זיידע! יאַנקל, ער רעדט שוין וועגן זיין אַלטער! אַז ער — צו דער אַלטער, וועל איך צו די טויבן!

יאַנקל

געלער רמאי! טויבן אויף זיין קאַפּ!

שמואל

אַ חכמה אַ יידענע געווען, שרה! באַהאַלט דאָס קניפל, זאָג אייך, באַהאַלט! די קערענקעס, די דומסקע, די קאַר-באַוואַנצעס, דער עיקר — די קאַרבאַוואַנצעס, דאָס איז אונדזער מלוכיש געלט! גיי שוין, גיי בהמה — זאָגט זי. סעמאַסענקאָ וועט דען אַגירן אַ יידישן גראַשן? ער האָט נאָר געשיקט, די לאַפּיטוטן זיינע, אַוועקנעמען דאָס נפש ביי אונדז. און זי האָט געטראַפֿן, ווי איך בין אַ ייד, געטראַפֿן! קיין גראַשן האָט מען נישט אַנגערירט! כע-כע-כע! כע-כע-כע!

אַבראַמעק

(אַ מיטליעריקער ייד מיט אַ פּלאַמיקער באַרד, טויכט אַרויס); וואָס הייסט עפעס קיין גראַשן נישט, האָ? און

מיין זאלץ איז דיר אַ הונט? 35 פוד זאלץ, אויף צוויי וועגענער געפירט, אַזש פון זנאַמענקאַ! איר זאלט אַ קוק טון — זאלץ! וויסער ווי שניי! אַן עשירות! איז עס צערונען, ווי צעגאַנגען אין וואַסער, אויס זאלץ! האַ, ווו איז יושר, פרעג איך אייך! נאַר ביי אייך — יושר! ביי אַ גאַנדו — האַבער! איר אַליין וויסט דען פון יושר?

יאַנקל

איך בעט דיר, אברהמטשע, וואָס האַסטו זיך אַנגעזעצט אויף די יידן מיט דיין זאלץ! אַ קאַמעדיע, כילעבן.

אַבראַמעק

איך ווייס שוין דווקא יאַ, וואָס איך רעד. ביי לייטן, אַזעלכע געזונטע יונגאַטשעס מיט ביקסן, היטן אַפּ דאָס יידישע האַב און גוטס. היטן עס אַפּ פון באַנדיטישע הענט. און די זענען אַודאי אַליין באַנדיטן, אויב נישט נאָך ערגער. יאַנקל, וויסטו אין וואָס איך בין זיי חושד? דאָס זענען גאַרנישט קיין יונים. דאָס זענען צוויי יידישע שרייבערלעך, פאַרשטעלטע פאַר סאַלדאַטן. זענען געקומען אויסקוקן אונדזערע צרות און מאַכן פון דעם אַ ליד. און דאָס ליד וועט מען פאַרקויפן קיין אַמעריקע און מען וועט אַפנעמען די רעכטע פאַר דאַלאַרן. האַ, געטראַפן? געטראַפן, ווי איך בין אַ ייד!

שוואַרצמאַן

איז וואָס־זשע ווילט איר, פעטער?

אַבראַמעק

איז וואָס־זשע וויל איך? זענט איר מיר אַנגעלעגטע געסט. צירל! צירל, קום נאַר אַרויס! דיינע פאַעטן זענען געקומען. זיי וועלן באַלד באַשרייבן אונדזער גאַנצן פאַלאַץ מיט אַלע אונדזערע מאַלצייטן, מיט דיר, בת־מלכה מיינע, אין איינעם.

צירל

(אַרויס פון קעלער): זע נאַר, טאַקע אמתע פאַעטן און איך האַב עס נישט געוויסט! לאַזט מיך נאַר צו צו זיי. (די הענט אויף די באַקעט) וואָס מאַכט איר, חברים?

ווי אזוי שפאצירט זיך אייך אַרום אין אייער אינקאָגניטאַ? אין די קליידער פון די באַשיידענע פראַנט-זעלנער? זע נאָר! דער איז אַ פראַנצויז, דער איז אַ היימישער. זאָל לעבן דאָס פאַטערלאַנד! ווייו לאַ פראַנס! נו, וואָס? געקומען אַוודאי מאַכן אַ סטאַטיסטיקע פון יידישע כפרות, פון געשענדעטע יידישע טעכטער, וואָס? אַ מכה וועט איר זיך דערוויסן! און אַז געשענדעט, איז וואָס? אייער באַבעס עסק? באַדאַרפט איר אין גראַמען און טעלע-גראַמען צעפויקן איבער דער וועלט! גערער חסידים זאָל אַ נכפה כאַפן, וואָס מען האָט אונדז טריף געמאַכט און אַמעריקאַנער מומעס מיט ברייאַנטענע פינגערלעך זאָלן ווישן אַ טרער, וואָס זיי זענען דערביי נישט געווען?! שוואַרצבאָרד

פרייליך, שוועסטער! לאַזט געמאָך, איך בעט אייך. איך בעט דיך!
צירל

וואָס פאַר אַ שוועסטער בין איך אייך? און ווי וואַנט איר מיך צו דוצן, גידערטרעכטיקע בריאה!
שוואַרצבאָרד

(צעיאַמערט זיך אומגעריכט היסטעריש און שלאַגט זיך מיט די פויסטן איבערן קאַפּ): אוי-אוי-אוי, וויי צו מיין קאַפּ, וואָס איך האָב עס דערלעבט!
שוואַרצבאָרד

נו, אַ סוף! נעמט אייך אין די הענט אַריין, חבר, און קומט. איר זעט שוין אַליין, אַז ס'איז די העכסטע צייט.
שוואַרצבאָרד

(אין פריערדיקן היסטערישן טאָן): ניין-ניין-ניין! איך קאַן נישט, איך וויל נישט! זאָל זי מיך נישט באַליידיקן, זאָל זי מיך נישט זידלען, זי — נישט!
(אַ רגע — שטיל. עס ברעכט אויס אַ האַמעריש גע-לעכטער פון אַלע אומגליקלעכע).

צירל
פיצעלע מיינס! גיב נאָר אַ קוק, ווי דאָס האָט זיך

צעפלאַנכעט !

אַבראַמעק

אפשר אים אַפּווישן די נאַז ? (טוט אַ סמאַרע מיט דער דלאַניע איבער שוואַרצבאַרדס פּניס) פּנים, וווּ האַסטו גע- נעכטיקט ? באַשיצער אונדזערער, פאַרקליידעטער פּורים- שפּילער ! יידן, זעט נאַר, זעט נאַר אַ שיינס, אויף בילעטן ! (פון קעלער, פון די ווינקלען קריכן פאַרבאַנדאַזשירטע, פאַרצווייפלטע, צעשמייכלטע נפשות, רינגלען אַרום די מי- ליטער-לייט).

שוואַרצמאַן

(באַמיט זיך וואָס-געלאַסענער זיי אַפּצושטופן) : יידן, אפשר וועט איר לאָזן אַ מענטשן זיך אויסוויינען, מסתמא האַט אים צוגעדריקט, אַז ער וויינט.

יאַנקל

האַ, וואָס ? וויינען ? וואָס זאַגסטו, זאַלסט געזונט זיך, צו דער חוצפה ! געקומען אין אַ פרעמדער שטוב, צו פאַ- גראַמירטע, אומגליקלעכע מענטשן און זיך אַוועקגעזעצט אויסוויינען, לינדערן דאָס האַרץ ? טפו אויף אייך, איך וויין ? אורקע, דו וויינסט ?

אורקע

וויינען גאַר ? !

יאַנקל

אַז איר טוט וויינען, פעטער, טאַ וואָס דאַרפן מיר שוין טון ? באַגראַבן זיך לעבעדיקע, ס'איז אַ צו גרויסער לוק- סוס, קומען צו אונדז זיך אויסוויינען, פאַרט אייך צוריק אין אייער פּראַנקרייך. ווער האַט געשיקט נאָך אייך ?

מגושמדיקער ייד

(מיט אַ באַנדאַזשירטן קאַפּ) : און נאַט אייך אַ שמעק-טאַ- באַק אויפן וועג, וועט איר זיך מחיה-זיין (דערלאַנגט שוואַרצבאַרדן מיט דער פּויסט אַ שמעק-טאַבאַק אונטער דער נאַז און צעבלוטיקט אים).

אַ קליין יידעלע

(אין אַ מאַנטל ביז די פּיאַטעס זעט אויס ווי אַ ליאַלקע) :

א מיצווה אויף אים. האסט געהערט. א ייד זאל וועלן
ארויס טרוקן פון עסק? שאיע! קום אהער, שאיע! אט
איז שאיע אויך אפגעקומען מיט א קלייניקייט. איר קאנט
זיין ביידע חברים. קום אהער, שאיע. אט האסטו דא
א קונה אויף דיין באַרד.

שאיע

דאס פנים אַרומגעבונדן מיט אַ פאַרביק טיכל, ווי פאַר
צאַר-ווייטאַג): אַט-אַ בין איך. איר קויפט אַ באַרד? נאַט
איך מיך באַרד. (הייבט אַן אויפצווויקלען אַ פאַרבלוטיקט
פאַפירל).

שוואַרצמאַן

נעמט אים אַוועק!

שאיע

וויי-וויי! וואָס שרייט איר אַזוי? אַ באַרד, ווי אַלע בערד.
אַ באַרד ווי אין טעאַטער. זיי האָבן מיך געצויגן פאַר דער
באַרד און איך האָב מיך געצויגן אין דרויסן, האָט זי זיך
אָפגעריסן מיט דער הויט אין איינעם. גוטע מענטשן האָבן
זי שפּעטער געפונען און מיר אומגעקערט מיך שאַדן.
הכלל, קויפט איר אַ באַרד?

שוואַרצמאַן

(מיטן רעוואָלווער): טרעט אָפּ!

שוואַרצבאַרד

(אַפּווישנדיק דאָס בלוט פון פנים): לאַזט זיי צורו חבר
שוואַרצמאַן. איר זעט דאָך...

שטימען

— קוק אים אָן! ער גייט דאָך טאַקע שיסן!

— וועמען גייט איר שיסן, רב קרוב?

שוואַרצמאַן

נא, חבר, אונדזערע וועגן צעגניען זיך. איך, ווייזט אויס,
געפעלט דאָ שטאַרק דער ברוך-הבא. איך קאָן דאָ מער
קיין מינוט נישט בלייבן. זעט, וואָס זיי האָבן געמאַכט פון
איך! דאָס איז אַ געשמאַק-זאָך, חבר. איך קאָן נישט לאַזן
זיך שלאָגן אַפילו פון פאַגראַמירטע יידן. איר גייט?

שוואַרצבאַרד

גייט, חבר, גייט און לאָזט מיך דאָ איבער אליין. מיר וועלן
שוין מיט דעם עולם אַדורכקומען.
(שוואַרצמאַן מאַכט זיך אַ וועג מיטן רעוואָלוער. אָפּ).

איינ ייד

אַוועקגעלאָפּן ראַטעווען די וועלט!

צווייטער ייד

איז מיט איך טיפּש ווייניקער!

דריטער ייד

און דער, ווייזט אויס, איז פאַרבליבן דאָ ראַטעווען דאָס
יידישע פּאָלק. עפּעס געפעלט מיר נישט די גאַנצע מעשה.
הערסט?

פערטער ייד

וואָס זשע קוקט איר אים אין די ציין? פאַר אַ ייד אויך
מורא האָבן?
(ווי גרייפן ווידער אַן שוואַרצבאַרדן. אַ צעבלוטטיקטער,
באַמיט ער זיך אויסצומיידן זייערע קלעפּ).

שוואַרצבאַרד

יידן, וואָס שלאָגט איר מיך? עס טוט דאָך מיר וויי?
מנושמדיקער ייד
אַט דאָס ווילן מיר דאָך, עס זאָל דיר וויי טון.

שאַיע

זע נאָר, אַ בן-יחיד!

שוואַרצבאַרד

נישט אייערע קלעפּ. עס טוט מיר וויי אויף אייך קוקנדיק.
מנושמדיקער ייד

אַזוי? קוקט מען נישט. גראַבלט מען זיך די אויגן אויס.
פאַרטיידיקער אונדזערער! פאַרשטעלטער פּורים-שפּילער!
ווי האַסטו דאָס געלקחנט אַזאַ מונדיר?
(שוואַרצבאַרד פאַרקריצט מיט די ציין פאַר רציחה,
וואַרפט זיך אויפן מגושמדיקן ייד און מיט איין זעץ

וואָרפט ער אים אוס. אַלע שפּרינגען, צעבראַכן שוין, אָפּ
אין ערפּורכט.)
מגושמדיקער ייד
אוי-אוי, יידן, ער וועט מיר די ביינער צעברעכן! אוי!
אַלע

(אַפּטרעטנדיק): אַ רציחה פון אַ גוי! ער איז אַ גוי! דאָס
דאַרף מען צו קאַנען אומוואַרפן דעם קאַוואַל מיט איין
זעץ!

(שוואַרצבאַרד איז צעטומלט, ער האָט שוין חרטה אויף
דעם, וואָס ער האָט געטון).
קליין יידעלע

וואָס־זשע קוקט איר אים אין די ציין? וואָס האָט איר
מורא פאַר אים? איר ווילט ער זאָל אייך איינציקוויין
אַוועקלייגן אַזוי ווי וועלוועלען?

(וואָרפט זיך אויף שוואַרצבאַרדן און הייבט אים אָן
קיילן מיט די קליינע פּויסטלעך. שוואַרצבאַרד פאַרשטעלט
זיך בלויז דאָס צעבלוטטיקטע פנים און לאַזט זיך שלאָגן.)
קליין יידעלע

זעץ, ווי אין אַ זאַק, אַז סע נעמט אים נישט! סע נעמט
אים נישט! וואַלט ער כאַטש געוויינט!
שוואַרצבאַרד

(כאַפּט אַרום און דריקט־צו צו זיך דאָס קליינע יידעלע.
יענער קאָן זיך שוין נישט רירן מער). וואָס־זשע ווילסטו?
ווער לאַזט דיך נישט הנאה האָבן פון דיינע קלעפּ?
שלאָגסט דאָך מיך. שלאָג. לאַמיר אויך זיין אַ געשלאָ-
גענער הונט. ס'איז דאָך מיר אַ ווייטאַג פאַר דיר, דו קליין
פאַרשטונקען יידעלע. וואָס איז דיין באַטרעף? נו, וואָס איז
דיין באַטרעף? זאָל איך דיך צערייבן, ווי אַ וואַנץ? זאָל איך
דיך אַ זעץ־טון אָן דר'ערד און צעשיטן דיינע ביינדעלעך?
(הייבט־אויף דאָס קליינע יידעלע אין דער לופטן).

שטימען

אוי-אוי! ער שליידערט אים אָן דר'ערד! ער צעטרייסלט אים.
ווי אַ לולב!

קליין יידעלע

(ווי אן אמתע ליאלקע): ייִיִדן, איך פאך מיט דער נשמה!
שוואַרצבאָרד

(שטעלט אים פאַרזיכטיק אַראָפּ): ס'איז מיר אַ חרפה פאַר
דיר און פאַר זיך און פאַר אונדז אַלעמען. מיר מעגן מקנא־
זיין יענע אין צימער דאַרטן. איר זענט גערעכט, וואָס איר
לאַכט פון מיר, וואָס איר לאַכט פון אונדז! איך האָב זיך
געשלאָגן פאַר פראַנקרייך, מיין חבר שלאָגט זיך פאַר דער
וועלט, און ווער, ווער זאָל דערווייל באַשיצן אונדזער
כבוד?! ווער זאָל זיך איינשטעלן פאַר אונדז?! איר זענט
גערעכט!

(בלייבט זיצן אַ פאַרקלאַגטער. עס ענדערט זיך די שטימונג.
פון די ווינקלען — איכה־קלאַנגען).

שטימען

ווער זאָל זיך איינשטעלן פאַר אונדז? (שווערע פּוּזע).

צירל

(די הענט אויף די באַקעס. דרייט מיט די זייטן. צו שוואַרצ־
באָרדן): חבר פראַנצויז! אַ „פאַ־דעס־פאַן“ טאַנצט איר? ווי
שייך! געדינט אין פראַנקרייך און קאַנט נישט טאַנצן?

שוואַרצבאָרד

חברטע, לאָזט מיך צורו, איך בעט אייך.

צירל

ווי שייך! געקומען פון פראַנקרייך און לאָזן אייך צורו? קומט
טאַנצן! אורקע, דרייִאַן דעם גראַמאַפּאָן, אויב די קאַזאַקן
האַבן אים נישט מיטגענומען, אורקע!

שטימען

— צירל, אַ שמחה אויף דיר, צירל!

— באַרעכנ נאָר: מוזיק אין פראַסקוראַוו!

צירל

וואָס דען? נישט מוזיק? וואָס דען, נישט אַ שמחה? מיר
לעבן דאָך! אַרויס פון אַ קאַטאַסטראַפּע! זעכצן הונדערט
זענען אומגעקומען און מיר לעבן נאָך אַליץ! דאַרפן מיר
זיך פרייען, דאַרפן מיר טאַנצן!

שוואַרצבאָרד

חברטע, האַרציקע, איך קאָן נישט.
(עס שפילט שוין דער גראַמאַפאָן)

שטים

(פון ווינקל): אוי, אוי! כוועל דאָס נישט אויסהאַלטן.

צירל

זידע, ער וויל מיט מיר נישט טאַנצן, זידע. ער האָט
מורא, ער וועט זיך אָנשטעקן.

שמואל

זון מיינער, פאַרדין אַ מיצווה, גיי מיט צירלען אַ טענצל.
מען טאָר זי נישט מצער זיין.
(שוואַרצבאָרד גייט טאַנצן מיט צירלען. ס'קומט אַריין
פריילין גרינבערג. דער גראַמאַפאָן ווערט אַנטשטומט).

שטימען

— פריילין גרינבערג פון שפיטאַל!
— אונזער גוטער מלאך!
— אונדזער אמתע באַרמהאַרציקע שוועסטער!

יאַנקל

אוי וויי איז מיר! און וואָס מאַכט מומע נעכעלע?

פריילין גרינבערג

שוין איבערגעקומען.

יאַנקל

טאַקע? נו, און דאָס קינד? אַ יינגל? אַ מיידל?

פריילין גרינבערג

אַ טויט קינד געווען.

שמואל

גוט אַזוי, גוט. בעסער אַזוי. אַ ייד זאָל בעסער נישט
געבוירן ווערן!

פריילין גרינבערג

און וואָס איז דאָ ביי אייך פאַר אַ שמחה? מען הערט דאָך
אין גאַס די מוזיק!

יאנקל

אונדזער צירל, נעבעך. א ווילדער קאפריז. איר האט דאך
אליין געהייסן מען זאל איר נאכגעבן.
פריילין גרינבערג
צירל! נאך איך, צירל, בין איך טאקע געקומען.
צירל

(פארציטערט) נאך מיר?

פריילין גרינבערג
יא. כ'וועל איך באגלייטן אין שפיטאל, ס'וועט איך קיין
בייז נישט געשען. שפעטער וועל איך איך באגלייטן
אהיים. קומט, נארעלע.

צירל

אבער צו וואס דארף מען מיך אין שפיטאל? כ'בין דאך
נישט משוגע. כ'האב געוואלט טאנצן. מיר ווילט זיך שוין
נישט, ניין. א, א, איך פארשטיי שוין, איך פארשטיי
שוין, איך פארשטיי...

פריילין גרינבערג

אז איר פארשטייט, איז גוט. פאר אייער טובה וועגן.

צירל

אזוי, אזוי! וועט איר מיך פירן אין שפיטאל, פריילין
גרינבערג. איר זענט א פרוי און איך בין א פרוי. מיר
האבן דאך ביידע אין איין שולע געלערנט. די זעלביקע
ביכער געלייענט, דעם זעלביקן טעאטער באזוכט, ווען א
טרופע איז געקומען. איצט זענט איר אויבן, איך —
אונטן. איר וועט מיך באגלייטן. המ... און אז ס'וועט אלץ
גוט זיין, וועל איך קומען אהיים. אז נישט — פארבלייבן
אין שפיטאל. וואס רייד איך? דער שפיטאל איז איבער-
פולט. מען וועט מיר מיטגעבן א פלעשעלע רפואות און
א נומער פון מיין קרענק און מען וועט אנזאגן שטרענג,
איך זאל א מענטשן די האנט נישט דערלאנגען.

פריילין גרינבערג

טרייבט נישט איבער, צירל!

צירל

(שרייט אויט): וואָס הייסט? אַז איך וועל אייך זאָגן, ס'איז

מיר אַ חרפה?

פריילין גרינבערג

מיר אויך! מיר אויך! מיר אויך! צו זיין די באַגלייטערין

פון מיינע חברטעס! איך בין נישט אויבן. איך בין אונטער

אייך אַלע! (באַהערשט זיך) מען שעמט זיך אָבער אַפּ.

ווען מען דאַרף זיך פאַרהיטן.

צירל

אַז איך קאָן אָבער נישט!.. און איר וועט דאָך זאָגן, איך

זאל גיין. אַוודאי גיין. פאַרהיטן דאָס געזונט. נו, גיי איך.

גיי איך מיר די בלוזקע איבערטון. (צעלאַכט זיך גייענ-

דין). אַז איך האָב אָבער געוווּסט, אַז מען וועט קומען

נאָך מיר... (אַפּ).

פריילין גרינבערג

(צו שוואַרצבאַרדן): ווער האָט אייך צעבלוטיקט?

שוואַרצבאַרד

(ווישט זיך דאָס בלוט): דאָס מיינט איר? געפאַלן ביי דער

שוועל. געמיינט, כ'וועל דאָ קריגן וואַסער. איר אַרבעט

אין שפיטאַל?

פריילין גרינבערג

אין שפיטאַל. און איר — זענט נישט קיין היגער?

שוואַרצבאַרד

געקומען פון פאַריי.

פריילין גרינבערג

דאָס זע איך. געדינט ביי די פראַנצויזן?

שוואַרצבאַרד

יא. געקעמפט פאַר פראַנקרייך.

פריילין גרינבערג

ווהין מענטשן קאָנען אַלץ פאַרקריכן און וווּ מענטשן

קאָנען זיך אַמאַל באַגעגענען!

שוואַרצבאַרד

יא. כל-זמן מען לעבט.

פריילין גרינבערג

וואס דויערט עס ביי צירלען אזוי לאנג?
שמואל

הא? אליין, אליין געלאזט דאס קינד אין חדר? ווער האט
דאס אראפגעלאזט דאס קינד פון אויג?
(אויפרודערונג. אייניקע לויפן צום צווייטן צימער, איי-
ניקע בלייבן אין טעמפער שרעק. שמואל לויפט אויך.)
צירל! צירל! צי... כא-כא-כא! כא-כא-כא!
יאנקל

אוי וויי! אוי וויי!

(עס לויפט אויך ארויס פריילין גרינבערג. שווארצבארד
בלייבט זיצן מיטן קאפ אין ביידע הענט. וויגט זיך שטום,
ווי אַ בוים. אין צווייטן צימער הערן זיך אויסגעשרייען,
אַ פאַר פאַרשטיקטע יללות. יאַנקל גייט אַרויס. פאַר-
שטעלט מיט די הענט דאָס פנים. שוואַרצבאַרד שאַקלט צו
מיטן קאָפּ, ווי ער וואַלט דאָס אַלץ געוואַסט.)

פריילין גרינבערג

(קומט צוריק מיט אַ פאַרשטיינערטן אויסדרוק): זעכצן
הונדערט מיט איינס!

שוואַרצבאַרד

קעגן איינס. פריילין גרינבערג! איינע האט דאך געמוזט
באשיצן אונדזער כבוד!

(ווישט דאס בלוט פון פנים, פארביי די פענצטער —
אַ לוויה.)

פאַר האַנג

צווייטער אָקט

דאָס ערשטע בילד

אַ קליינע זייגערמאַכעריי מיט אַ שויפענצטער צו דער גאַס.
שוואַרצבאַרד זיצט מיט אַ לופע אויפן אויג און פאַרעט זיך
ביים וואַרשטאַט איבערן געווערק פון אַ זייגערל. זינגט ביי
דער אַרבעט :

אוי נישט אַזוי דאָס קליינע פייגעלע,
ווי זיין שייך טון פליען,
געקומען איז עס געווייער ווערן,
וואָס זיינע עלטערן טיען.

טוט-אויס די לופע, כאַפט אַ קוק אויפן וואַנט-זייגער, לייגט-
אַפּ דאָס געווערק אויף אַ מאַרמאַר-טאַול אונטער אַ קלאַש.
מאַכט אַ פאַר גימנאַסטישע איבונגען און ווישט מעכאַניש מיט
די הענט דאָס פנים. די לעצטע באַוועגונג איז אַ מין נערווע-
זער אַטאָויוום פון דעם ווישן זיך דאָס בלוט פון פנים מיט
זיבן יאָר צוריק. במשך פון דאָזיקן בילד חורט איבער שוואַרצ-
באַרד די זעלביקע באַוועגונג אייניקע מאַל, אַזוי אַז דעם צו-
שויער גיט זיך איבער דער איינדרוק ווי אַ נערווע צוטשע-
פעניש פון וועלן זיך אַראַפּווישן די היט פון פנים. אין די גאַר
רואיקע מינוטן קומט נישט די באַוועגונג צום אויסדרוק.

שוואַרצבאַרד

די קליינע שעלמע! לאַזט אַ מאַן הונגערן און מאַטלט
אודאי מיט עפעס אַ חברטע. (מאָסירט זיך מיט דער
האַנט אַרום דעם מאַגן) און איך וואַלט איצט אויפגעגעסן
אַ בער. צוויי בערן! נו, געדולד. געדולד, קאַזאַק, וועסטו
ווערן אַן אַטאַמאַן! אַן אידיאַטיש שפּריכוואַרט. איך קען
אַזעלכע אַטאַמאַנען... (שפּאַצירט זיך דורך איבערן ענגן

צימער. נעמט אַראָפּ אַ צייטונג פֿון דער פּאָליצע, מיט אַ
בילד אין דער מיט. בלעטערט אויף, גיט אַ שמייכל, אַ
וויש דאָס פֿנים) אַן אינטעלעקטועלער! אַ טיפּישער אינ-
טעלעקטועלער! אומבאַגרייפלעך!

חנה

(אַריינגעקומען אַ צעשמייכלטע מיט אַן עלעגאַנט פּעקע-
לע, מיט אַ הינטעלע אויף אַ קייטל): מע וואָאָסי!

שוואַרצבאָרד

אַנפּען!

חנה

מאַן שערי! האָסטו זיך קוים דערוואָרט. ביסט נעבעך
הונגעריק.

שוואַרצבאָרד

אַלץ הייסט הונגעריק. כּוואַלט איינגעשלונגען דעם שוור-
הבר מיטן לויטן מיט אַלע רעאַקציאָנערע מאכלים. ווי האָט
מען דאָס אַ האַרץ אַזוי אויסצוהונגערן אַ מאַן? (צום
הינטל): נו, צערבער טייערער, וואָס זאָגסטו נישט צו אונ-
דער באַלעבאַסטע? ס'איז אונדז בידן נישט מקנא צו זיין,
האַ? האָסטו שוין געפרעסן, זונעלע מיין?

חנה

(אויסגעטון די הענטשקעס, גרייט צום טיש): זאָרג נישט
פאַר צערבערן, נשמה מיין. דער תּכּשיט כאַפט דעם
ערשטן בעסטן ביסן. ער איז זיכער, אַז עס קומט אים.
ער איז בכלל זיכער, אַז אונדזער גאַנצע מי־מאַטערניש,
אונדזער האַרעוואַניע איז פאַר זיינעט וועגן, אַז עס זאָל
חלילה גאַרנישט פעלן. דיין דערציִונג!

שוואַרצבאָרד

דו הייסט שוין אַן? דו וואַלסט אים בעסער דערצויגן,
דעם כלב. זאָל ער לאָזן דער באַלעבאַסטע אַרומשמייען
צו חברטעס און אַליין זאָל ער ביי דער פּליטע היטן, אַז
די זופּ זאָל אים נישט אויסלויפּן.

חנה

זע נאָר! פּון וואָנען ווייסטו?

שוואַרצבאָרד

איך שטויס מיך אָן.

חנה

(מיט אַ געלעכטער): אָבער פונקט, ווי דו וואָלסט דערביי געווען. עפעס האָט זיך מיר געטראָפן אין קיך, ווען איך בין אַ פֿאַר מינוט אַריינגעלאָפן צו דער זשאַזעפּין.

שוואַרצבאָרד

דיינע פֿאַר מינוט. איך שטעל מיר שוין פֿאַר. אָבער וואָס האָט עס געקאָנט ביי דיר טרעפן אין קיך?

חנה

אַז דו ביסט אַ נביא, טאָ טרעף שוין ווייטער. אַליין וועל איך נישט אויסזאָגן, אויף קיין פֿאַל. כ'שעם זיך.

שוואַרצבאָרד

סטייט! מיר האָבן דאָך אָפּגעשמועסט: פער פליי! אָן באַהעלטענישן און אָן סודות. דו ווייסט, מאַדאַם, אַז לויט דעם איצטיקן אָפּמאַך, טאַרסטו אָפּילו פֿאַר דיין מאַן קיין קניפּל נישט פֿאַרבאָרגן?

חנה

פֿאַר דעם, זעסטו, בין איך אָפּגעהיט. אָבער נישט פֿאַר דער קאַץ.

שוואַרצבאָרד

וואָס האָט שוין דאָ, מישטיינס-געזאָגט, צו זאָגן די קאַץ?

חנה

(מיט אַ פולן מויל געלעכטער): דער קאַנסייערזשקעס קאַץ האָט מיר אויפּגעפרעסן דיין שניצל, בעת איך בין געווען ביי דער זשאַזעפּין. פֿאַרשפֿאַרסט זיך בייזערן. כ'האַב שוין געכאַפט אַ פּסק פון דיין תּכּשיט, פון צערבערן. אש להבה איז ער אויף מיר געווען. נישט וואָר, צערבער? נו, ער האָט זיך זיינע אַלטע חשבונות מיט דער קאַץ. אָבער דו — וואָס? אַ שניצל האָב איך געמאַכט אַן אַנדערן.

שוואַרצבאָרד

נו, זאָג אַליין, געראַטענע באַלעבאַסטע מיינע, וואָלט נישט

גלייכער געווען איך זאל ווידער קומען אהיים אויף מי-
טאג? סיי-ווי שליסט מען דאס געשעפט.

חנה

אודאי יא. און מיר זאל דארט פלאצן דאס געדולד
ווארטנדיק, טאמער פארשלעפט זיך ביי דיר, אויף א
שעה-צוויי-דריי, א דיסקוסיע מיט א חבר וועגן קראפאט-
קינען! נוד-אללאן זאנפאן צום טיש! זע נאר, סארא
פרעכטיקער סאלאט! און דא האסטו אן אויסטערליש
מאכל: שנעקעס אין פוטער. זשאזעפין האט מיך אויסגע-
לערנט. — דערצו פאם-פריט און דיין שניצל א לא
גארסאן... זעסט, א גאנצע קעלנערקע דיין ווייבל.

שוואַרצבאָרד

ווארט, מיין קליינינקע. לאַמיך נאר פארשליסן די טיר
און אויפהענגען דעם פלאקאט, אָו צו מיטאָג איז גע-
שלאָסן, ווי אין אַלע גרויסע פירמעס. און דעם פארהאנג
מעג מען אויך אראפלאָזן. אַט אַזוי. וואָס דאַרפן הונגעריקע
מענטשן צו זען, ווי אַזוי איך גנבע ביי מיין ווייבל א...
קוש? און איצט גיבן מיר זיך אַ וואָש אָפּ די הענט
(לויפט הינטער די שירמע, ווו עס הערט זיך שפרודלען
דאָס וואָסער פון קראַן). אַט אַזוי. באַלד וועלן מיר זיך
נעמען צום סאַלאַט. צערבער, וועסט עסן מיט מיר סאַ-
לאַט? דו האַלטסט נישט, קלב איינער, פון וועגעטאַרישע
מאכלים (ביים געדעקטן טיש), נו, ווייבל, גיב פרעסן. (נאָך
די ערשטע פאָר ביסן): אַ טאַלאַנט, אַן אמתער טאַלאַנט!

חנה

(מיטעסנדיק): ביסט אַ פאַסקודנער יונג. קיין בעסערע
פעיקייטן, ווי צו דער קיך, זעסטו נישט ביי מיר?

שוואַרצבאָרד

איך האַלט אַ... מחיה דאָס ביסל עסן. איך האַלט, אָו
ביי געהעריקע באַדינגונגען, קאָן די קולינאַרע קונסט זיך
דערהייבן צו דער מדרגה פון דער עלפטער מוזע. ס'הייסט,
בשעת איך בין שטאַרק הונגעריק האַלט איך אַזוי. זאַ-

טערהייט האלט איך בכלל נישט פון עסן... איך בין זייער
סוביעקטיוו.

חנה

פונקט ווי עסנדיקערהייט האלטסטו נישט פון ריינקייט.
עס ווי א מענטש! האסט שוין ווידער פארפעצט די וועסט.
לאז אפווישן פרישערהייט. בארעלע, ס'וועט שפעטער מיט
בענזין אויך נישט לאזן. ווי א קינד דארף מען דיר
נאכקוקן.

שוואַרצבאָרד

נו, לאז דאך אָפּ. לאז מיר הנאה האָבן פון מיך לעבן.
פייניק נישט. אן אומגליק מיט די ווייבער! באַלד ווערן
זיי דיר דעספּאַטישע מאַמעס און... שוין. שוין. דו ביסט
גערעכט און דיין משפּט איז גערעכט. ווילסט — מיט אַ
סערוועטל, זאָל זיין מיט אַ סערוועטל. ווייסט, חנהלע,
דיינע מאכלים, אפילו די פּראַנצויזישע, האָבן דעם אמתן
היימישן טעם.

חנה

אי, שלעכט. דיר ליגט נאָך אין מויל אוודאי דער טעם
פון דיין מאַמעס צוגעברענטן קרופניק?

שוואַרצבאָרד

פון דער שטיפּמאַמע, מיינסטו צו זאָגן. מיר זענען פאַר-
בליבן קליינע יתומלעך אויפן חסד פון דער שטיפּמאַמע.
שפעטער בין איך געווען אויף אַ טערמין ביי אַ זיגער-
מאַכער — האָב איך ביי אים געגעסן קרופניק. ישראל דיק
האַט ער געהייסן. עס זאָל דאָס מיר דאָן איינפאַלן, און
איך וועל זיין אַ בורזשוי, אין פאַריו, און עסן פאַם־פּריט!
און געבראַטענע קאַרטאָפּליעס ביסטו קראַנק צו אַכלען?
זעסט, חנהלע, מיר ווערן שוין ענג די קנעפלעך.

חנה

אַלץ פון דיין פּראַפּעסיע. דו זיצסט אויף איין אָרט. איך
טראַכט אַלץ איבער, מיט וואָס שפּייזט מען דיר, זאָלסט
נישט דיק ווערן?

שוואַרצבאָרד

מיט לופט, חנהלע: מיר וועט שוין קיין טאָטער נישט העלפן. מיין באַלעבאָס האָט געהייסן דיק און איך וועל, מירצשעם, זיין דיק. אַ ירושה-זאָך.

חנה

נישט קיין שלעכטער קאַלאַמבור. עס וואָלט שוין באמת נישט געשאַדט, דו זאָלסט האָבן אַ בעסערע פרנסה, און לייכטערע.

שוואַרצבאָרד

זעסטו, פאַרקערט. איך האָלט, אַז מיר איז צו גוט. איך לעב שוין צו נאַרמאַל. איך בין נישט געווינט חנהלע, צו אַזאַ לעבן.

חנה

ווייניק האָסטו זיך אָנגעמאַטערט? דערמאָן זיך נאַר. פון דיין קינדהייט אָן האָסטו שטענדיק געליטן, שטענדיק גע-קעמפט און שטענדיק געווען איינגעשטעלט. איז נישט שוין צייט דו זאָלסט זיך אַפרוען, לעבן רוּיִק און נאַרמאַל?

שוואַרצבאָרד

יא, ביסט גערעכט, חנהלע, אָבער טייל מאָל דאַכט זיך מיר, אַז מיין שוואַנען-ליד האָט נאָך נישט פאַרקלונגען. אַט דער בורזשוי פון בולוואַר מענילמאַנטאָן וועט נאָך ווען ס'איז אַ קלאַפּ טון מיט דער פויסט און אַראָפּ-וואַרפן אַלע זייגערלעך פון וואַרשטאַט.

חנה

טפו, טפו. די שעה זאָל נישט זיין. הייבסט שוין אָן? כיוועל דיר לאָזן אָפּשפרעכן אָן עין-הרע. כיוועל רופן אַ טאָטער צו דיר. כיוועל דיך לאָזן אַרעסטירן. וואָס אַ ווייב קאָן אַלץ אָפטון פאַר ליבשאַפט? מענטש, וויפל איז דער שיעור צו סאַציאַליסטעווען, רעוואָלוציאָנערעווען, אַנאַרכיסטעווען! אַז די וועלט, זעסטו, איז אַזוי שווער איבערצומאַכן און, ווי זאָגט ער דאָרט: אין קריגל פון לעבן פאַרבלייבט אַלץ ווייניקער ווייזן. זאָלן שוין אַנדערע קעמפן. אַזוי זאָגט חנה.

שוואַרצבאָרד

(נעמט זיין ווייבל אויף דער קני): הער-זשע מיך אויס, מיין קליינינקע. צערבער, רויק! קלב איינער! כ'זועל דיין באַלעבאָסטע נישט אויפעסן. געווען איז דאָס נאָך דער ערשטער רוסישער רעוואָלוציע, בעת כ'האָב געמוזט אָפּ-ציען קיין אויסלאַנד. נאָך לאַנגע צרות און פּלאַגעניש, האָב איך מיך דערשלאָגן צו אַ שטעטעלע סקאַלאַ, ביי דער אונגאַרישער גרענעץ. דאָרט האָב איך באַקומען אַ ביסל אַרבעט און דאָרט האָב איך מיך פאַרליבט. נישט פאַר קיין מענטשן געדאַכט. ס'הייסט, מיר האָבן זיך פאַרליבט קעגנזייטיק. איך בין איר געפעלן געוואָרן. אָבער אַזוי ווי איר מאַמע און איר באַבע האָבן נישט געוואוסט דעם טעם פון פרייער ליבע און ליבן און געליבט זיין ווילט זיך פאַרט, האָט זי באַהאַנדלט דעם גאַנצן ענין זייער פּראַקטיש: „הער שוין אויף אַמאַל מיט דיינע געוידמעטע לידער און נאַרישקייטן! נעם, שיק אַ שדכן און מיר ווערן חתן-כלה, אין אַ מזליקער שעה.“

חנה

נו?

שוואַרצבאָרד

וואָס פּרעגסטו, נאַרעלע. מיט אַ צעבראַכן האַרץ איז דער בחור אַנטלאָפן פון שטעטעלע.

חנה

(לאַכט): זאָל דאָס מיר זיין אַ וואַרענונג?

שוואַרצבאָרד

כ'מיך עפעס?

חנה

(דרייט אים ביי די אויערן): פון מיר, פון מיר? פון מיינע הענט ווילסטו אַרויסדרייען זיך? ס'זעט דיר נישט העלפן. כ'האָב שטאַרקערע פאַרבינדעטע, ווי דיין ערשטע כלה. מיט מיר איז די צייט! און מיט מיר איז פאַריוו, אַ שטאַט, וואָס פאַבריצירט בורזשויען, אַ שטאַט מיט אַ זיסער, קליינבירגערלעכער לופט. קאַמפרעניי-ווי? נאָך

וואס בענקט זיך דיר? אפשר נאָכן איבערגעלעבטן קאָש-
מאָר אויף אוקראַינע? (ער ווישט זיך דאָס פֿניס. זי נעמט
אים אָוועק די הענט) נו, הער שוין אויף אַמאָל!

שוואַרצבאָרד

אוקראַינע! איך קאָן רויק נישט הערן דאָס וואָרט. דווקא
איצט מוז איך עס דערמאָנען אָפטער. מיר האָבן, חנהלע,
אַ גאָסט אין פֿאַריז. אַן אַנגעזעענעם גאָסט פֿון אוקראַינע.
וויסט וועמען? פעטלורען!

חנה

וואָס איז דען? ווייניק עמיגראַנטן אין פֿאַריז? איז נאָך
איינער.

שוואַרצבאָרד

ניין. ער — נישט. דער מענטש באַשעפטיקט צופיל מיינע
געדאַנקען. זע, אַט. כ'האַב היינט נאָכגעקוקט אין דער
צייטונג זיין בילד. אַ פֿיין, אינטעליגענט פֿנים. עפעס אַ
לעקטאָר, אַ מוזיקער, אַ פֿראַפּעסאָר — אַלץ וואָס דו
ווילט, אָבער נישט קיין טייוול. כיויל אים דאָ נישט
האַבן אין פֿאַריז!

חנה

מיינסט ער וועט דאָ מאַכן פֿאַגראַמען?

שוואַרצבאָרד

(לאַזט זי ראַש אַראָפּ פֿון די קני): פֿאַ... פֿאַגראַ... (ווישט
זיך דאָס פֿניס).

חנה

וואָס טוט זיך מיט דיר, שלום?

שוואַרצבאָרד

ווי לייכט... ווי לייכט עס רעדט זיך אַרויס ביי איר דאָס
וואָרט! פֿאַ... האַ-האַ-האַ! האַסטו געהערט, וואָס דיין מויל
האַט גערעדט? איך, אַז איך דערמאָן זיך אַן אים, קומט
צו מיר דער געדאַנק פֿון מאָרד. און מיט אַט דעם גע-
דאַנק קאָן מען דאָך נישט לעבן!

חנה

שלאַג דיר אַרויס פֿון קאַפּ. וועסט חלילה קראַנק ווערן.

האַסט געזען אַ מענטש האָט זיך איבערגענומען??
שוואַרצבאַרד

אַט דאָס וויל איך טאַקע. צערבער! צערבערוניו! צער-
בערישקע! האָפּ! קום נאַר אַהער, הינטעלע מיינס. האָסט
מיך עפעס ליב? גיב מיר אַ קוש. אוי, חנהטשע, חנהלע!
כ'האַב שיער פאַרגעסן! צוויי בילעטן אויף היינט אין
פאַליבערזשער! זאַלן מיר אַזוי ביידע לעבן! אַט, זעסטו,
מען מוז דאָך, ענדלעך, אַנקוקן די זשאָזעפּין בעקער! אויף
יענער וועלט וועט דאָך פרעגן דער מלאך-הדומה: געזען
די זשאָזעפּין בעקער? ניין? גיי צוריק, זיי מוחל!

חנה

איך שעם זיך צו גיין אַהין. דאָס פאַסט פאַר געקומענע
אויסלענדער. און טאַמער טרעפן מיר דאָרט באַקאַנטע?
שוואַרצבאַרד

טאָ זאַלן זיי זיך שעמען. צערבער! ווילסט נאָך אַ ביינדל,
כלב איינער? עס, נאַרעלע. אַ הונט לעבט אויך נישט
איביק.

חנה

ביסט שוין זאָט?

שוואַרצבאַרד

מערסי בעזן. (קושט איר די האַנט)

חנה

דאַנקען און לויבן יאַשקען דעם טויבן. אַפּגעגעסן, פון
קיינעם נישט געשטערט. נו, איצט — מאַכן אַרדענונג!
איינס, צוויי, דריי, ווייסט, שלום, אויב שוין יאָ פאַלי-
בערזשער, וואָלט איך וועלן אַריין צו... דער מאַרי, אַג-
פאַסן אַ היטעלע. ס'איז נישט קיין טיערע שמאַטקעלע און
ס'וועט זיין צום פנים. האָסט עפעס געלט?

שוואַרצבאַרד

פונקט היינט בין איך אַ גביר. פון בולוואַר סען-מישעל
איז מען געקומען נאָכן אַלטן אַמפיר-זייגער.

חנה

זע נאַר! כ'האַב גאַרנישט באַמערקט, אַז ער פעלט. (קוקט

זיך אום אויף אַ באַשטימטן אָרט אין צימער) האָסט גע-
קאַנט אויפּמאַנען לאַגער-געלט.

שוואַרצבאָרד

זיי האָבן אַזוי אויך פּיין באַצאָלט פאַרן פאַרריכטן. 150
פּראַנק ווי די בערן!

חנה

האַסטו, הייסט עס, 150 פּראַנק?

שוואַרצבאָרד

ווי? כּי'האַב נאָך געלייזט אַ מאַיאַנטעק פאַר אַריינגע-
שטעלטע גלעזלעך. אפשר זעכצן גלעזלעך היינט אַריינגע-
שטעלט.

חנה

פאַראַן אַ שפּריכוואָרט, אַז דעם מאַן גייט, איז עס אין
ווייבס מזל. גיב'זשע מיר, גביר מיינער, די פאַר סאַנטים
און לאַמיר לויפן צו דער מאַרי. (שוואַרצבאָרד שטעקט
אַריין די האַנט אין קאַסע און דערלאַנגט איר, אומגעציילט,
אַ הויפן פּראַנק) מערסי. האָסט דאָך מיר אָפּגעגעבן ביי
אַ גראַשן!

שוואַרצבאָרד

זיי רויק. אין קאַסע איז נאָך עפעס פאַרבליבן.

חנה

(קוקט אַריין אין קאַסע, גיט דאָרט אַ מיינ, אַ שאַר):
וואַזשנע קאַפּיטאַלן! (נעמט אַרויס אַ רעוואָלווער) צו וואָס
באַדאַרפסטו דאָ, שלום, די דאָזיקע כלי? ביסט אין וואַלד?
ביסט דאָך אין פאַריו!

שוואַרצבאָרד

פאַרזיכטיק, קינד! ער איז אַנגעלאָדן! (נעמט צו דעם
רעוואָלווער, פאַרשטעקט אין קעשענע פון הענגענדיקן העלן
מאַנטל). אַוודאי בין איך אין פאַריו! פעלן דאָ באַנדיטן,
וואָס? לעז די כראַניק. דאָ איז שוין באַלד ווי אין טשיקאַגאָ.
און איך האָב דאָך עפעס זייגעלעך! מיינע, פרעמדע...

חנה

כאַ-כאַ-כאַ! כּישטעל מיר טאַקע פאַר די „קאַרטינע“, ווי

אזוי דו טענהסט זיך אויס מיט די באַנדיטן: חברים!
דערלויבט מיר אַ וואָרט צו דער טאַג־אַרדענונג. איך, דער
בורזשוי פון מענילמאַנטאַן, אליין נישט קיין פרינציפיע־
לער אָנהענגער פון פּריוואַט־אייגנטום, מוז אָבער פעסט־
שטעלן, אַז די עקספּראַפּיאַציע אַנטשפּרעכט נישט די
געהעריקע פּאָליטישע באַדערפענישן פונעם לויפנדיקן
מאַמענט. ווייל, נעמענדיק אין באַטראַכט, פון איין זייט
די קאַפיטאַליזאַציע, פון דער צווייטער זייט, די פּויפּע־
ריזאַציע... אי פּאַשאַל, אי פּאַשאַל! (ביידע צעלאַכן זיך)
נו, איך גיי. (מען קלאַפט אין טיר) טאַקע די העכסטע צייט
צו עפענען. עס גייט אַ קונה.

שוואַרצבאַרד

(ציט אַרויף דעם פּאַרהאַנג. כאַפט אַ קוק אין גאַס):
ניין, קיין קונה איז דאָס נישט. קיין פּראַנצויז — אויך
נישט. מיר דוכט — אַ רוס. עפעס אַ באַקאַנט פנים.

חנה

נו, וועל איך גיין. אַוודאי אַן אַלטער חבר. אפשר ברענגט
ער דיר אַ גרוס פון דיין ערשטער כלה?

שוואַרצבאַרד

איז דאָך אַוודאי אינטערעסאַנט פאַר דיר! (עפנט די טיר).

גאַסט

(אַריין): באַנזשור, מאַסיע. ווּז־זעט־ע... סיאַמאַ!

שוואַרצבאַרד

ניקיטאַ! דער טייוול זאַל דיך נעמען! ווי קומסטו אין
פאַריז? (נעמט זיך אַרום מיטן חבר. יענער מיידט אויס
צו קושן זיך).

ניקימאַ

איך בין שוין פיר חדשים אין פאַריז.

שוואַרצבאַרד

און גאַר די אויגן נישט געוויזן. זיי באַקאַנט מיט מיין
פּרוי.

ניקימאַ

(פאַרנויגט זיך העפלעך. די האַנט גיט ער נישט): כּי־האַב

נישט געקאנט קומען צו דיר. כ'האב מיך געשלאגן מיט
דער דעה: געבן דיר צו וויסן, אדער נישט?

חנה

נו, עס טוט מיר לייד. איך מוז אוועקגיין. איך קום באַלד
צוריק. האַפנטלעך, אַנטלויפט איר נאָך נישט, חבר גי-
קיטאַ?

ניקיטאַ

האַפנטלעך, מאַדאַם.

חנה

אַדיע. (צו שוואַרצבאַרד) פאַ. (אַפּ).

שוואַרצבאַרד

אַזוי, אַזוי... באַשערט ווידער דיך צו זען. אַזאַ ריזיקע
רעוואַלוציע אַדורכגעמאַכט! מיר דוכט, מיר לעבן שוין
צו הונדערט יאָר יעדערער. שטעל זיך נאָר צום ליכט,
ניקיטאַ. ווי שלעכט דו זעסט אויס!

ניקיטאַ

איך קום פון שפיטאַל.

שוואַרצבאַרד

אַן אַפּעראַציע, וואָס?

ניקיטאַ

ניין, קיין אַפּעראַציע נישט. אַן אַלטע קרענק. אַ רעצידיוו.
אַביסל האָב איך, ווייזט אויס, מיסגעברויכט מיטן ביטערן
טראַפּן.

שוואַרצבאַרד

גאַלשטיינער? נירן?

ניקיטאַ

נישט דאָס ערשטע, נישט דאָס צווייטע. אַזוי זיך אַ קרענק.
אַ קרענקעלע... דעריבער טאַקע האָב איך זיך נישט גע-
קושט מיט דיר.

שוואַרצבאַרד

וואָס איז דען? ביסט דאָך שוין אַרויס פון שפיטאַל.

ניקיטאַ

און ווער זאָגט דיר, אַז איך בין אַרויס אַן אויסגעהיילטער?

שוואַרצבאָרד

אַזוי אומהיילבאַר איז דין קרענק?

ניקיטאָ

היילבאַר איז זי יאָ, די קרענק. אַזוי האָבן מיר די דאָק-
טוירים פאַרזיכערט. אָבער פון שפּיטאַל בין איך אַרויס
אַ קראַנקער. נישט געקאַנט דאָרט מער זיין.

שוואַרצבאָרד

אַ שלעכטע באַהאַנדלונג, וואָס?

ניקיטאָ

אַ געזעלשאַפט אַ שלעכטע.

שוואַרצבאָרד

אַ נאַרישקייט פון דין זייט. אַזוי איידל ביסטו געוואָרן,
אַז די געזעלשאַפט האָט דיך שאַקירט? רעוואָלוציאַנער
מיינער!

ניקיטאָ

נו, יאָ. איך וואָלט דיר פאַרגונען צו פאַרברענגען אַ טאָג
מיט די אוקראַינישע ווענעריקער!

שוואַרצבאָרד

ביסטו דען...

ניקיטאָ

נישט אַזוי שרעקלעך. מיט אַ געפערלעכער קרענק וואָלט
איך צו דיר נישט געקומען. מיין קרענק ווערט אָבער
פאַררעכנט אַלס אַ ווענערישע. ס'איז אַ רעצידיוו פון אַן
אַלט קרענקעלע, וועלכע עס מאַכן דורך אַ גרויסע צאָל
מענער און פרויען. דו ווייסט דאָך אונדזערע היגיענישע
באַדינגונגען אין 18-טן און 19-טן יאָר. קראַנק בין איך
געוואָרן נישט דורך קיין גאַסן-באַקאַנטשאַפט. זיי מ'ך
נישט חושד. נו, קראַנק-געוואָרן, זיך אויסגעהיילט און —
פאַרגעסן. ערשט, נאָדיר אַ רעצידיוו!

שוואַרצבאָרד

פון וואָנען ווייסטו, אַז אַ רעצידיוו?

ניקיטאָ

דער דאָקטער האָט עס מיר אויפגעקלערט.

שוואַרצבאָרד

האַסט דאָך באַדאַרפט בלייבן אין שפּיטאַל!

ניקיטאַ

און אויסהערן צו יעדער שעה די באַרימערײען פון מיינע
אוקראַינישע צימער־חברים? אַ דאַנק! אַט אַזוי, למשל,
האַב איך געהאַט אַ שכן, פון דער רעכטער זייט, מיטן
נאַמען: אַניסים קראַוטשענקאַ. דאָס איז אַ פירעקיקער
קאַזאַק מיט אויסגעקרימטע פיס און מיט אַ ליסינע, בעת
די פאַגראַמען האָט ער זיך ספּעציאַליזירט אויף פאַר־
געוואַלדיקן פרויען. זיבן און דרייסיק ייִדישע מיידלעך האָט
דער דאָזיקער העלד פאַרגעוואַלדיקט דערביי קיין איינצי־
קער דאָס לעבן נישט געשענקט! ער דערציילט דאָס דיר
מיט אַ סקריפענדיק געלעכטערל, ווי ער וואַלט געפּיילט
אַ זעג. נאָר ביי איין פאַל ווערט ער סענטימענטאַל. איינע
פון זיינע קרבנות, דערציילט ער, האָט געקוקט אויף אים
מיט אַזעלכע אויגן!... מיט אַזעלכע אויגן!... צום טייוול!
מיט וואָס פאַר אַ אויגן זי האָט אויף אים געקוקט! אַבער
פון זיין פרינציפ איז ער נישט אַפגעטראַטן: זי האָט ער
אויך דערשטאַכן!

(שוואַרצבאָרד פּניס קומט אין נערווענער באַוועגונג, די
האַנט הייבט אָן צו רייבן דאָס פנים, ווי עפעס וואַלט צו
דעם פנים פאַרבליבן צוגעקלעפט. ניקיטאַ באַמערקט דאָס
נישט).

און אַט איז געווען מיין שכן, פון דער לינקער זייט,
קירילוק באַהדאַן. אַ סקעלעט, הויט און ביין. מיט אַזעלכע
דינע, בלאַסע פרויענהענט און בלויע אַדערלעך. אַט די
הענטעלעך האָבן דורכגעלעכערט פופצן ייִדישע בריסטן!
יא, פופצן! ער ציילט זיי אַלעמאַל אויף די איידעלע פינג־
גער און עס באַקומט זיך שטענדיק די זעלבע צאַל...

און אַט איז אויך געווען אַ קאַמראַד פון ווינקל, ביים
פענצטער, אַ ראָו יינגל מיט אַ באַרד. דאָס איז געווען
אַ מאַדים אויף צו שניידן פרויען־בריסטן. שניידן בריסטן,
דאַרפסטו וויסן, איז גאָר אַ באַזונדערע סעקסועלע איינ־

שטעלונג. ער באַרימט זיך דערמיט ביי יעדער געלעגנ-
הייט. און אַט איז... ע"הע, סיאַמאַ. עס פיבערט דיך! האַסט
אודאי היץ? זע נאָר, ביסט דאָך אַליין אַ קראַנקער! וואָס
טוסטו? צוליב וואָס רייבסטו זיך די באַקן ביז בלוט?
נו, יעי באַהו, כ'האַב פאַרגעסן, אַז... אַז דו ביסט אַ ייד
און אַז אויף דיר וועט די געשיכטע נאָך ערגער ווירקן,
ווי אויף מיר! נו, האַב קיין פאַראיבל נישט. נו, אַנט-
שולדיק! אַבער פרעג מיך נישט, צום טייוול, פאַרוואָס
בין איך אַנטלאַפן פון שפיטאַל!

שוואַרצבאָרד

נין. רייד, דערצייל! שוין אַלץ איינס. פאַראַן שעקן ווען
אַ מענטש קאָן דערמוטיקט ווערן נאָר דורך זיין אייגענער
פאַרצווייפלונג, דורך זיין אייגענעם ווייטאַג. פאַראַן שעקן,
ווען דאָס שמאַלץ, וואָס איז אַנגעוואַקסן אויפן האַרצן,
רינט אַראָפּ, ווי חלב פאַרן פלאַם און עס בלייבט די
אַלטע, אַפענע ווונד. זע נאָר! ווי אַזוי האַט זי גאָר גע-
קאַנט פאַרוואַקסן? דאָס אַלץ, וואָס דו דערציילסט, ווייס
איך דאָך! ווי אַזוי האַב איך גאָר געקאַנט פאַרגעסן?

ניקיטאַ

בעסער, אַז מען פאַרגעסט.

שוואַרצבאָרד

(שרייט אויס): נישט בעסער! אַפילו אַ הונט וואַלט דאָך
אַ לעבן לאַנג נישט פאַרגעסן דעם שטעקן, וועלכער האַט
אים אַזוי פיינלעך געבראַכן די ביינער! אַ מענטש, בלוין
אַ מענטש פאַרגעסט. נאָך היינט, היינט — הערסט? —
האַב איך אַנגעקוקט דאָס דאָזיקע פנים אין דער צייטונג.
אַט — זע! אַנגעקוקט און זיך געחידושט: ווו שטעקט דאָ
דער טייוול?! אַ פראַפעסאָר, אַ זינגער, אַ טענצער —
אַלץ וואָס דו ווילסט, אַבער נישט קיין וואַמפיר! אפשר זעט
ער נישט אויס אַזוי? ער איז דאָך אין פאַריוו. איך האַב
נישט געהאַט די געלעגנהייט אים צו טרעפן. שאַ! (טוט זיך
אַ פאַטש אין שטערן) כ'האַב אים יאָ געזען! כ'וואַלט

שווערן, אז יא! ווארט, ווו האב איך אים געזען! אן
אוקראיניש געשפרען... אהא! ס'איז מיר געווען טשיקאווע
צו זען, ווער דאָרט רעדט הינטער מיר אוקראיניש. האָב
איך מיך אומגעקוקט. אַ קליינע קאַמפּאַניע, הערן און
דאַמען, און איינער צו אים ענלעך. נו, געוויס! דאָס האָט
געקאָנט זיין מיט אַ פּאַר חדשים צוריק. וואָרט. דער
אַמפּיר־זייגער... יאָ! מען האָט מיך אַרויסגערופּן אויף
סען־מישעל באַטראַכטן אַן אַלטן אַמפּיר־זייגער. נו, יאָ!
ביים רעסטאָראַן „שאַרטיע“ האָב איך מיך אומגעקוקט. עס
שטימט! הער אַ מעשה! צוויי חדשים איז דאָ געשטאַנען
דער זייגער. ערשט היינט האָט מען אים אויסגעלייזט. און
די גאַנצע צייט, אז איך פּלעג אַ קוק טון אויף אים, האָט
מיר אָפּגעקלונגען אין אויער די אוקראַינישע שפּראַך!
כ'האָב שוין געטראַכט: וואָסער שייכות האָט אוקראַיניש
צו אַמפּיר? ערשט — יאָ, עס האָט אַ שייכות! אַלץ האָט
אַ שייכות! איך ווער אַ מיסטיקער, ברודער. איצט איז
האַלב דריי. מיטן מעטראַ וועט געדויערן פינף מינוט...
איך מוז גיין!

(כאַפט דעם העלן מאַנטל פון וואָנט, לאָזט זיך לויפן).

ניקיטאַ

(כאַפט אים אָן ביים אַרבל): אַבער וואָרט! וואָרט! וואָס
טוט זיך מיט דיר? ווהיין?

שוואַרצבאָרד

לאָז אָפּ, ניקיטאַ. צום רעסטאָראַן „שאַרטיע“. ער מוז
דאָרט מיטאַג עסן. טאַמער טרעף איך אים...

ניקיטאַ

אַבער צו וואָס באַדאַרפסטו דעם פעטלוראַ? מענטש, ס'איז
אַן אַלטע געשיכטע, לאָז אים געמאַך. ער איז שוין אויס
פעטלוראַ.

שוואַרצבאָרד

איך באַדאַרף אים זען. איך מוז אים זען! פאַרשטייסט?
ס'האַט מיר אָנגעשפּאַרט! איך מוז אָנקוקן דאָס פנים, וואָס
איז אזוי מענטשלעך און לייזן דאָס פּראַבלעם פון אַ

פערטל מיליאָן אומגעבראַכטע מענטשלעכע לעבנס! לאָז
אַפּ!

ניקיטאַ

איך וועל דיך נישט לאָזן. זע אין וואָסער צושטאַנד דו
ביסט. אַ שענערן לייגט מען אין שפיטאַל.

שוואַרצבאַרד

לאָז אַפּ, זאָגט מען דיר. כ'בין קראַנק? אַוודאי בין איך
קראַנק! כ'האַב זיך קיין מאָל נישט אויסגעהיילט ווי
געהעריק. מיין ווייב האָט מיך געהיילט מיט באַבסקע
רפואות: מיט אַ שטאַפּ-קור. (שרייט) ס'איז אַ רעצידיוו!
לאָז אַפּ! (אַנטלויפט).

ניקיטאַ

(העכסט אויפגערגוט): סיאָ... אָבער איך קאָן דאָך נישט
פאַרשטיין! איך בין דאָך אַ פרעמדער דאָ, צום טייוול!
(שפאַנט אין אויפרעגונג).

חנה

(אַריינגעלאָפן אין אַ ניי היטעלע, שטאַרק איבערגעשראַקן):
וואָס איז געשען, ווהיין איז ער געלאָפן, דער משוגענער?
כ'האַב נישט געקאַנט אים נאַכלויפן!

ניקיטאַ

ער איז געלאָפן כאַפּן... פעטלורען.

חנה

וואָס?!

ניקיטאַ

פעטלורען! ער האָפט, אַז ער וועט אים טרעפן אין
אַ רעסטאָראַן ערגעץ. הערט, מאַדאַם, צי האָט אייער מאַן
נישט געהאַט ביי זיך קיין געווער?

חנה

(לויפט צו דער קאַסע, זוכט, זוכט מיט די אויגן דעם
מאָנטל אויף דער וואַנט. פאַרברעכט די הענט): אַי, אַז
אומגליק!

פאַרהאַנג

אַ וואָן יס צענע

פון רעסטאראן-טיר גייען געמיטלעך אַרויס : פעטלוראַ (אין אַ גרויען מאַנטל), זיין פרוי און זיין פֿיעריק מיידעלע.

פעטלוראַ

הערלעכער פּרילינג אין פּאַריז, נעמען מיר אַ טאַקסי, אַדער גייען מיר צו פּוס ?

מיידעלע

צו פּוס, טאַטקאַ, צו פּוס. כ'האַב אַזוי ליב פּאַריז! דאַ זענען אַזעלכע גוטע מענטשן!
(ווען זיי מאַכן די ערשטע שריט, לויפט אַרויס זיי אַנט-קעגן שוואַרצבאַרד מיט אַן אויפגעהויבענעם קאַלנער, די הענט אין די מאַנטל-קעשענעס. ער מאַכט אַ באַוועגונג, ווי ער וואַלט וועלן אויסמיידן פעטלורען און קאַן נישט. פעטלוראַ — אַ טריט רעכטס, ער — אַ טריט רעכטס. פעטלוראַ — לינקס, ער — לינקס. דאַס מיידעלע צעלאַכט זיך.)

שוואַרצבאַרד

פּאַרדאַן, מאַסיע, זענט איר נישט, לויט דער פּאַמיליע, פעטלוראַ ?

פעטלוראַ

יא. וואָס פּאַרלאַנגט איר דען ?

שוואַרצבאַרד

זענט איר אפשר אַ... ברודער פון גענעראַל פעטלוראַ ? פעטלוראַ

מיין נאָמען איז סימאָן. סימאָן פעטלוראַ. וועמען, אייגנט-לעך, דאַרפט איר ? מיך, צי מיין ברודער ?

שוואַרצבאַרד

אַנטשולדיקט, גענעראַל, די דאַמע איז אייער פרוי ? פעטלוראַ

יא.

שוואַרצבאַרד

דאַס איז אייער מיידעלע ?

פעטלורא

און אויב יא, איז וואָס?

(פעטלורא בלייבט אַ וויילע אָפהענטיק, מיט אַ טעמפּער אָנונג פון געפאַר. די דאָזיקע שטומע אָנונג שפּילט זיך אויך אָפּ אויף דער פרוי און קינד. פעטלורא און שוואַרצ-באַרד קוקן זיך אָן אַ לענגערע וויילע. אַ שטומע סצענע פון אַ 10 סעקונדן. ענדלעך טוט שוואַרצבאַרד אַ ריס די האַנט פון קעשענע, אַ — לידיקע האַנט און מאַכט אַ באַ-וועגונג צום סאַלוט.)

שוואַרצבאַרד

אַנטשולדיקט גענעראַל!

פעטלורא

וואָס האָט איר געוואָלט?

שוואַרצבאַרד

אַנטשולדיקט! מירן עס אָפּלייגן אויף אַ צווייטן מאַל. (אָפּ)

מיידעלע

(דערשיטערט): טאַטקאָ, וואָס האָט ער געוואָלט פון דיר?

(ציט אים צו זיך און גיט אים אַ קוש)

פעטלורא

באַרויך זיך, מיין קינד. אין פאַרזי זענען אַלע מענטשן

גוטע.

מיידעלע

(וויינענדיק): אַי, ניין, טאַטקאָ, ניין. אין פאַרזי זענען נישט

אַלע מענטשן גוט פאַר דיר!

פעטלורא

(רופט): טעקסי! (אָפּ).

(שוואַרצבאַרד קומט ווידער אָן, לענט זיך אָן אַ דער וואַנט,

קוקט אין דער ריכטונג, וווּ פעטלורא מיט זיין פרוי און

קינד זענען אַוועק. ציט לאַנגזאַם דעם רעוואָלווער פון קע-

שענע. באַטראַכט. לאַזט אַראָפּ די האַנט. גייט פאַמעלעך אין

דער קעגנזייטיקער ריכטונג. פינצטער.)

פאַרהאַנג

דאָס צווייטע בילד

אַ טומל פון שטימען נאָך פאָרן אויפהויבן דעם פאָרהאַנג אין פּאַליציי־עקספּאַזיטור. די לענג פון צימער איבערגעצוימט מיט אַ פּאַרענטש. פון יענער זייט פּאַרענטש זיצן, ביי זייערע ביוראָ־טישן, דריי פּלעגמאַטישע באַאַמטע, וועלכע רעאַגירן כמעט נישט אויפן געטומל. איינער — שניצט אַ בלייפעדער, אַ צווייטער — עסט אַ שניטקע, בלויז דער דריטער קנייטשט זיך פון צייט צו צייט, דאָס זיין נענטער צו דער טיר, וווּ מען טומלט, שטערט אים אַביסל אין דער אַרבעט. ביי דער וואַנט, רעכטס פון צושויער, פון דער זייטפּאַרענטש, זיצט שוואַרצבאַרד מיטן פנים אָפּגעקערט און צוגעדריקט צו דער וואַנט. מיט די הענט פאַרשטעלט ער דאָס פנים. זיין מאַנטל און קליידער — פריש צעריסן און פאַרבלוטיקט. פון צייט צו צייט, ווען עס שטאַרקט זיך דער טומל, טוט ער אַ הייב־אויף די אַקסלען, ווי ער וואַלט באַשיצט דעם קאָפּ פון אַ קלאַפּ. אין דער אָפּענער טיר, לינקס, קעגנאיבער שוואַרצבאַרדן, שפּאַרן זיך די שרייערס מיט גע־ביילטע פויסטן. דער פּאַליצייאַנט שטופט זיי אָפּ מעטאַדיש, אַן כעס, ווי ער וואַלט פאַרקנאַטן טייג אין אַ דייזשע.

פּאַליצייאַנט

רויק! נו, רויק!

שרייערס

לינטשן אים! לינטשן!

הרגענען דעם אויסוורף!

איך האָב געזען, הער פּאַליצייאַנט. דאָס איז אַזוי געווען...

מעדרער!

ס'איז אַ פּראַנצויז!

ניין, אַ פּרעמדער! די פּרעמדע זענען די גרעסטע באַג־

דיטן!

ביי זיך אין דער היים האָט מען מוראָ!

אַ הפּקר־שטאַט — פּאַריז!

ער האָט מיך אויך געוואָלט שיסן, בין איך אים פאַרפאַרן
אין די ציין!
און ווער זיצט עס דאָרט? דער מערדער, צי דער דער-
מאַרדעטער?

פּאָליציאַנט

רויק! נו, רויק! שפּאַרט אייך נישט. מען וועט אַלע אויס-
הערן. איינציקווייז, נאָר איינציקווייז. אייך אויך? גוט.
אייך אויך? אויסגעצייכנט. אייך? איר זענט זייער וויכטיק.
פאַרשרייבן? יאָ. וואָרט אויף. וואָרט אויף. וואָרט אויף.
זאָג איך אייך! (עס געלינגט דעם פּאָליציאַנט צו פאַרמאַכן
די טיר און דער טומל הערט זיך שוין טעמפּ פון וואָרטע-
צימער) סאַראַ באַנדע! צום טייזול! זיי האָבן מיך אויך
שיער צעריסן אויף שטיקער. (ציט אַרום דעם אַנצוג.
באַטראַכט זיין פעלעריןקע). אַ לאַך! אַ לאַך געמאַכט אין
מלוכהשן בגד! און שפעטער וועלן זיי געוואַלדעווען אין
פאַרלאַמענט: אַ צו-הויכער בודזשעט! אַז דו שאַנעוועסט
נישט דיין אייגן פאַרמעגן, פרעכע באַנדע! ס'אַ פּאַלק!
(צו שוואַרצבאַרדן) נו, בחור! זיי האָבן דיך פּיין צערעכט
געמאַכט. כאַטש געבליבן אייך גאַנצער צאַן אין מויל?
ביסט נאָך אַרויס מיט חסד. ווען איך שטעל נישט אונטער
מיינע פלייצעס, וואַלטן מיר שוין איצט געהאַט צו ווי
מתים. ווייז נאָר דיין פנים, קאַמעראַד. (שוואַרצבאַרד נעמט
לאַנגזאַם צו די הענט פון פנים. קערט זיך פאַמעלעך אָפּ
פון דער וואַנט. דאָס גאַנצע פנים איז איין שטיק בלוט).
נישקשה פון אַ בעפשטיק! עפּן נאָר דאָס מויל. (שוואַרצ-
באַרד עפּנט) נו, די ציין, ברודער, זענען גאַנץ. האַסט
פעסטע ציין, קאַנאַליע. דו מוסט קאַנען אַריינעסן...

שוואַרצבאַרד

ווי קאַן מען זיך... אַרומוואַשן? (ווישט מיט די הענט, מיט
זיין געוויינטער באַוועגונג, דאָס בלוט פון פנים. באַ-
טראַכט לאַנג זיינע פאַרבלוטיקטע הענט. פּלוצלינג זיפצט
ער אָפּ און מיט גרויס דערלייכטערונג) אַך! (באַטראַכט
אַבער אַ מאַל און ווידער אַ מאַל זיינע פאַרבלוטיקטע הענט

און קאן פון זיי די אויגן נישט אפרייסן) ווי קאן איך זיך
דא... אפואשן?

פאליציאנט

דאס קאן מען נישט אן א דערלויבעניש. (צום קלערק,
וואס קנייטשט זיך) כ'האב דעם כבוד צו מעלדן: א מער-
דער! (דער קלערק טינטלט) א מערדער, זאג איך! א
שרעקלעכער!

קלערק

א שרעקלעכער?

פאליציאנט

יא. א שרעקלעכער. געבראכט דעם מערדער. דער המון
האט אים געוואלט לינטשן.

קלערק

טאקע לינטשן?

פאליציאנט

איך האב אים קוים אפגעשלאגן.

קלערק

(האט שוין פארלוירן דעם אינטערעס) ווי איז ער, דער
מערדער?

פאליציאנט

אט דא זיצט ער. (קלערק כאפט א קוק אויף שווארצבארדן
און טינטלט ווייטער דאס זיניקע. פאליציאנט — אויפ-
גערעגט) מיין הער! (קלערק טוט אומגעדולדיק א טייטל
מיטן פינגער צום קאמיסארס טיר, אין דער טיר באווייזט
זיך דער קאמיסאר) הער קאמיסאר! איך האב דעם כבוד
צו מעלדן: געשען א מארד! אט איז דער רעוואלווער.
(לייגט אַוועק דעם רעוואלווער אויפן טיש. קאמיסאר מאכט
זיך נישט הערנדיק און גייט צו דער קעגנאיבערדיקער
טיר. אין דעם מאמענט שטייט אויף דער קלערק פון דעם
געשניצטן בלייפעדער און גייט צו צו דעם קלערק פון
דער שניטקע, צייגט אים אויפן זייגערל. יענער שאקלט

צו מיטן קאָפּ, לייגט אַרײַן אין מויל דעם לעצטן ביטן און
ביידע גייען אַרויס. פּאַליציאַנט גייט נאָך דעם קאַמיסאַר,
סאַלוטירנדיק, מיטן פעסטן באַשלוס דורכצוברעכן דעם
אינדיפּערענטיזם) הער קאַמיסאַר! אַ מאַרד אויפן ראַג
ראַסין און סען-מישעל!

קאַמיסאַר

(קערט זיך פּלוצלינג אום און שפּאַנט צו שוואַרצבאַרדן)
און ווער איז ער, דער וואָס איר האָט אים דערהרגעט?

שוואַרצבאַרד

(שטעלט זיך אויף, אַנגעלענט אַן דער האַנט). אַ גענעראַל.
הער קאַמיסאַר. אַן אוקראַינישער גענעראַל.

קאַמיסאַר

אַזוי... ווי איז זײַן נאָמען?

שוואַרצבאַרד

פעטלוראַ. סימאָן פעטלוראַ.

קאַמיסאַר

(נאַטירנדיק): אייער נאָמען?

שוואַרצבאַרד

שלום שוואַרצבאַרד.

קאַמיסאַר

דייטלעכער, איך בעט אייך.

שוואַרצבאַרד

שלום שוואַרצבאַרד.

קאַמיסאַר

זײט איר מיטן דערמאַרדעטן פון זעלבן לאַנד?

שוואַרצבאַרד

יא, הער קאַמיסאַר. אַבער איך ווײַן שוין לאַנג אין פאַרײַן.

קאַמיסאַר

זענט איר כאַטש זיכער, אַז איר האָט דערהרגעט דעם,
וואָס איר האָט געמיינט צו דערהרגענען?

שוואַרצבאַרד

(אויפגעטרייסלט): הער קאַמיסאַר! וואָס פאַלט אייך איין?

קאמיסאר

גאַנץ איינפאַך. אַ מענטש איז אויפגערעגט, קאַן ער אַ טעות האָבן.

שוואַרצבאָרד

נישט מעגלעך!

קאמיסאר

שוין דוקא יאָ מעגלעך.

שוואַרצבאָרד

(באַהערשט פון צווייפּל): ניין. ניין! אַזאַ טעות קאַן נישט געשען. טאָר נישט געשען! הער קאָמיסאַר, איך בעט אייך, זאָגט מיר, ווי קומט איר צו אַזאַ געדאַנק? הער קאָמיסאַר, האָט איינזען מיט אַן אומגליקלעכן מענטשן! זאָגט מיר, האָט איר געהאַט אַ טעלעפאָן? טאַקע געווען אַ טעות? האָב איך דערשאַסן אַן אומשולדיקן?

קאמיסאר

איר זענט נאָך איצט אויך נישט ווייניק אויפגערעגט. אַ שאָד, איר מוזט געבן קלאַרע דערקלערונגען, וועלכע וועלן פאַר אייך אַליין שפּעטער האָבן אַ גרויסע באַדייטונג. זעצט זיך, איר קאַנט געבן אייערע דערקלערונגען זיצנדיק.

שוואַרצבאָרד

(לאַזט זיך שווער אַראָפּ אויף דער באַנק) ניין, הער קאָמיסאַר, סאַר, כּ״האַב קיין טעות נישט געהאַט. איך האָב אויך געוואַסט אויף וואָס איך גיי, איך בין געווען צו דעם צוגע-גרייט.

קאמיסאר

אהא, צוגעגרייט? (פאַרצייכנט)

שוואַרצבאָרד

צוגעגרייט. איך בין געגאַנגען אויף זיכער. אַפילו ווען דער המון האָט מיך געשלאָגן, בין איך געווען פאַרהעל-טענישמעסיק רויק, נאָר איר, הער קאָמיסאַר, האָט מיך אַריינגעבראַכט אין צווייפל.

קאמיסאר

(זעצט זיך אויף פעסט, כּדי פאַרצייכענען דעם פּראַטאַקאַל)

נו, בארזיקט אייד. עס קאן נאך אלץ גוט זיין. עס קאן זיין.
איר האט קיין טעות נישט געהאט. נו, דערציילט-זשע קלאָר
און בינדיק, ווי אזוי איר האט עס אָפּגעטון. אָבער הייבט
נישט אָן פון צו ווייט.

שוואַרצבאָרד

(באַמיט זיך צו געפינען די נייטיקע ווערטער): יא... איך
בין א... י'ד.

קאַמיסאַר

איזראַעליט... נו, ווייטער.

שוואַרצבאָרד

א י'ד... יא... (פּוּזט).

קאַמיסאַר

נו, וואָס-זשע שוויגט איר?

שוואַרצבאָרד

אַנטשולדיקט, כ'האַב געמיינט, אַז מיט דעם איז שוין פיל
געזאַגט.

קאַמיסאַר

מיט דעם איז נאָך גאַרנישט געזאַגט. י'דן זענען דאָ פיל,
אָבער מערדער — זייער ווייניק צווישן זיי.

שוואַרצבאָרד

אמת, מערדער זייער ווייניק, אָבער דערפאַר זייער פיל
געמאַרדעטע, הער קאַמיסאַר. אפשר האָט איר געהערט,
געלעזן אין די צייטונגען: דאָס אוקראַינישע מיליטער האָט
געמאַכט אויף י'דן פאַגראַמען. פאַ-גראַ-מען! איר ווייסט
נישט וואָס דאָס איז? אומגליקלעכער קאַמיסאַר, וואָס איר
זייט! אַז איר ווייסט נישט וואָס פאַגראַמען זענען! נו,
ווי קלערט מען דאָס אייך אויף? כע-כע! עסקאַפּאָדן!
איבערפאַלן! שחיתות! יא. אַ פּערטל מיליאָן מענטשן
אויסגעשאַכטן! מענער, פרויען, זקנים און קליינע קינדער
געשאַכטן, ווי די אַקסן און רינדער! און אַט פאַר די
טויזנטער, צענער און הונדערט טויזנטער געשאַכטענע
האַב איך איצט דערשאַסן איין מענטש. מיט אַט דעם
רעוואָלוצער, וואָס ליגט דאָ נעבן אייך. פאַרויכטיק, הער

קאַמיסאַר! דאָרט זענען נאָך פאַרבליבן צוויי נישט אויס-
געשאַסענע קוילן, כע־כע! איך בין נישט משוגע. עס איז
נאָר לעכערלעך, וואָס איך וויל אייך איבערצייגן מיט
ווערטער! דאָס דאָרף מען אליין איבערלעבן, אליין דורכ-
מאַכן, כדי אין זיבן יאָר אַרום אָפּצוטון מיין איצטיק
שטיקל אַרבעט.

קאַמיסאַר

נאָך אייערע אַלע רייד, ווייס איך פאַרט נישט, ווער איז
ער געווען פעטלוראַ?

שוואַרצבאַרד

אַ המן! אַ המן איז ער געווען. איר האָט אַוודאי געהערט
פון המגען?

קאַמיסאַר

אַבער דאָס איז דאָך נאָר אַ משל.

שוואַרצבאַרד

ניין. פאַרשרייבט, פאַרשרייבט אין פּראָטאָקאָל. אזוי האָט
געזאָגט שוואַרצבאַרד, בעת דער אויספאַרשונג. אַ המן.
אַ צווייטער המן!

קאַמיסאַר

איר זענט נאָך צו פיל אויפגערעגט צו געבן לאַגישע
דערקלערונגען. אפשר האָט איר באַקומען אַ שטאַרקן
קלאַפּ איבערן קאַפּ?

שוואַרצבאַרד

איך פּראָטעסטיר!

קאַמיסאַר

וואָס?

2־טער פּאָליציאַנט

(אַרײַן): הער קאַמיסאַר! איך קום פון שפיטאַל, ווהיין
איך האָב אַוועקגעפירט דעם פאַרווונדעטן. ער איז שוין
געשטאַרבן, אָט זענען זיינע פאַפּירן.

קאַמיסאַר

(לעזט): אַהאָ, סימאָן פעטלוראַ. געבוירן אין — (דער-
לאַנגט שוואַרצבאַרד) ער?

שוואַרצבאָרד

(דערפרייט): ער. ער! איך דאַנק. איך דאַנק. איר האָט
מיד דערפרייט!

קאַמיסאַר

וואָס איז די שמחה אויף אייך? אַ מענטשן טויטגעלייגט
און איר פרייט זיך!

שוואַרצבאָרד

יא. איך פריי זיך, וואָס איך האָב טויטגעלייגט דעם
מענטשן. דעם מענטשן! דעם! אויף אים בין איך אַזאַ
אַכור, הער קאַמיסאַר. איך האָב געקעמפט בעת דער
מלחמה אין פרעמדן־לעגיאָן. דאָרט זענען נישט קיין מלו־
פים־קינדער, איר וויסט. מיד האָט מען גערופן „דער
קליינער ווילהעלם טעל“. איך קאָן צילן און איר קאָן
טרעפן. און דאָ האָב איך געציטערט, טאַמער טרעף איך
נישט. פינף קוילן האָב איך אויסגעשאַסן. אויף אַ דיס־
טאַנס פון צוויי טרייט! כאַ־כאַ־כאַ! און איר האָט מיד
פאַרט אַריינגעברענגט אין אַ ספק, טאַמער נישט געטראָפן.
נישט אים געטראָפן!

קאַמיסאַר

און וואָס טוט איר, ווען איר מאַכט טאַקע אַ טעות און
דערשיסט אַ צווייטן?

שוואַרצבאָרד

זאָרגט נישט. איך וואָלט שוין דאָן נישט געוואָרט אויף
פראַנקרייכס משפט. כּוואָלט מיד אַליין געמשפּט.

קאַמיסאַר

דאָרף מען, הייסט עס, פאַרשטיין אייער טאַט, ווי
אַ נקמה־אַקט?

שוואַרצבאָרד

יא. נקמה! בלוטיקע נקמה! אוי, נקמה!

קאַמיסאַר

(גרייט אָן אַ גלאַז וואַסער): נעמט אַ שלוק און באַרויַקט
אייך.

שוואַרצבאָרד

מען דאַרף שוין נישט. אַ דאַנק!

(עס קלינגט דער טעלעפּאָן. קאַמיטאַר נעמט דאָס טרייבל)

קאַמיטאַר

האַלאַ! הער פּרעפּעקט? צו אייער דינסט. גאַרנישט.
אַ מאָרד. אַ געוויינטלעכער מאָרד אויפן פּאַליטישן באַדן.
דאָס איז פאַרבונדן מיט אַ גאַנץ אַלטער געשיכטע. מיט
עפעס עסקאַפּאָדן אויף אוקראַינע, פּאַגראַ... פּאַגראַמען.
איר ווייסט שוין, הער פּרעפּעקט? ווונדערבאַר. ווי הייסט
דער דערמאָרדעטער? גלייך. פעטלוראַ. יאַ, פעטלוראַ.
עס קלינגט עגיפּטיש. ער איז רוזיק, גאַנץ רוזיק. דאַנק!
צו אייער באַפעל! אַזוי גלייך, ווי איך וועל אויספּאַרשן
דעם מערדער. צום באַפעל! (לייגט צוריק דאָס טרייבל)
שרייבן מיר ווייטער, הער שוואַרצבאָרד. וויפל, זאָגט איר,
קוילן האָט איר אויסגעשאַסן?

שוואַרצבאָרד

פינף. פינף קוילן.

קאַמיטאַר

פינף קוילן אויף אַ דיסטאַנס פון צוויי טריט. האָט דער
באַפּאַלענער זיך פּאַרטיידיקט?

שוואַרצבאָרד

כּהאַב אים אויפגעפּאַדערט זיך צו פּאַרטיידיקן „פּאַרטיי-
דיק זיך, קאַנאַליע!“ האָב איך אויסגעשריען. דעם ערשטן
שאַס האָב איך געגעבן, ווען ער האָט זיך פּאַרמאַסטן אויף
מיר מיט זיין שטעקן. (טעלעפּאָן. קאַמיטאַר נעמט דאָס
טרייבל).

קאַמיטאַר

האַלאַ! יוסט... יוסטיץ-מיניסטער?! (שפּרינגט אויף)
צו אייער באַפעל, עקסצעלענץ! יאַ, יאַ! פעטלוראַ. אוקראַי-
נישער אַרמיי-פירער. שוואַרצבאָרד... פּראָפעסיאָן? (צו
שוואַרצבאָרדן. שטיל, צעשראַקן) פּראָפעסיאָן?

שוואַרצבאָרד

זייגערמאַכער.

קאמיסאר

זייגערמאכער. יא. געדינט אין פרעמדן־לעגיאן. צו אייער באפעל, עקסצעלענץ! אזוי גלייך ווי איך ענדיק די אויס־פארשונג. (פארזיכטיק אפגעלייגט דאס טרייבל און קוקט מיט חשד אויפן טעלעפאן) וואס האט איר דא אפגעטון, הער שווארצבארד? פון אלע זייטן פרעגט מען זיך נאך. איר האט דאך א גאנץ וויכטיקע פערזאן דערשאסן. ווי איך זע, זענט איר געווען פון פריער צוגעגרייט.

שווארצבארד

איך האב מיר געשטעלט פאר א ציל — אים דערשיסן.

קאמיסאר

(צום פאליציאנט): ווי אזוי האט איר אים געכאפט?

פאליציאנט

כ'האב פארשפארט אים צו כאפן. ער איז אין ערגעץ נישט געלאפן. געבליבן שטיין נעבן דערמארדעטן און עפעס אריינגערעדט אין אים. אז איך בין צוגעגאנגען, האט ער מיר אפגעגעבן דעם רעוואלווער. „דערמארדעט א באנדיט!“ האט ער געזאגט. ערשט דאן איז דער המון אים באפאלן, געוואלט לינטשן. איצט ווארטן זיי אלע אויף עדות צו זאגן.

קאמיסאר

עדות — אז וואס?

פאליציאנט

גו, אז ער האט טאקע געשאסן.

קאמיסאר

ער לייקנט עס דאך נישט. (טעלעפאן. נעמט דאס טרייבל) האלא! רעדאקציע „מאטען“? זער אנגענעם. מיט וואס קאן איך דינען? אה, יא. דער פעטלורא־מארד. איך האב אים, דעם מערדער, יא. אט דא, ביים טיש, זיצט ער. ליידער! קיינע אינפארמאציעס. וואס? ווי? ווו עס זענען די איבעריקע באלשעוויקעס? דאס איז נאך נישט פעסט־געשטעלט. עס טוט מיר לייד. ביז נאך דער אויספארשונג. צי ער איז געווען א דאקטאר? כזוייס נישט. דירעקטאר?

אך — דיקטאטאר! מעגלעך. מעגלעך. צום ווידערזען. עס
האט מיך זייער געפרייט. (לייגט אפ דאס טרייבל, פאר-
לויך) וואס האט איר געוואלט פון מיר, הער שווארצ-
בארד? איר האט טויט-געלייגט א מענטשן, וואס איך האב
קיין מאל זיין גאמען נישט געהערט און זעט, ווי איר האט
אויפגערודערט פאריז! אזא רעקלאמע וואלט „ציטראען“
אליין זיך געוונטשן.

2-טער פאליציאנט

(אריין): הער קאמיסאר! א מחנה קארעספאנדענטן און
פאטאגראפן באלאגערן דעם קאמיסאריאט. זיי בעטן אינ-
פארמאציעס, ווילן אַנקוקן דעם מערדער.

קאמיסאר

אט א האט איר. מאַרגן, הער שווארצבארד, זענט איר
דער פאפולערסטער מענטש אין פראנקרייך.

שווארצבארד

גוט אזוי, גוט. אזוי באדארף צו זיין. פאריז — דאס איז
ווייניק, די גאנצע וועלט! דער גאנצער ערד-קוגל זאל
אויפגעטרייסלט ווערן, איך האב א שאס געטון אין דער
וועלט אריין, נישט כדי צו ווערן פאפולער, נאר כדי
מיינע ווייטאגן זאלן ווערן פאפולער! דאס זענען די וויי-
טאגן פון אן אומגליקלעך פאלק!

קאמיסאר

דאס איז דאך אבער אן אלטע געשיכטע!

שווארצבארד

ווי שנעל ביי אייך פארהיילן זיך די ווונדן, הער קא-
מיסאר!

פאליציאנט

וואס טוט מען מיט די לייט, וואס האבן צוגעזען דעם
מאָרד, הער קאמיסאר?

קאמיסאר

געזען! ווער האט געזען? וואס האבן זיי געזען? די
דאזיקע בהמות האבן גארנישט געזען און גארנישט
פארשטאנען. המון! פאריזער המון! ווער קען אים

נישט? צעלאפן זיך, ווי מיין פאר א באוואפנטן, און א שוואלען — צעשלאגן ביז בלוט! איצט ווילן זיי אייך לינטשן, הער שווארצבארד, און מארגן וועט איר ווערן א קדוש אין זייערע אויגן. זיי וועלן שרייען, אז געשלאגן האט מען אייך אין דער פאליציי בעת דער אויספארשונג. ניין. בעסער לאמיר קיין צייכן נישט איבערלאזן. וואשט אייך ליבערשט אפ דאס בלוט פון פנים, הער שווארצבארד און דאן וועלן מיר פארזעצן דעם פראטאקאל. גייט. דער פאליצייאנט וועט אייך באגלייטן. (פאליצייאנט באגלייט שווארצבארד. קאמיסאר — האלב צו זיך, האלב צום אייניקן קלערק, וועלכער האט אויפגעהערט צו טינטלען) איך קען אים שוין גוט, דעם פארזער המון, וואס פירט זיינע אייגענע העלדן צו דער גיליאטינע! דא, קאן מען זאגן, שפילט זיך אפ א דראמע פון העכערן סטיל. ס'איז נישט עפעס גלאט א מארד. פון איין זייט — אן ארמיי פירער, פון דער אנדערער זייט — א זון פון א געפייניקט פאלק. ווער איז גערעכט — זאל דאס געריכט אורטיילן אבער וואס האט דא צוצוגעבן דער המון, וועלכער האט צוגעזען דעם לעצטן מאמענט פון דער דראמע? גאר נישט. גראטעסק. אין דער דראמע — דער גראטעסק. נישט

אמת?

קלערק

און איך וואלט שוין בעסער באשטאנען מען זאל אים לינטשן, הער קאמיסאר.

קאמיסאר

פאר וואס דען?

קלערק

ס'איז אינטערעסאנטער, שפאנענדיקער און ... א שנעלערער סוף.

קאמיסאר

איך א געשמאק-זאך.

חנה שווארצבארד, מיט א טיכעלע ביי די אויגן, נישט זיכער זיך אריינגעשלייכט, בלייבט אין מיטן צימער).

קאמיסאר

ווער האט אריינגעלאזט די דאמע? מאדאם! קיין עדות
הערן מיר נאך נישט אויס. מירן איך אריינרופן.

חנה

(מיט א פארשטיקט געוויין): נישט קיין עדות. הער קאמי-
סאר. כ'האב געוואלט אים זען! ס'איז דאך מיין מאן!
מיין אומגליקלעכער מאן!

קאמיסאר

(שטעלט זיך אויף): מיין מיטגעפיל, מאדאם. אבער...
דער אומגליקלעכער ליגט דאך אין שפיטאל.

חנה

(וויינענדיק): ניין, הער קאמיסאר, ניין.

קאמיסאר

אך... איז דער מערדער אייער מאן? דאס איז וויכטיק.
זעצט זיך, מאדאם.

חנה

כ'האב דערהאלטן זיין קארטל דורך ראָר־פּאַסט, אַז...
באַלד וועט דאָס אומגליק געשען. בין איך געלאָפֿן פֿאַר-
היטן און געקומען נאָך אַלעמען...

קאמיסאר

האט איר פילייכט מיט זיך דאס קארטל?

חנה

ניין. אין דער היים, הער קאמיסאר, אין דער היים... זאל
מיר דערלויבט זיין צו פרעגן, וואס האט מען מיט אים
געטון?

קאמיסאר

מיט אייער מאן האט מען נאך גארנישט געטון, מאדאם.
אזעלכע געשעענישן פאדערן קודם-כל א גרינטלעכע אויס-
פארשוונג, דאן — א פראצעס. אבער דאס פאלק האט נישט
קיין געדולד. דאס פאלק האט אים דערווייל גוט אנגע-
בראכן די ביינער און...

חנה

אי!

קאמיסאר

נו וואס האט איר פארלאנגט, מאדאם? מען זאל אים
א קניפ טון אין בעקל פאר דערשיסן א מענטש? איז אייער
מאן אפט געווען אין אן אויפגערעגטן צושטאנד?

חנה

לעצטנס — זייער אפט, הער קאמיסאר.

קאמיסאר

פלעגט ער אפט דערמאנען דעם נאמען (קוקט אריין אין
א ביכעלע) פעטלורא? איך מוז צוגעבן מאדאם, אז עס
דינט אייך דאס רעכט זיך אפצוזאגן פון געבן דער-
קלערונגען.

חנה

(פארצווייפלט): אז איך האב דאך נישט וואס צו פארבארגן
הער קאמיסאר! מיין מאן איז נישט קיין פראפעסיאנעלער
מערדער! וועגן פעטלורען האט ער אפט גערעדט, אבער
וועגן דערשיסן אים — דאס קיין מאל נישט.

קאמיסאר

יא, מאדאם: אונדזער טיפסטן סוד פארטרויען מיר קיינעם
נישט. א מענטש איז זייער איינזאם, מאדאם. פיל איינ-
זאמער, ווי מיר ווילן זיך איינרעדן.

שווארצבארד

(אריין אן אפגעוואשענער, א רויקער, עס רויטלען זיך די
פרישע ווונדן אויפן אויפגעביילטן פנים. ער באטאפט זיך
די ביילן מיט דער האנט, פלוצעם דערזעט ער חנה, דאס
פנים באקומט אויף א ווילע א פיינלעכן אויסדרוק, פון דער
ווייטנס שטרעקט ער אויס די האנט) צו וואס, נו, צו וואס
ביסטו געקומען מיין רויקייט צעשטערן?

חנה

(עשטייט אויף, מיט שטילן טראגישן פאטאס: זיין רויקייט!
זיין רויקייט איז אים בילכער פון אליץ, און וועגן מיין
רויקייט האסטו כאטש אויף א רגע א טראכט געטון? נו, זע,
שלום! נו, זאג, האסטו דאס באדארפט?

שוואַרצבאָרד

פאַראַן אַ סך זאַכן, קינד, וואָס מיר דאַרפן נישט און מיר
קאַנען זיי פאַרט נישט אויסמיידן.

חנה

טאָ וואָס־זשע וועט זיין דער סוף?

שוואַרצבאָרד

דער סוף, חנהלע, וועט זיין, אַז... מירן אַלע שטאַרבן.
אַבער אים, חנהלע, האָב איך געמוזט פאַרויס שיקן.
געמוזט. דאָס איז געווען מיין פראַטעסט פאַר די לעבע־
דיקע! הער קאַמיסאַר, איז מיר דערלויבט צוצוגיין צו
מיין פרוי?

קאַמיסאַר

(צענעמט די הענט): נו, וואָס זאָל איך מאַכן מיט אייך?
(לאַזט זיך גיין צו זיין קאַבינעט און גיט אַ צייכן דעם
קלערק, ער זאָל מיטגיין. עס בלייבט נאָר איבער דער
פּאָליציאַנט אויף דער וואַך).

חנה

(זעצט זיך אַ צעבראַכענע): פראַטעסט! אַ גאַנץ לעבן, אַז
דו פראַטעסטירסט, שלום! אַ גאַנץ לעבן קיין רוֹיקע מינוט
זיך נישט פאַרגונען. פון דיין יינגסטער יוגנט אָן, האַלטסטו
אין איין פראַטעסטירן און — זע! דו האַסט די וועלט
נישט איבערגעמאַכט!

שוואַרצבאָרד

ביסט געקומען אַפּשפּעטן פון מיר?

חנה

אוי, ניין. זעסט נישט מיין האַרץ, ווי עס בלוטיקט. ביסט
אַן אומרוֹיקע נאַטור, שלום! כּוואַלט נישט געקענט דיין
טיפּע ערלעכקייט, דיין דאַרשט נאָך יושר, וואַלט איך דיר
אַפּילו איצט געזאָגט: ביסט אַן אוואנטוריסט, שלום
שוואַרצבאָרד!

שוואַרצבאָרד

שנייד שטיקערווייז! איך בין נישט ווערט דו זאָלט מיך
שוינען. איך האָב דיך אויך נישט געשוּיגט.

חנה

אַלץ היסט — נישט געשוינט! האָסט אונדזער בידנס
לעבן צעבראַכן. פאַר וואָס איך האָב געציטערט זינט איך
קען דײַך — דאָס איז געשען! פאַר וואָס איז עס מיר
געקומען, שלום?

שוואַרצבאַרד

אַ פאַר־פּאַלק איז דאָך נישט קיין סיאַמער צווילינג. עס
קאַנען זיך אַמאָל אונדזערע וועגן צעגיין. האָסט דאָך ליב
באַקומען שלום שוואַרצבאַרדן דעם אַוואַנטוריסט, די אומ־
רויקע נאַטור, אַזוי ווי ער איז. האָסט דאָך געוויסט, ווי
שווער עס איז מיך איבערצומאַכן. און וואָלט עס לייכט
געווען, וואָלטו אפּשר מיך פיינט געקריגן, ווער ווייסט?
באַדאַרפסט נישט אַנהענגען אָן מיר אַלע דיינע טענות, ניין.

חנה

אפּשר... כ׳האַב אָבער קיין כוח נישט צו ליידין, פאַרגיב
מיר שלום, וואָס איך פרוּוו זיך אויסטענהן אין אַזאַ מאַן־
מענט. ס׳איז מיר שווער.

שוואַרצבאַרד

נעם דיר אַראָפּ אַ ביישפּיל פון מיר. איך בין רוּיק.

חנה

דו ביסט רוּיק?

שוואַרצבאַרד

יא, רוּיק. זיבן יאָר האָט מיר געברענט דאָס בלוט אין פנים.
איצט — זעסט? איז עס אַפּגעוואַשן ריין. עס ברענט שוין
נישט מער. כ׳וועל שוין נישט דאַרפן זיך דאָס פנים ווישן.
וועסט שוין פאַרשפאַרן אַוועקרייסן מיין האַנט פון פנים.
ס׳איז אַ פרייד, ווען אַ פשוטער מענטש קאַן אויסשיסן אין
די אויערן פון דער וועלט און זי אויפוועקן! חנהלע, איך
האַב אויפגעוועקט די וועלט! וואָסער ווערט האַבן דאָ די
אייגענע עטלעכע יאָר?

חנה

יא, קאַנסט פּיין רעדן, בלאַנדער קאַפּ מיינער! טראַג־
גישער קאַפּ מיינער! איך האָב דאָך דיך ליב אויך איצט.

שלום! שלום! האסט געהערט? א מענטש מיטן נאמען
שלום און מיט דער אייביקער מלחמה אין זיין ברוסט!
(קאמיסאר עפנט די טיר און רוימט עפעס איין דעם פאָ-
ליציאָנט. אָפּ).

פאליציאָנט

הער שוואַרצבאָרד, איר ווערט אויפגעפאָדערט אין קאָבינעט
פון קאמיסאר.

שוואַרצבאָרד

איך גיי. באַרויך זיך, חנהלע, שטאַרק זיך. זעסט ווי ס'איז
גוט, אַז מען קרייגט זיך נישט? גיב אַ שמייכל. נו, גיב
צו מיר אַ שמייכל און גיב אַ גלעט אונדזער טרייע נשמה —
צערבערן. (קושט איר האַנט און גייט).

חנה

שלום, ווהיין?

שוואַרצבאָרד

מירן זיך נאָך זען. (אַפּ מיטן פאליציאָנט. חנה בלייבט
ווידער זיצן אַ צוזאַמענגעבראַכענע. מאַכט אַ גרויסע אַנ-
שטרענגונג נישט אויסצוברעכן אין געוויין־ספאַזמען. וויינט
שטיל. פון דער טיר, לינקס, אין באַגלייטונג פון אַ צווייטן
פאליציאָנט, קומט אַריין מאַדאַם פעטלוראַ. זי איז צעטראַגן
און פאַרצווייפלט. זי איז טויב. זי לייגט צו אַ הילכער
צום אויער, צו הערן, וואָס יענער רעדט. צוליב פאַר-
צווייפונג הערט זי נישט, אויך דורכן הילכער).

מאָדאַם פעטלוראַ

וואו איז ער? כווייל אים זען. זאָל ער מיר זאָגן, וואָס האָט
ער געהאַט צו מיין מאַן? ווער איז זי? וואָס וויינט זי?

פאליציאָנט

דאָס איז פרוי שוואַרצבאָרד.

מאָדאַם פעטלוראַ

ווער? די פרוי, די פרוי פון דערמאָרדעטן? נישט אמת!
איך בין פרוי פעטלוראַ! איך, די איינציקע! כוועל קיינעם
נישט לאָזן פאַרגיסן פאַלשע טרערן! וואָס? יענעמס פרוי,

דעם מערדערס? וואָס-זשע וויינט זי? וויינען דאָרף איך!
 (צו חנה) מערדערס פרוי! וואָס האָט דיין מאָן געהאַט צו
 מיין מאָן? פאַר וואָס האָט ער אים דאָס לעבן פאַרשניטן?
 מיין מאָן האָט דאָך נאָך געקאָנט לעבן, פאַר מיר, פאַר
 אונדזער קינד — נאָך גאַר אַ יונג מיידעלע, אַ קליין
 יתומהלע! מערדערס פרוי! דו מוזסט דאָך גענוי וויסן, פאַר
 וואָס? פאַר וואָס? ווי אַזוי נעמט זיך דאָס איין מענטש
 דאָס רעכט אַזוי האַרב צו באַשטראַפן אַ צווייטן?! זעסט,
 מערדערס פרוי, איך בין אַ קראַנקע. אומהיילבאַר קראַנק.
 געמיינט — פאַרזי וועט מיר אומקערן מיין געהער, האָט
 פאַרזי מיין לעבן אונטערגעזעצט. טאָ, ווי האָט עס גישט
 אַ וועלט קיין איינזען מיטן איינזאַמען מענטש, מיט דעם
 שוואַכן, אומגליקלעכן? ווי לאַזט מען דאָס פראַנק און פריי
 אַרומשפאַצירן מערדער איבער פאַרזי?
 (פאַליציאַנט טרעט אָפּ צום קאַמיטאַרט טיר).

חנה

(פאַר דער צייט פון מאַדאַם פעטלורעס רייד, האָט זי זיך
 לאַנגזאַם אויפגעהויבן און זיך געענדערט. איצט שטייט
 זי קעגן איר מיט אַ מין טראַגישן שטאַלץ און פאַרביטער-
 רונג). דאָס זענען דאָך די טענות פון מיין אומגליקלעכן
 מאָן! ווי אַזוי לאַזט מען דאָס אַרומשפאַצירן מערדער
 איבער פאַרזי?! מיין מאָן האָט בלויז איינעם דערהרגעט
 און — זע! — ער וועט ווערן אין קייטן געשמידט! אַבער
 דיין מאָן האָט הונדערטער טויזנטער לעבנס אומגעבראַכט
 און קיינער האָט אים נישט געשטערט שפאַצירן איבער
 פאַרזי, האָט מיין מאָן געלייגט אַ וועטאָ אויף זיין שפאַציר!

מאָדאַם פעטלוראַ

(דערהערט נישט): ווער? איך? אַז איך האָב קיין מאָל
 קיינעם קיין שלעכטס נישט געטון. כ'האַב קיינעם קיין מאָל
 די אויגן נישט געשטאַכן מיט מיין ווילטאַג. אַז מיר איז
 גאַר קיין מאָל נישט געווען גוט. ס'אַ ליגן. אַפילו אין די
 גאַר גוטע צייטן, בעת אַ וועלט האָט געמיינט, אַז פעטלוראַ
 איז קעניג פון אוקראַינע. אַ קנעכט איז ער געווען.

א שקלאף ביי זיין ליבע צום פאטערלאַנד. וויפל מאָל איך
האָב די האָר פון קאָפּ געריסן: סימאָניע, וואַרף אַוועק די
פּאָליטיק! סימאָניע, זי וועט אונדז אין קבר ברענגען.
האַסט דאָך ליב ביבליאָגראַפיע — רעגיסטריר ביכער אין
ביבליאָטעק. האַסט ליב טעאַטער — פיר אָן מיט אַ טרופּע.
געדענקסט, סימאָניע, ווי גוט ס'איז אונדז געווען, בעת
מיר האָבן צוזאַמען געשפּילט אוקראַיניש טעאַטער? מיין
שטים האָט דאָן געקלונגען, ווי אַ זילבערנער גלאַק. איך
בין געווען מוזיקאַליש ביז די שפיצן פון די פינגער. האָט
מיד די רעוואָלוציע טויב געמאַכט. מיד פאַר אַ טויבע און
אים פאַר אַ באַנאַפאַרטע! סימאָניע! דו, מיט דיין שטילן
מענטשלעכן האַרצווייטאַג, זאָלסט קאַנען איינרייסן מיט
אַ האַלבער וועלט? איין תשובה האָט ער געהאַט —
אוקראַיניע!

חנה

האַט ער איצט פאַר דעם באַצאָלט, פרוי פון אומגליקלעכן
אַקטיאָר, וואָס אים האָט זיך פאַרגלוסט שפּילן באַנאַפאַרטע!
און אַז מען האָט ליב אוקראַיניע, שעכט מען מענטשן פאַר
גאַט? שעכט מען אין נאַמען פון ליבע? שעכט מען אין
די הונדערטער טויזנטער? מאַכט מען אַ שייטערהויפּן פון
אַ פּאַלק? פאַר דעם מוז די געשיכטע זיך נוקם זיין! ווי
גערעכט איז מיין מאַן אין זיין האַנדלונג, אָבער ווי אומ-
באַהאַלפּן איז זיין גערעכטיקייט! איין לעבן האָט ער
אַוועקגענומען ביי דיין מאַן און פאַר דעם — מיט זיין
אייגן לעבן באַצאָלט. נאָר איך וועל נישט וויינען פאַר דיר,
טויבע פרוי. ביסט טויב, ווי די וועלט. דו פילסט נאָר דיין
אייגענעם ווייטאַג און הערסט נישט די ווייגעשרייען פון
מיליאָנען. גיי, גיי דיר דיין וועג!

מאָדאַם פעטלוראַ

(פאַרשטייט, לויטן זשעסט, אַז חנה הייסט איר גיין) ווער?
איך? איך זאָל גיין? ווזהיין זאָל איך גיין, אַז סימאָן ליגט
אַ טויטער. דו בייזערסט זיך נאָך? מיט וואָסער רעכט?
מענטשן קאַנען שעכטן און פאַרבלייבן נאָך די גערעכטע!

אַן סימאָנען ווייס איך שוין נישט צו וואָס מען דאַרף מיך
אויף דער וועלט. דיין מאָן האָט מיינעם געשאַסן, דערשאַסן
ווי אַ הונט, טר־זשע די מענטשלעכע טובה, דערשיס מיך
אויך. (זי דערהערט ווערטער, וועלכע קיינער האָט נישט
געזאָגט). האָ, וואָס זאָגסטו? מיין מאָן — אַ מערדער? מיין
סימאָן? ניין, ניין. קיין מאָל אין לעבן נישט! קעגן דעם
וועל איך קעמפן מיט די לעצטע כוחות.
(שוואַרצבאַרד ווערט אַרויסגעפירט פון קאַמיסאַרס קאַבי-
נעט, ער איז געשמידט אין קייטן, צוויי פּאַליציאַנטן מיט
בלויזע שווערדן באַגלייטן אים).

מאַדאַם פעטלוראַ

אַט! אַט איז דער מערדער! איך דערקען אים! (קערט זיך
אַפּ, פאַרשטעלט זיך דאָס פנים).

חנה

שלום! שלום! שוין? אַזוי פרי? אַזוי שנעל? ש־לום!
(זי לויפט צו צו אים. פּאַליציאַנט שטויסט זי ברוטאַל אָפּ).

שוואַרצבאַרד

זיי געזונט, חנה. לאַז גריסן באַקאַנטע. זאָג זיי, איך
בין נישט דערשלאַגן, ניין!

חנה

שאַלעם! (מיט אויסגעשטרעקטע הענט, ברעכט צוזאַמען.
שוואַרצבאַרד אָפּ).

מאַדאַם פעטלוראַ

און איך האָב אַפילו נישט געפרעגט, פאַר וואָס ער האָט
דאָס געטון. וואָס וועט דאָ העלפן מיין פרעגן, אַז דאָ זענען
אַלע די גערעכטע און אַלע די אומגליקלעכע! איצט זעסטו
שוין ווי מיר איז גוט? איצט גלייבסטו שוין?

חנה

ס'איז אונדז ביידן גוט!... (מיט געוויין טוליען זיך די
פרויען איינע צו דער אַנדערער).

פאַר האַנג

דאס דריטע בילד

א שמאלע תפיסה־קאמער, א בעטל, א בענקל, א טיש מיט ביכער. אין פארקראטעוועטן פענצטער — פאסן זון. שוואַרצ־באַרד אין געשטרייפטע תפיסה־קליידער, שפּאַנט בערוועז היין און צוריק. ער איז אַן קייטן. פון צייט צו צייט שטעלט ער זיך אַפּ, הערט זיך צו צום געוויין, וואָס דערגרייכט פון ערגעץ פון די אייבערשטע שטאַקן. אויפן טיש — אַן אַפּן בוך, אַ קאווע־טעפל, אַ שטיקל ברויט. אין דער פאַרשלאַסענער טיר עפנט זיך אַ פענצטערל. עס קוקט אַריין דער קאַרידאָר־וועכטער.

וועכטער

שפּאַנסט אַרום, שפּאַנסט אַרום דעם גאַנצן פּרימאַרגן און דיין קאווע איז קאַלט געוואָרן — אויסצוגיסן.

שוואַרצבאַרד

איך קאַן נישט טרינקען, איך קאַן קיין ביסן נישט אַראָפּ־שלינגען. עס לעכערט מיר דעם מוח דאָס געוויין. ווער וויינט עס?

וועכטער

שוין צייט זאַלסט זיך צוגעוויינען. דאָ הערט מען אַפּט וויינען. פּונקט ווי אויף דער פּריי. אפשר ווילסטו עפּעס פּרישטיק פון דער קאַנטינע. קאַנסטו הייסן דיר אַרויפ־ברענגען, וואָס דיין האַרץ גלוסט.

שוואַרצבאַרד

איך בין גאַרנישט אַזאָ איבערקלייבער, ווי דו מיינסט.

וועכטער

לויט דעם טומל, וואָס מען מאַכט אַרום דיר, איז רעכט. אַז דו ביסט אַן אינדישער פּרינץ.

שוואַרצבאַרד

נישט מער און נישט ווייניקער. ווי מיינסטו, חבר, ס'האַט

זיך געלוינט צו דערהרגענען א מענטשן, כדי צו ווערן
אזוי פאפולער ?

וועכטער

האסטו טאקע דערהרגעט ?

שוואַרצבאָרד

כימיך עפעס. איך האָב שוין אין גיכן דעם פראָצעס.

וועכטער

א שאַד, אויב מ'וועט דיך מאַכן מיט אַ קאַפּ קירצער.
ביסט אַ געמיטלעכער מענטש. און די קאַמער איז אויך
אַ שאַד צו פאַרלאָזן: דאָ איז די זוניקע זייט. ווינטער
איז דאָ וואַרעם...

שוואַרצבאָרד

אַ דאַנק פאַר דיין גוט האַרץ. וואָלסט געווען גאָר אַ ווילער
חבר, ווען דו זאָגסט מיר, ווער עס וויינט אזוי אַן
אויפהער.

וועכטער

איך זאָג דיר — נאַרישקייטן. כ'ווייס אליין נישט ווער עס
וויינט. אַט האָב איך געוואָלט דיר עפעס ווייזן, ביז דער
עלטסטער וועט אַנקומען. כאַפּ אַ קוק, אָבער שנעל. (וויקלט
אויף אַ צייטונג) זעסט דאָס בילד? אַט זענען מיר אַלע.
דו — אין דער מיט, פאַרשטייט זיך, רעכטס — דיין
פאַרטיידיקער, מעטר טאַרעס און ווער פון לינקס? איך.
כאַ-כאַ-כאַ! דאָס האָט מען אונדז אַראָפּגעכאַפט אונטן, ביים
אויספאַרשונגס-ריכטער. יא. נישט יעדן טאַג מאַכט זיך
אַזאַ געלעגנהייט. איצט וועט מען מיד זען אין גאַנץ

פראַנקרייך!

שוואַרצבאָרד

זעסטו שוין? זעסטו שוין? נישטאַ קיין דאַנקבאַרקייט.
צוליב מיר ביסטו פאַפולער געוואָרן איבער גאַנץ פראַנק-
רייך און דו ווילסט מיר נישט אויסזאָגן, ווער עס וויינט
דאָרט.

וועכטער

נו, גוט, כ'וועל שוין שטילן דיין נייגער. כאַטש איך גיב

ארויס אַ פּראָפּעסיאָנעלע געהיימעניש. אויבן, אין דער
פּערטער אָפּטיילונג, פּאַרשטייסט, זיצט אַ חברה־מאַן, פּאַר-
אורטיילט צו דער גיליאַטין. נו, האָט ער מיט אַ שעה
פּרֿיער געפרוּווט זיך אַרויסדרייען פּון דער גערעכטיקייט.

שוואַרצבאַרד

געוואָלט אַנטלויפּן ?

וועכטער

ביי אונדו לויפט מען נישט. ער האָט געוואָלט זיך...
אויפהענגען. שטעלסטו זיך פאַר, וואָס פאַר אַ פּסק מיר
וואָלטן געכאַפּט, ווען עס געלינגט אים ?

שוואַרצבאַרד

האָט איר אים געשטערט ?

וועכטער

פּון דער פּעטליע אים אַראָפּגענומען! איצט טיילט מען
אים קלעפּ. זאָל ער ווייטער קיין חכם נישט זיין. אַז מען
זאָגט דיר גיליאַטין, וואָס גייסטו זיך הענגען?! נו, נעם
זיך נישט איבער מיט יענעמס האַרצווייטאַג. ס'זועט דיר
נישט פעלן דיין אייגענע. טרינק בעסער דיין קאַווע.
(פאַרהאַקט דאָס פענצטערל. שוואַרצבאַרד שטייט אַ וויילע,
ווי געליימט, דאָן נעמט ער זיך נערוועז שפּאַנען הין און
צוריק. אין קאַרידאָר — מיליטערישע טריט).

גענעראַל

נו, וואָס הערט זיך דאָ ?

וועכטער

אַלץ אין בעסטן אַרדענונג, הער גענעראַל.

גענעראַל

עפּן נאָר אויף!

וועכטער

שוין געמאַכט, הער גענעראַל!

גענעראַל

(קאָוואַלער פּון ערן־לעגיאָן. אַריין אין קאַמער): באַזושור
מאַסיע.

שוואַרצבאָרד

באַנזשור. מיט וואָס קאָן איך דינען?

גענעראַל

איך בין פאַרוואַלטער פון דעם דאָזיקן הויז. איך קום פון אורלויב און מאַך מיין וויזיטאַציע. איך וויל מיך באַקענען מיט די פענסיאַנערן, וואָס זענען מיר צוגעקומען און דערוויסן זיך, צי דאָס לעבן איז זיי דאָ דערטרעגלעך. ווי פילט איר אייך? פעלט אייך גאַרנישט?

שוואַרצבאָרד

איך דאַנק, הער גענעראַל. איך באַקלאַג מיך נישט.

גענעראַל

איר האָט דאָ פיל זון. ווינטער וועט זיין וואַרעם...

שוואַרצבאָרד

אַ דאַנק. מיין פראַצעס וועט פאַרקומען פריער.

גענעראַל

האַפט איר באַפרייט צו ווערן?

שוואַרצבאָרד

אָדער — אָדער, הער גענעראַל. איך האָב דאָ אַ מענטש דערהרגעט! די קאַמער וועל איך אַלן פאַלס באַפרייען.

גענעראַל

אַזאַ אומגליק! ווער איז ער געווען, דער מענטש, וואָס איר האָט אומגעבראַכט?

שוואַרצבאָרד

אַ גענעראַל.

גענעראַל

אַ גענעראַל!

שוואַרצבאָרד

אַ גענעראַל, הער גענעראַל. אַן אוקראַינישער.

גענעראַל

נו, נו, פאַסט אייך מוט. פעלט אייך באמת גאַרנישט?

שוואַרצבאָרד

ביכער וואַלט איך וועלן, הער גענעראַל.

גענעראל

איר האָט דאָך ביכער.

שוואַרצבאָרד

די זענען פאַר מיר ווייניק, הער גענעראל.

גענעראל

(צום וועכטער): צושטעלן ביכער פון אונדזער ביבליאָטעק

אויף יעדן פאַרלאַנג! (וועכטער סאַלוטירט). ביכער! הם...

אַלע אומגליקן קומען פון אַט די ביכער. יא, מיין הער,

פון די ביכער האָט איר אַוודאי זיך אויסגעלערנט...

שיסן גענעראלן!

שוואַרצבאָרד

הער גענעראל!

גענעראל

יא, יא. פון די ביכער. אַלע ביכער דאַרף מען פאַרברענען.

וואָלט די וועלט געהאַט מער אַרבעטזאַמע בירגער! און

איך וואָלט נישט געהאַט קיין פענסיאָנערן אין דעם הויז.

דאָ איז דאָך שטענדיק איבערפולט, ווי סאַן-מאַריץ אין

ווינטער-סעזאָן! נו, מיר זענען טאַלעראַנט. איר וועט האָבן

ביכער. צום ווידערזען!

שוואַרצבאָרד

ס'האַט מיך געפרייט, הער גענעראל.

(ווידער בלייבט שוואַרצבאָרד, ווי געליימט. ווידער נעמט

ער נערווען אַרומשפּאַנען. ס'עפנט זיך דאָס פענצטערל

אין טיר).

וועכטער

שוין היינט ביי דיר אַ טאַג פון וויזטן. מיין אינדישער

פרינץ. זיי גרייט אויפצונעמען אַ פרישן גאַסט.

שוואַרצבאָרד

ווידער אַ גאַסט! אַז איך האָב גאַר קיין קאַפּ נישט און

קיין געדולד נישט און קיין מוט נישט! (דאָס פענצטערל

פאַרהאַקט זיך).

ד"ר לעווי

גריס גאַט, מיין בראַווער יונג. דאָ איז ער?

וועכטער

דאָ הער דאָקטאָר. דאָ.

דײַר לעווי

(אַ בכבודיקער זקן אין אַ צילינדער, אויך קאוואַלער פון
ערן־לעגיאָן. אַריין אין קאַמער): באַנזשור מאַסיע!

שוואַרצבאָרד

באַנזשור.

דײַר לעווי

איר ... דערקענט מיך נישט? זענט איר נישט קיין היגער?
איך בין דער גראַן־ראַבען פון פאַריז. דער גייסטיקער
פאַטער פון תּפּיסות און שפּיטעלער.

שוואַרצבאָרד

העכסט אַנגענעם.

דײַר לעווי

איך קום צו אייך געווייר ווערן, זען וואָס איר מאַכט.

שוואַרצבאָרד

ווי פּיין דאָס איז פון אייער זייט. מיט וואָס קאָן איך
אייך באַדאַנקען?

דײַר לעווי

מיין פּליכט און מיין באַרוף. כ״האַב געהערט, איר האָט
געהאַט דאָס אומגליק צו דערהרגענען אַ מענטש? אַודאי
אַ טראַגישער צופאַל, אַדער אַ מאַמענט פון גרויסער אויפ־
רעגונג, ווען אַ מענטש קאָן זיך נישט באַהערשן. זאָל
זיך גאָט דערבאַרעמען! אויב דאָס וואַלט געווען אַן איינ־
פאַכער מאָרד מיט פּרעמעדיטאַציע, איז שטאַרק, זייער
שטאַרק צו באַדויערן. איר ווייסט דאָך, אַז אונדזער הייליקע
תּורה פאַרווערט אונדז צו הרגענען מענטשן. לאַ תּר צח!
(שלעפט פון דער רעכטער קעשענע אַ קליין תּורה־ליה).

שוואַרצבאָרד

איר דאַרפט אייך נישט באַמיען, גנעדיקער הער דאָקטאָר.
אונדזער הייליקע תּורה איז אַ שוואַכע וועג־ווייזערין. פאַר
וואָס האָט זי עפעס אונדז פאַרווערט הרגענען מענטשן און
נישט פאַרווערט אַנדערע צו הרגענען אונדז? איצט זעט,

הער דאָקטאָר, ווי אַזוי אַנדערע זעען אויס און ווי אַזוי מיר זעען אויס! ניין, איך גלייב נישט, אַז די תורה זאָל זיין אַזוי הומאַניסטיש. „הבא להרגך — השכם להרגו!“ דאָס שטייט דאָך אויך ערגעץ געשריבן. נישט אמת? און אַז גאָט אַליין האָט געהייסן אברהמען שעכטן יצחק. דאָן מעגן מיר דאָך, מיט אַ רויק געוויסן שעכטן איינע די אַנדערע. זיצט, הער דאָקטאָר, זיצט.

ד"ר לעווי

נו, איר שפאַסט. אַז נישט וויסט איר נישט, אַז גאָט האָט אברהמען געפרוּווט, געפרוּווט זיין איבערגעגעבנקייט צו אים!

שוואַרצבאָרד

הער דאָקטאָר, איך קען אַ מאָן, וואָס איז געפרוּווט געוואָרן. דער מאָן האָט געהייסן פעטלוראַ און זיין גאָט האָט געהייסן אוקראַינע. האָט דער אייפערזיכטיקער גאָט געזאָגט צו זיין דינער: אויב דו ביסט מיר איבערגעגעבן, דאָן שעכט מענטשן! נאָר איין קלייניקייט, הער דאָקטאָר. דער גאָט פון פעטלוראַ האָט נישט באַוווּן אויסצושטרעקן זיין האַנט און פאַרהיטן פון אַ קאַטאַסטראַפּע אין דעם ריכטיקן מאָן מענט — האָט פעטלוראַ גענומען שעכטן און שוין נישט אויפגעהערט! יאָ, אַט דעם דאָזיקן גאָט דינער האָב איך אויסגעמעקט פון רעגיסטער פון די לעבעדיקע. ליבער הער דאָקטאָר, שטעלט אייך פאַר, אַז דער פאַל איז געשען מיט אברהם בן תרח און... ער האָט דערשטאַכן יצחק. שטעלט אייך פאַר, ליבער הער דאָקטאָר, אַז איר זענט, צו יענער צייט, גראַן-ראַבען פון אַרם-נהרים. וואָלט איר אַנגענומען סאַנקציעס קעגן אברהם בן תרח?

ד"ר לעווי

נו, דאָס שמעקט שוין מיט אַטעניזם און ניהיליזם. איך וויל בעסער אויסמייַדן דאָס געשפרעך. דאָס איז זיכער אַ ווירקונג...

שוואַרצבאָרד

פון די פיל ביכער, ווילט איר זאָגן?

ד"ר לעווי

כאפט־זשע נישט. איך בין עלטער פאר אייך. יא, פון
געוויסע ביכער, וועלכע איך האלט פאר שעדלעך. אבער,
פריינד מיינער! פראנקרייך איז דאס קלאסישע לאנד פון
טאלערראנץ און ד"ר לעווי קאן רעדן צו אייער הארץ נישט
נאר אין נאמען פון גאטס געבאט, נאר אויך אין נאמען פון
אונדזער אלטער אויסגעאיידלטער ראסן־מאראל. כ'ווייס,
כ'האב געלייענט: מען האט אונדז געשאכטן, מען האט
אונדז אנגעטון די שרעקלעכסטע עיגנויים. באדארפן מיר
שרייען און שרייען! אויף דעם זענען מיר י'דן. אבער
זיך אנטקעגנשמעלן מיט א רעוואלוער אין האנט —
הער שווארצבארד! — דאס ...

שווארצבארד

דאס פאסט פאר א גוי ...

ד"ר לעווי

כאפט־זשע נישט. איך בין עלטער פון אייך. יא, ס'איז
נישט קיין י'דישע מידה.

שווארצבארד

הלוואי וואלט איך בעסער געווען א גוי, וואלט איך פאר־
שפארט ... אויסהערן אייער נאטאציע.

ד"ר לעווי

איר באלידיקט מיך.

שווארצבארד

און איר פייניקט מיך! איר האט געלייענט, אז מען
האט אייך געשאכטן, אז מען האט אייך אנגעטון די
שרעקלעכסטע עיגנויים. און איך, ליבער דאקטאר, האב
געזען די געשאכטענע און איבערגעלעבט פאגראמען!
(פארשטעלט זיך דאס פנים).

ד"ר לעווי

יא ... עפעס לאזט זיך דא נאכדענקען. אנטשולדיקט, אפשר
וועט מען אייך געבן גערעכט, אפשר וועט גאט העלפן ...
(שלעפט פון דער לינקער קעשענע א תהילימל).

שוואַרצבאָרד

נישט נייטיק. נישט נייטיק זיין הילף.

ד"ר לעווי

וואָס? אין גאַנצן קאַנפּעסיאָנאַז? אָבער אַ... י"ד זענט

איר דאָך!

שוואַרצבאָרד

אַ י"ד און אַ הייסער י"ד! ליידער.

ד"ר לעווי

ליידער? וואָס בינדט אייך מיט ייִדישקייט, אויב איר

זענט אַזוי ווייט פֿון גאָט?

שוואַרצבאָרד

די וועלט בינדט מיך מיט ייִדישקייט. אין נאָמען פֿון דער

וועלט האָב איך געשאַסן פעטלורען. אַ מענטש פֿון דער

וועלט האָט אים געשאַסן. אָבער מענטשן וועלן זאָגן: אַ י"ד

האָט אים געשאַסן פֿאַרן פֿאַרגאַסענעם ייִדישן בלוט, וואָס

דער וועלט גייט עס נישט אָן. דאָס איז שרעקלעך!

ד"ר לעווי

אפשר זענט איר גערעכט. מיר איז אַזוי שווער צו פֿאַר-

שטיין אַ הייסן י"ד, וועלכער... אַנטלויפט פֿאַר גאָט. אָבער

איך בין גרייט צו דינען.

שוואַרצבאָרד

אַ דאַנק, דאָקטאָר, איך נייטיק זיך באמת נישט.

ד"ר לעווי

(דערלאַנגט אים זיין וויזיט־קאַרטע) אפשר וועט איר דאָך

זיך מיישב זיין... אַז אַ מענטש איז מתפלל, ווערט אים

גרינגער זיין געמיט. איר קאַנט צו יעדער צייט שיקן

נאָך מיר. אַדיע.

שוואַרצבאָרד

אַדיע.

שוואַרצבאָרד

(שפּאַנט ווידער אַן אויפגערגעטער, לייענט די וויזיט-

קאַרטע): ד"ר ראַפּאַעל לעווי — גראַן־ראַבען און קאוואַלער

פון ערן-לעגיאן. שוין דער צווייטער קאוואלער אויף
מיין קאפ! ...

וועכטער

(אין פענצטערל): וואָס האָסטו אַזוינס אַריינגעזאָגט דעם
אַלטן דאָקטאָר לעווי, וואָס ער איז אַנטלאָפן פון דיר, ווי
אַן אונטערגעשאַסענער?

שוואַרצבאָרד

איך? גאַרנישט. אָבער ס'איז געווען די העכסטע צייט
ער זאל אַוועק.

וועכטער

נו, יא. דו קאַנסט דיך דרייסט פאַרלאָזן אויף דיין פאַר-
טיידיקער, מעטר טאַרעס. דאָס איז אַ לייב! אַ ווילקאַן!
אַלע ציטערן פאַר אים. נישט אַנדערש, ער מוז זיין
אַ באַלשעוויק. שאַ! אַט גייט שוין נאָך אַ דאָקטאָר.

שוואַרצבאָרד

שוין צוויי דאָקטוירים אויף מיין קאָפּ. זיי קאַנען דאָך
משוגע מאַכן.

וועכטער

אַמאָל געלינגט זיי דאָס טאַקע. דאַן ראַטעווען זיי אַ מענטשן
פון אַ זיכערן טויט. (פאַרהאַקט ס'פענצטערל, שוואַרצבאָרד
בלייבט ווי פאַרשטיינערט. אַז עס דערהערן זיך טריט אין
קאַרידאָר, ביי דער טיר, הייבט ער אַן זיך אומצוקוקן מיט
זיהשע באַוועגונגען).

ד"ר קלאָד

(אַ מאַן פון אַ יאָר 60, אין פענסנע. קאוואלער פון ערן-
לעגיאן): באַנזשור מאַסיע!

שוואַרצבאָרד

באַנזשור.

ד"ר קלאָד

(אַבסערווירט אים): ווי... פילט איר אייך אין געזונט?

שוואַרצבאָרד

הם... און איר? ווי פילט איר אייך אין אייער געזונט?

ד"ר קלאַד

איך בין אַרצט. מיך דאַרפט איר נישט פרעגן.

שוואַרצבאָרד

אַן, אַנטשולדיקט. דאָס האָב איך נישט געוואוסט. איך זע, אַ מענטש אינטערעסירט זיך מיט מיין געזונט, האָב איך מיך געוואַלט רעוואַנזשירן...

ד"ר קלאַד

גאַנץ לאַגיש. גאַנץ, גאַנץ לאַגיש.

שוואַרצבאָרד

און איר האָט פון מיר עפּעס דערוואַרט, הער דאָקטאָר. איך וואַלט מיך געפילט אויסגעצייכנט, ווען נישט די צו פיל פאַרזאָרגער אַרום מיר. מיין ליב פראַנקרייך פאַר פייניקט מיך מיט זיין טאַלעראַנץ.

ד"ר קלאַד

איך בין נישט אייער פאַרזאָרגער. איך קום פון אויספאַר- שונגס-ריכטער נאָך אייניקע אינפאַרמאַציעס.

שוואַרצבאָרד

אַבער אַלע פראַטאָקאָלן זענען שוין לאַנג אונטערגעשריבן.

ד"ר קלאַד

דאָס איז אַ גאַנץ באַזונדערע זאַך. אונדז וועט איר אַזוי גוט זיין שריפטלעך אינפאַרמירן, וווּ און ווען איר זענט געבוירן, וווּ און ווען שטודירט, וווּ און ווען אַריין אין געזעלשאַפטלעכער טעטיקייט, וווּ און ווען חתונה געהאַט, וווּ און ווען געדינט אין מיליטער, וווּ און ווען פאַרוואַנדעט געוואָרן, וווּ און ווען דערהרגעט...

שוואַרצבאָרד

הער דאָקטאָר, דאָס איז דאָ אַ גאַנצע מגילה!

ד"ר קלאַד

מיר דאַרפן צו האָבן אייער שריפטלעכע אַרבעט. איר קאַנט איך צוגעבן די מאַטיוון פון מאַרד.

שוואַרצבאָרד

צום ערשטן מאָל הער איך, אַז צום קוואַליפֿיצירן זיך ווי אַ מערדער, דאַרף מען ביייליגן אַ שריפטלעכן עקזאַמען.

ד"ר קלאָד

איך האָב דאָס נישט געזאָגט. דאָס האָט איר געזאָגט.
שוואַרצבאָרד

אַבער איר האָט עס געמיינט. אַזאַ איז די לאַגיק.

ד"ר קלאָד

לאַגיק? לאַזט איבער די לאַגיק פאַר אונדז, פאַר ספּעציאַל־
ליסטן, איר טוט נאָר, וואָס מען הייסט, וועט איר געהאַלפּן
ווערן... שרייבט, שרייבט. דאָס איבעריקע לאַזט איבער
פאַר מיר און פאַר מיינע קאַלעגן דאָקטוירים, וואָס וועלן
אורטיילן.

שוואַרצבאָרד

אַזאַ! אַ פּסיכיאַטרישע עקספּערטיזע. איר ווילט מיך דער־
קלערן פאַר משוגע!

ד"ר קלאָד

אויב איר זענט עס נישט, וועט איר עס ווייטער נישט זיין.
און — גלייבט מיר — ס'איז גאַרנישט אַזוי לייכט פעסט־
צושטעלן. וואָס מיר ווילן יאָ פעסטשטעלן — איז די פּונקט־
ציעס פון אייערע גערוון־צענטערס, די מאַס פון אייער
אחריות.

שוואַרצבאָרד

די מאַס פון מיין אחריות דורך... מיין שלעכט פּראָנאָזיריש
מיט די אַרטאָגראַפישע פעלערן; דורך דעם אויסטערלישן
פאַקט, וואָס אין איין מענטשן האָב איך אַריינגעשאַסן פינף
קוילן אויף אַ דיסטאַנץ פון צוויי טריט, און ענדלעך
דורך... די מאַטיוון. כאַ־כאַ־כאַ! די מאַטיוון! איך אַליין
קאָן אַפּווענדן אַלע מאַטיוון פון מיין אַטענאַט.

ד"ר קלאָד

איר האָט חרטה?

שוואַרצבאָרד

קיין איין מינוט. אַבער טאַט איז אַריטמעטיק: צוויי מאַל
צוויי, און שריפטלעכע מאַטיוון — העכערע מאַטעמאַטיק.
הער דאָקטאָר, איך שטאַם פון אַ פּאַלק, וואָס האָט ליב צו
דרייען מיטן גראַבן פינגער — אַט אַזוי. איר ווייסט, וואָס

דאָס מיינט? חקירה. נו, ווי איז דאָס וואָרט? קאָזואַיסטיק.
דאָס איז מײַן אומגליק דאָ, אין דער צעלע. דער פראַג-
צווישער לעגיאַנער ווערט צוריק אַ ייִדישער בטלן. איך
קאָן אַזוי און קאָן אַזוי. איך קאָן מיך פאַרטיידיקן און איך
קאָן מיך באַשולדיקן. איך קאָן מיך זען פון ביידע זייטן.
דאָס איז אַ פיינלעכער צושטאַנד, דאָקטאָר. געפערלעך פאַר
אַ שריפטלעכן עקזאַמען.

ד״ר קלאָד

ס'איז דאָך אַבער אומבאַדינגט נייטיק פאַר אונדו.

טאַרעם

(פּלוצלינג) ווער נעמט דאָס דאָרט אַוועק אַזוי פיל צייט
ביי מײַן קליענט? קאָנט איר דאָ נישט איינפירן שטרענג-
גערע אַרדענונג?

וועכטער

די מינוט, מעטר טאַרעס. די מינוט. (אין פּענצטערל) הער
דאָקטאָר! מעטר טאַרעס דאַרף נייטיק זיך זען מיט זיין
קליענט.

ד״ר קלאָד

מעטר טאַרעס האָט געמעגט וויסן, אַז איך קום אַמטלעך,
נישט לויטן פרייען באַרוף.

טאַרעם

זאָגט דאָרט דעם באַאַמטן, אַז איך האָב נישט בדעה מיט
יעדערן זיך אויסצוטענהן. איך האָב נישט בדעה צו רויבן
די צייט, צו לאָזן דאָרט פייניקן מײַן קליענט. סקאַנדאַליעז
אַז אַרדענונג!

ד״ר קלאָד

(צו שוואַרצבאַרדן) מעטר טאַרעס ביזערט זיך — דאָס איז
אַ באַווייז, אַז ער האַלט אייער פראַצעס פאַר געוונען.
איבעריקנס, ווער וועט עס וואַגן אַריינצופאַלן אין זיין
לייבן-מויל. ביי אים פונקציאָנירן אויך שלעכט די נערוון-
צענטערס, אַבער איך וועל אייך בעטן די שריפטלעכע
אַרבעט צוצוגרייטן. אַדיע. (ד״ר קלאָד און מעטר טאַרעס
מיידן זיך אויס אין דער טיר מיט קאַלטע באַגריסונגען).

טאַרעם

שוואַרצבאָרד, וואָס האָט געוואַלט פֿון אייך דער דאָזי-
קער הער?
שוואַרצבאָרד
ראַטעוועט, מעטר טאַרעס. זיי ווילן מיך מאַכן פֿאַר אַ משור-
גענעם!

טאַרעם

כאַ! אָט די באַנדע־עקספּערטן פּסיכיאַטערס? כ'האַב זיי
אונטן געזען! כ'האַב פאַרשטאַנען! אָבער זיי וועלן נישט
וואַגן! (שרייט, אָ ד"ר קלאַד זאָל דערהערן) זיי מעגן וויסן,
אַז איך וועל זיי פאַרשוואַרצן, קאַמפּראַמיטירן, אויסגלייכן
מיט דער ערד! אין שלאַכט איז ווי אין שלאַכט! אַלע
מיטלען באַרעכטיקט! (שפּאַנט מיט גרויסע טריט אין דער
לענג און ברייט פֿון קאַמער, עפעס איז דאָ לייבישעס אין
זיין שפּאַנט) און שוואַרצבאָרד, טייערער! וויסט איר
וועמענס איניציאַטיוו דאָס איז — אונדז צו מאַכן פֿאַר
משוגע? זי שטאַמט, די איניציאַטיוו שטאַמט פֿון געוויסע
קרייזן ביים גענעראַל־שטאַב. כאַ! אין זיינער צייט האָבן
זיי געהאַלפֿן פעטלורען קעגן די באַלשעוויקעס און איינ-
געטונקט די הענט אין ייִדיש בלוט. איצט פּאַסט זיי נישט
פאַרטידיקן דעם כבוד פֿון אַ פּאַגראַמיסט — ווילן זיי
כאַטש אייך משוגע מאַכן. אָבער לעכערלעך! כאַ! מיר
זענען נישט קיין שלימזלס! זיי פאַרגעסן, אָז מיט אונדז
איז די וועלט! יאָ. די גאַנצע וועלט איז אויפגערודערט!

שוואַרצבאָרד

וועט שוין פאַרקומען אין גיכן דער פּראַצעס?

טאַרעם

יאַ! איך בין געקומען אייך אַנזאַגן די בשורה. מיר איז
געלונגען ווידער אַפּצולייגן!

שוואַרצבאָרד

ווידער!!!

טאַרעם

איר זייט פאַרצווייפלט. אָבער, טייערינקער! איר נעמט עס

צו לייכט. מיר מוזן אַרויסטרעטן אין דער פולער באַוואַ-
פענונג. איך מוז נאָך ברענגען מאַטעריאַל פון אוקראַינע.
די עדות זענען צעזייט איבער דער גאַנצער וועלט און
חוץ דעם, מוז מען אַפּוואַרטן די גינסטיקע מינוט. דאָס
איז סטראַטעגיע.

שוואַרצבאַרד

און דאָ איז אַ גרוב, אַ ליכטיקע, וואַרעמע גרוב מיט באַ-
קוועמעלעכקייטן. צי ווייסט איר, מעטר טאַרעס, וואָס דאָס
הייסט: פאַרשפּאַרן אַ ייִדישן יונגמאַן אויף אַ לענגערע
צייט אויג אויף אויג מיט זיין געוויסן?

טאַרעס

וואָס טוט זיך מיט אייך? טייערער שוואַרצבאַרד! דאָס
האַט דער פּסיכיאַטער אַזוי געווינקט? דער טייוול זאָל
נעמען!

שוואַרצבאַרד

אָ, מעטר טאַרעס! פאַר וואָס האָט מען מיך נישט גע-
שטעלט צום שטאַנד־געריכט אויף מאַרגן נאָכן מאַרד! קיין
פינטל מיטן אויג וואָלט איך נישט געטון. איך האָב
געוויסט, פאַר וואָס איך טראָג די אחריות! כ'האַב געוויסט,
אַז עס לוינט צו טראָגן די אחריות! כ'האַב דאָך געקאַנט
זיין אַ העלד. מעטר טאַרעס! אַ העלד, ווי עס פאַסט פאַר
אַ סאַלדאַט פון פּראַנצויזישן פּרעמדן־לעגיאָן! האָט מען
מיך פאַרשפּאַרט אין דער וואַרעמער גרוב...

טאַרעס

און איר האָט זיך פּלוצלינג דערשראַקן?

שוואַרצבאַרד

שרעק? וואָס הייסט שרעק? כ'האַב אַזוי פיל מאָל געזען
דעם טויט פאַר די אויגן, אַז דאָס, וואָס איר רופט אַן
שרעק — איז מיר נישט שרעקלעך. פאַראַן עפעס ער-
גערס ווי שרעק, כ'זאָלט געזאָגט שעמעוודיקייט, נישט
באַרופנקייט, כ'ווייס נישט! דאָס געפיל פון אייגענער
קליינקייט און ווינציקייט. צו לאַנג זענען די נערוון גע-

שפאנט. דער העלד איז גאר אַ צעקנייטשט ייִדל. אָן שטייפֿ-
 קייט, אָן פֿאַרעם. העלדישקייט איז פֿאַרעם, מעטר טאַרעס!
 איך האָב עס גוט נאַכגעטראַכט. אָט זענען ביכער, פֿון
 טאַלסטוי, פֿון באַקווינ. פֿאַרשטיי איך נישט אַ שטעל אין
 זיי — דערזע איך דעם טויט פֿאַר די אויגן. דערזע איך
 אַ געזאַמלטע שפּאַט־מאַסקע, וואָס איז — דוכט זיך —
 ענלעך צו אַלע פֿנימער פֿון דער וועלט. אַ-אַ! דו, חכם
 איינער! דו האָסט זיך אונטערגענומען צו אורטיילן און צו
 משפּטן! דו ביסט דער באַרופּענער! דו! פֿאַר וואָס נישט
 ער? (נישטערט צווישן די ביכער און נעמט אַרויס אַסר
 שוואַרצמאַנט אַ דין ביכעלע). אָט, מעטר טאַרעס! איר זעט?
 אַ ייִדיש ביכעלע פֿון דיכטער שוואַרצמאַן, שוין נאָך זיין
 טויט אַרויסגעגעבן. ער האָט געקאַנט שרייבן, האָט ער
 געקאַנט, כאַטש נישט איין מאָל געבראַכן די ציין איבער
 דער פֿאַרעם. און לעבן האָט ער געקאַנט. און קעמפּן. און
 שטאַרבן צו דער צייט. ער האָט געוויסט, וווּ און ווען דעם
 קאַפּ אַוועקצולייגן מיט אַלע גלייך אין די רייען, אָן איבע-
 ריקן געטומל. ער האָט געוויסט, ווי אומצוקומען אין דער
 גרויסער רעוואָלוציע. קורץ איז געווען אונדזער באַגעגעניש.
 איך האָב נישט פֿאַרשטאַנען צו גיין מיט אים האַנט ביי
 האַנט. פֿאַר וואָס האָב איך זיך געפרוּווט אויסטיילן? אויס-
 צייכענען, אָפּשפּילן אַזאַ אומגעלומפּערטע סאַלאַ אין
 יאַרן אַרום? וואָס בין איך? מער דיכטער פֿאַר אים? מער
 דענקער, מער קעמפּער? דאָס איז דאָך אָן איינרעדעניש!
 ס'איז גראַפֿאַמאַניע! ערגער נאָך! ס'איז אַ מאַניע־גראַנד־
 יאַזאַ! נו? נו? גיי דערצייל דאָס דעם פּסיכיאַטער! אפשר
 בין איך טאַקע משוגע!

טאַרעם

(צעטרייט זיך): שווייגט! ווי וואַנט איר! ... מיר קאַליע
 צו מאַכן די שפּיל! איר האָט געזאַגט אלף מוזט איר זאָגן
 תּו! און אין דעם אייגענעם טאָן. איר הערט? וואָס גייען
 מיר אָן אייערע שטימונגען? דעם פּראַצעס פּיר איך! און
 איר וועט שפּילן אַזוי, ווי איך רעזשיסיר!

שוואַרצבאַרד

אַז איך ווייס שוין נישט צוליב וואָס איך האָב דערהרגעט?
טאַרעס

אַבער איך ווייס! און איך וועל אייך דערמאָנען! שטיי
איך נעבן אייך — האָב איך דערהרגעט צוזאַמען מיט
אייך און איך טראָג די אחריות צוזאַמען מיט אייך. צי זעט
איר נישט, אַז איך האָב אַלץ אין קאָן געשטעלט צוליב דעם
דאָזיקן פּראָצעס! געשטעלט — ווי מען זאָגט אויף דער
קאַרט. מיין קאַרט זענט איר — שוואַרצבאַרד. שוואַרצ-
באַרד! טייערער שוואַרצבאַרד! צי האָט איר קיין מאָל נישט
געשפּילט אין שמענדע פּער? אַבער אַזוי — יאָדערדיק?!
כאַ! דאַן ווייסט איר נישט, וואָס איז אַזוינס אַ פּאַריזער
פּראָצעס. דאָס איז האַזאַרד-שפּיל אין קאַלאַראַדאָ ערגעץ
צי אין טעקסאַס. צי אין מיין היימישער קאַזאַבלאַנקאַ.
אַ האָנט אויפן צינגל פון רעוואָלווער. דער בליק אויף די
גנבהשע פינגער פון מיין קעגנער... כאַ! שוואַרצבאַרד
טייערער! צי ווייסט איר ווער מיין קעגנער וועט זיין? —
קאַמפּענקי! נישט פון די קליינע אַדוואַקאַטן. אַז איך בין
דער לייב — איז ער די פּאַנטערע! זאַרגט נישט! עס
וועלן פּליען פון און פּעדערן! איך בין זיך מודה: כ'האַב
ליב האַזאַרד. (צעזינגט זיך, שפּרייזנדיק, פון „קאַרמאַן“ טאַ-
רעאַדאַר, זיי העלדישער אין קאַמף...).

שוואַרצבאַרד

פאַר אייך איז עס אַפּערע, מעטר טאַרעס!

טאַרעס

ווער זאָגט עס? אַבער, וואָס אמת, טעאַטער איז עס. יאַ!
איר — איר האָט דורכגעלעבט די גאַנצע טראַגעדיע און
איר לעבט זי איצט אויך איבער. און איך — איך דאַרף
זי דערפילן און אַפּשפּילן! צום טייל! איך דאַרף זי
אַפּשפּילן פאַרן וועלטפּאַרום, אַז מענטשלעכע הערצער זאָלן
פאַרציטערט ווערן! נעמט מיך נישט ערנסטער ווי קאַרוואַ
און שאַליאַפּינען. אַבער ווייסט! מיין אייבערשטע צע —
איז מיין געוויסן! דערביי טאַר אַבער קיין איין עפּעקט

נישט פארלוירן גיין. אלץ איז אַ שאַנס צו געווינען דעם
געשווירענעם ריכטער און די געזעלשאַפטלעכע מיינונג.
און פון וועמען זיי באַשטייען אין פראַנקרייך און מיט
וועלכע מיטלען זיי צו נעמען — דאָס לאַזט שוין איבער
פאַר מיין קענטעניש!

שוואַרצבאָרד

און דערווילע דאַרף איך שפּילן אַ העלד!

טאַרעם

אַז איר זייט עס. — צי איר ווילט, צי איר ווילט נישט.
איר זייט עס לויט אייער נאַטור. פונקט ווי איך, למשל, בין
אַ שרייער...

שוואַרצבאָרד

הם! אַ שיינע העלדישקייט! דערציילן — מעטר טאַרעס?
דערציילן אייך פון מיין העלדישקייט? אַט — איך דער
אַנאַרכיסט, דער פריידענקער, איך האָב דריי טעג געפאַסט,
איידער איך בין געגאַנגען אומברענגען דעם מענטשן, און
דריי טעג האָב איך געפאַסט נאָך דעם אַטענטאַט! גע-
פאַסט, ווי דער פרומסטער פאַנאַטיקער. און איך האָב דאָך
געוואָסט, אַז דער מענטש איז ווערט דעם טויט! העל-
דישקייט! ווען אַ וועלט זאָל זיך דערוויסן, מען וועט דאָך
מיך, אויסלאַכן!

טאַרעם

(נאָך אַ פאַרווונדערונג־פּויזע): איר האָט געפאַסט? פאַר
דעם און נאָך דעם? ... מעגט איר עס אויסהערן! (כאַפט
אַרויס פון קענטענע אַ טעלעגראַמע און לעזט): מיר, די
יתומים און אלמנות פון פראַסקוראַוו, וועלכע געפינען זיך
אין אַרגענטינע, גיבן איבער אונדזער האַרציקע ברכה דעם
מעטר אַנרי טאַרעס, וועלכער האָט זיך געשטעלט צו פאַר-
טיידיקן שלום שוואַרצבאָרדן — דעם נקמה־נעמער פאַרן
אומשולדיקן בלוט, וואָס איז אַזוי אַן אַ מאַס פאַרגאַסן
געוואָרן דורך פעטלורעס חיילות אין די ייִדישע פאַגראַמען
אויף אוקראַינע! געבענטשט זאָל זיין די האַנט, וואָס
האַט מיט בלוט אַפגעוואַשן אונדזער חרפה און דערני-

דערונג! (צו שלום שוואַרצבאַרדן): וואָס וויינט איר?

שוואַרצבאַרד

(ראַנגלענדיק זיך מיט טרערן): איך האָב נישט געוואוסט, אַז
ס'איז אַזוי לייכט צו זיין אַ העלד ביי אַן אומגליקלעכען
פּאַלק...

(טאַרעס פאַרשטעלט מיט דער האַנט די אויגן און קערט
זיך אָפּ).

(פאַרהאַנג)

דריטער אַקט

דאָס ערשטע בילד

איו פאליי דע זשוטטיס. פון דער טיף אויף אַ פאָדיום — דאָס פּרעזידיום פון געריכט. רעכטס פון צושויער — אויך אויף אַ פּאָדיום — שוואַרצבאַרד אויף דער באַשולדיקונגס-באַנק צוויי-שן צוויי פּאָליציאַנטן. נידעריקער פאַרן פּאָדיום — דער פּול-פּיט פון מעטר אַנרי טאַרעס. לינקס פון צושויער : אויף אַ פּאָדיום, די לאַזשע פון פּראָקוראַר. נידעריקער — דער פּולפּיט פון מעטר קאַמפּענקי. הינטערן פּרעזידיום און העכער נאָך פאַר אים זיצן אין אַ רייע די געשווירענע ריכטער. נאָענט פון דער סצענע אויפן צושויער-זאַל, פון דער זייט, אויך אויף אַ פּאָדיום איז איינגעאַרדנט דער פּרעסע-טיש. אין דער ערשטער ריי פון צושויער-זאַל זענען פּונאַנדערגעזעצט די אַנטיל-נעמער פון די אינטערמעדיומס. דער פּאַרהאַנג הייבט זיך אויף שוין נאָכן לייענען דעם באַשולדיקונגס-אַקט און נאָך אַלע פּראָצע-דור-פּאַרמאַליטעטן.

פאַרזיצער פּלאַרי

(צו שוואַרצבאַרד): איר הייסט : סאַלאַמאַן שוואַרצבאַרד, געבוירן אין סעפטעמבער 1886 אויף אוקראַינע. איצט — נאַטוראַליזירטער פּראַנצויז. חתונה געהאַט אין 1914 אין פאַריז. דעם זעלביקן יאַר אַריינגעטראַטן אין דער פּראַנ-צויזישער אַרמיי. פאַרווונדעט אין 1916. פון 1917 — ביז 1919 — פאַרבאַכט אויף אוקראַינע. אין 1919, נאָכן צו-ריקקערן קיין פּראַנקרייך, באַפרייט פון מיליטער. פּראַ-פעסיע — זייגערמאַכער. אַלע ידיעות וועגן אייך — זענען גינסטיק פאַר אייך. קיין מאַל נישט געמשפּט געוואָרן. מיט וואָס וועט איר דערקלערן אייער אויסטערלישע טאַט : דאָס דערמאַרדן סימאָן פעטלוראַ — דעם געוועזענעם פירער פון דער אוקראַינישער אַרמיי. זאַגט אַלץ, וואָס איר געפינט פאַר נייטיק!

שוואַרצבאַרד

(שטעלט זיך אויף, בלאַס און געלאָסן): הערן ריכטער!

איך האָב דערהרגעט פעטלורען, ווייל אַזוי האָט מיר דיק-
טירט מיין נאַציאָנאַלע ווערדע. דאָס אומשולדיק פאַרגאַסענע
בלוט פון מיינע שוועסטער און ברידער האָט געפאַדערט
נקמה. (זעצט זי).

פּראָקוראַר

פעטלוראַ טראַגט נישט די אחריות פאַר דעם אומשולדיק
פאַרגאַסענעם בלוט פון אייערע שוועסטער און ברידער.
דאָס האָט באַשטעטיקט אין איינעם פון זיינע אַרטיקלען
דער באַוווּסטער ייִדישער פּובליציסט, וולאַדימיר זשאַ-
באַטינסקי.

טאַרעם

דער פּראָקוראַר האָט שלעכט פאַרשטאַנען זשאַבאַטינסקי.
אַט זענען ציטאַטן פון זיינעם אַ צווייטן אַרטיקל וווּ דער
געערטער פּובליציסט פאַראורטיילט פעטלורען.

קאַמפּענקי

מיר פאַרטרעטן דעם שטאַנדפּונקט פון פּראָקוראַר און מיר
שטעלן פעסט, אַז דער צווייטער אַרטיקל פון געערטן פּו-
בליציסט איז אין ווידערשפּרוך צום ערשטן.

פּראָקוראַר

אין דער געשיכטע פון מאַרד איז איין זאַך נישט קלאַר:
פאַר וואָס האָט שוואַרצבאַרד אַזוי לאַנג געוואַרט? פאַר
וואָס האָט ער נישט אויסגעפירט דעם מאַרד, בעת פעט-
לוראַ איז געווען אין פּוילן?

טאַרעם

די מערקווערדיקע פּראַגע פון פּראָקוראַר וואַלט איך וועלן
בעסער פאַרשטיין. הער פּראָקוראַר! צי מאַכט איר ווירק-
לעך שוואַרצבאַרדן אַ פאַרווורף, אַז ער האָט צו שפּעט
דערמאַרדעט, ווייל פעטלוראַ איז נאָך פּרעזענט ווערט געווען
דעם טויט? אַדער אייער פאַרווורף, הער פּראָקוראַר, באַ-
שטייט נעמלעך אין דעם, וואָס שוואַרצבאַרד האָט שפּעקו-
לירט אויף דער ווייכהאַרציקייט פון די פּראַנצויזישע גע-
שווירענע ריכטער? אַבער מיינע הערן! אַ געריכט פון
געשווירענע אין דער שווייץ האָט באַפּרייט דעם מערדער

פון געזאנדטן וואַראַווסקי. אַ געריכט פון געשווירענע אין
דייטשלאַנד — האָט אַזוי געהאַנדלט בנוגע דעם מערדער
פון טאַלאַט פאַשאַ. פאַר וואָס האָט שוואַרצבאַרד געדאַרפט
דערלאָזן דעם געדאַנק, אָז דער פראַנצויזישער געשווירע-
נער ריכטער וועט זיין גרויזאַמער פאַרן דייטש, אָדער
פאַרן שווייצער?

(דער זאָל פרוּווט באַשענקען טאַרעטן מיט אַפלאַדיסמענטן.
פאַרזיצער קלינגט).

קאַמפּענקי

איך וויל נאָך פּרעגן, צי האָט דער אַנגעקלאַגטער טאַקע
געוואָלט דערשיסן פּעטלורען צום טויט?

שוואַרצבאַרד

י.א.

קאַמפּענקי

איך לויב אייך פאַר אייער מוט זיך מודה צו זיין אין
דעם איצטיקן פאַרברעך. פאַר וואָס אָבער האָט איר זיך
אויסבאַהאַלטן אונטער אַ פּרעמדן נאַמען, בעת איר זייט
צוליב פאַרשיידענע פאַרברעכנס אַנטלאָפּן פון רוסלאַנד?

שוואַרצבאַרד

מיין איינציקער פאַרברעך איז געווען מיין רעוואָלוציאַנערע
טעטיקייט. מען האָט ביי מיר געפונען מאַקס שטירנערס
„דער איינציקער און זיין אייגנטום“.

קאַמפּענקי

אהא! זייט איר אַן אַנאַרכיסט?

שוואַרצבאַרד

י.א.

טאַרעם

איר, קאַלעגע קאַמפּענקי, האָט דאָך יאָ געמעגט וויסן, אָז
מען דערמאַנט נישט די פאַרברעכנס פון אַ באַשולדיקטן,
וועלכער איז אַמנעסטירט געוואָרן?

קאַמפּענקי

וועלכע אַמנעסטיע?

טאַרעם

אָוודאי איז שוואַרצבאַרד אַמנעסטירט געוואָרן! ער האָט זיך דערוואָרבן די אַמנעסטיע דורך זיין בלוט, וועלכע ער האָט פאַרגאַסן פאַר פּראַנקרייך! (עס רייסט זיך אַרויס אַ בראַוואַ).

קאַמפּענקי

איך האָב נאָר געוואָלט דערמאַנען, ער זאָל זיך נישט האַלטן פאַר קיין פּאַלקסהעלד. אַזוי טוט נישט קיין פּאַלקסהעלד: שיסן אין אַ געפּאַלענעם, ווען יענער ליגט שוין אין אַ טיך בלוט און בעט זיך: אַסעי! אַסעי!

טאַרעם

נישט מעגלעך אַן אוקראַינער זאָל פאַרן טויט געדענקען צו בעטן זיך: אַסעי! אַסעי!

שוואַרצבאַרד

פעטלוראַ איז געפּאַלן און גאַרנישט געזאַגט.

פּלאַרי

עדות אינזשעניר קאַסטאַ.

(צום אַנגלען פאַר עדות שטעלט זיך מיטן פנים צום פּראַקור-ראָר דער אינזשעניר קאַסטאַ — א קאַמישער מאַטעמאַטיקער. האַלב אין דער שטיל מאַכט ער דורך מיטן פּאַר-זיצער די פּראַצעדור פון דער שבועה). דערציילט וואָס איר ווייסט וועגן מאַרד.

קאַסטאַ

דאָס איז זיך אייגנטלעך אַזוי פאַרלאַפּן: איך דאַרף מיט איינצלהייטן?

פּלאַרי

איר קאַנט מיט איינצלהייטן.

קאַסטאַ

איז דאָס אייגנטלעך אַזוי פאַרלאַפּן: ראַג פון ראַסין און סען-מישעל האָב איך געדונגען אַ טעקסי. די טעקסי איז געווען אַזאַ... גרינע, אַריינגעפּאַלן אין אַ בלויקייט. נור מער 130, 897. סעריע צע. בע. יאָ שטימט. ס'איז געווען אומגעפער אַ פּופּצן — צוואַנציק טריט פון רעסטאָראַן „שאַרטיע“. און אַ דרייסיק טריט פון ראַג. יאָ שטימט! צו

וואָס האָב איך גענומען אַ טעקסי? ווייל איך בין געווען
שטאַרק הונגעריק. איך בין מיך נוהג נישט צו לאָזן איבער-
חלשן דאָס האַרץ און פאַרן אַ היים אויף מיטאַג. יאָ. האָב
איך דערהערט שאַסן. האָב איך גלייך פאַרשטאַנען אַז מען
שיסט. מילאָשיסט, וואָס אַרט עס מיך? צייל איך: צוויי,
דריי, פיר פינף שאַסן. און ציילנדיק טראַכט איך: ווי
ביטער ס'איז נעבעך דעם מענטש, וואָס מ'האַט אין אים
אַריינגעשאַסן! אַריבערגיין די גאַס קאָן איך נישט, די
טעקסי פאַרשטעלט און סע ציט מיך ביים האַרץ: ס'טייטש!
כ'וועל פאַרשפעטיטקן אויף מיטאַג. טראַכט איך אַזוי: די
באַוועגונג איז אַן אומגעהייערע! אַ מענטש קאָן דערשאַסן
ווערן אין מיטן לויפן און אַליין נישט וויסן, אַז ער איז שוין
טויט! און ווי איך טראַכט מיר אַזוי — רירט שוין די
טעקסי, דערנע איך: איין מאַן וואַקלט זיך אויף די פיס.
פאַרשטעלט זיך דאָס פנים מיט זיינע הענט. דער אַנדער-
רער צילט אין אים פון אַ רעוואָלווער. דאָס איז דער זעל-
ביקער, איך דערקען אים. ער איז דאָן געווען אין אַ העלן
מאַנטל מיט דריי קנעפלעך. אויף די אַרבל צו איין קנעפל
מיט אַ ספראַנזשקע. איר שמייכלט פון איינצלהייט? אַז
איך געדענק בלויז מיט די אויגן און דאָס וואָס האָט
ליינעס: איך בין — אַרכיטעקט. יאָ, דערנאָך האָט ער
גענומען פאַלן. רעכטס, ניין לינקס. ניין טאַקע רעכטס איז
ער געפאַלן. פון דער רעכטער שליף איז אים אַ שפּריץ
געטון. יאָ. שטימט. איך האָב מער גאַר נישט געזען. איך
בין אַוועקגעפאַרן.

פלאַרי

דאַנק! עדות פראַפעסאָר שמידט! (קאָסטאַ אַפ. שמידט —
אַן אַלטער פּוּריטאַנער קומט. קורצע סימבאָלישע פראַצע-
דור פון דער שבועה).

שמידט

איך בין געגאַנגען דורך סען-מישעל, נאָענט צו ראַסין.
ס'איז טאַקע דורכגעלאָפן אַן אויטאָ. פיר שאַסן האָב איך
דערהערט. באַלד אַ פינפטן. אַ הויכער מאַן איז אומגע-

פאלן. א צווייטער איז געשטאנען איבער אים מיט א רע-
וואלווער. איך בין צוגעלאפן און אים אָנגעכאַפּט ביי דער
האַנט — וואָס טוסטו? — דערהרגעט אַ מערדער! האָט ער
אויסגעשטאַמלט! — ביסט אַליין אַ מערדער! אָבער הערן
געשווירענע! גלויבט מיר, איך בין אַ פיזיאָנאַמיסט. איך
האַב אָנגעקוקט דעם מערדערס פנים און געבליבן ווי גע-
ליימט. אַזוי זעט אויס אַ מערדער? אַ פנים פון אַ טרוימער,
אַ פנים פון אַ רעכטמאַנער און איינגעטונקט אין טיפן
מענטשלעכן צער! איך וועל דעם אויסדרוק נישט פאַרגעסן!
איך האָב שוין מער נישט געזאָגט: מערדער!... הערן
געשווירענע! מיר זענען געווען אין קריג. און איך אין גע-
פאַנגענשאַפט. פיל קאַמענדאַנטן האָבן אונדז אָנגעטון שווערע
עינזייים. מיינט איר — מיר וואָלטן בעסער געווען, ווען
מיר טרעפן זיי? איך האָב געענדיקט.

פלאַרי

דאַנק! עדות — פרוי שוואַרצבאַרד! (שמידט אָפּ. חנה גע-
נענט. באַוועגונג אין זאָל. זי גענענט מיט וואַקלדיקע טריט.
מיט אַ געבויגענעם קאַפּ, זי פאַרבלייבט שטיין פאַרן טריבונאַל
אַ שוואַכע און אַ שולדיקע. פאַרנויגט זיך טיף, און שווייגט,
זיך ראַנגלענדיק מיט די טרערן).

פלאַרי

(באַראַט זיך שטיל מיט די בייזצנדע). אויב די צדדים וועלן
פאַרציכטן, וואָלט דאָס געריכט זיך אָפּגעזאָגט פון אויס-
פרעגן פרוי שוואַרצבאַרד שויןענדיק אירע באַזונדערע
געפילן.

טאַרעם און קאַמפּענקי

(שטייען אויף גלייכצייטיק און פאַרנויגן זיך) מיר פאַר-
ציכטן!

פלאַרי

מאַדאַם שוואַרצבאַרד: מיר דאַנקען. איר זייט פריי. (חנה
גייט צוריק. פונקט אַזוי טראַגיש, ווי געקומען). עדות
נעסטאַרענקאַ! (נעסטאַרענקאַ, אַ יונגער, קרעפטיקער אוקראַין-
ער)

נער, פראצעדור פון דער שבועה). וואס קאנט איר אונדו
דערציילן וועגן מאַרד!

נעסמאָרענקאָ

וועגן מאַרד קאָן איך גאַרנישט זאָגן. איך קאָן נאָר דער-
ציילן וועגן פעטלוראַ אויף אוקראַינע. פעטלוראַ האָט געהאַט
אַ נעגאַטיווע שטעלונג צו די פּאַגראַמען. דאָס ווייס איך
גענוי! איך בין דאָן געווען וויצע-פּאַרזיצער פון קריגסראַט
אין פּראַסקוראַוו.

טאַרעם

ווי אַלט זייט איר, מיין הער?

נעסמאָרענקאָ

24 יאָר.

טאַרעם

זייט איר — הייסט עס — דאָן אַלט געווען זיבעצן, וואָ-
רעם דאָס איז שוין אַ געשיכטע פון זיבן יאָר. איך בין
באמת גליקלעך נאָך אַזאַ לאַנגער הפסקה צו זען אַזאַ
וויכטיקע פּערזאָן, ווי דעם וויצע-פּאַרזיצער פון קריגסראַט
אין פּראַסקוראַוו. פּראַסקוראַוו! אַ וויפל שטאַרקע דעריי-
נערונגען, הער וויצע! אין 1919, אין פעברואַר האָט מען
דאָרט אומגעבראַכט 1.600 יידן! מענער, פרויען און קליינע
קינדער. איצט שטייט פאַר אונדז אַ מיטגליד פון קריגסראַט
פון יענער שטאַט! ער וועט דאָך געוויס אונדז זאָגן ווער
פון די שולדיקע אין דעם דאָזיקן היסטאָרישן מאַסנמאַרד
איז באַשטראַפט געוואָרן? ווער פון די גענעראַלן, אַפיצירן,
סאָלדאַטן זענען צעשאַסן געוואָרן ווי די הינט פאַר זייער
אוממענטשלעך פאַרברעכן. ווער? הער וויצע-פּאַרזיצער?
(נעסמאָרענקאָ שווייגט)

פּלאַרי

האַט עקסיסטירט אַ מיליטער-געריכט אין פּראַסקוראַוו?

נעסמאָרענקאָ

יאָ.

טאַרעם

וויפל פּראַצעסן זענען דאָרט פאַרגעקומען?

געטמארענקא

מען האט געמישפט 28 יידן פאר נישט פאלגן די באפעלן
פון מיליטער.

פלאַרי

און קיינעם פון די פאָגראַם-העלדן נישט געמישפט?
(געטמארענקא שווייגט).

טאַרעם

מעטער קאמפענקי! אפשר זייט איר אַ מייסטער אַרויסצו-
באַקומען די נייטיקע דערקלערונגען פון אייער עדות.

קאַמפענקי

האַט פעטלוראַ געקעמפט קעגן די פאָגראַמען?

געטמארענקא

ער האַט געקעמפט, אויף וויפל דאָס איז אין יענער צייט
און ביי יענער שטימונג געווען מעגלעך!

פלאַרי

אַ דאַנק! האַט קיינער מער קיין פראַגעס צו שטעלן דעם
עדות?

קאַמפענקי

איר, מעטער טאַרעס רעדט בלויז וועגן יידישע קרבנות.
גלייך ווי אין דער זעלביקער צייט וואַלטן גאַרנישט גע-
פאלן אין קאַמף טויונטער אוקראַינער! די גאַנצע יידישע
עפנטלעכקייט האַט איר מאַביליזירט, כדי צו דערווייזן, אַז
בלויז יידן האָבן געליטן!

טאַרעם

וועמען האָב איך מאַביליזירט, כ'האַב מיך אַליין מאַביליזירט.
איך האָב נישט בדעה אַרויסצונעמען דעם פאל פראַסקוראַוו,
1.600 אויסדערוויילן פון אַ פערטל מיליאָן יידישע קרבנות!
אַבער פאַרשטייט דאָך, הערן געשווירענע! ווען איך האָב דאָס
גליק צו זען פאַר זיך אַזאַ וויכטיקע פערזאָן ווי אַ מיטגליד פון
קריגסראַט — פאַרשטייט זשע מיין ווילן צו באַקומען די ריכטי-
קע תשובה! איך מאַך דאָך נישט פאַראַנטוואַרטלעך פעטלורען
פאַר דעניקינס פאָגראַמען; אַבער פאַר אַ קריגסראַט פון

17-עריקע יינגלעך, וועלכע גיבן אונדז אין רעזולטאט פון זייער קורצער תקופה 250.000 יידישע קרבנות — ווער איז פאראנטווארטלעך? זעט מייע הערן! דאס איז דער רעזולטאט פון זייער פאטריאטישער ארבעט! (ער דערהויבט א שווערן באַנד). דאס איז נישט קיין בעלעטריסטישע באַ-שרייבונג! בלויז אַ טרוקענע רשימה פון שטעט און פון דער צאל קרבנות פאר פעטלורעס הערשאפט!

קאמפּענקי

דאן זאל מיר דערלויבט זיין פארשטעלן פאר די געשווי-רענע ריכטער אַט דעם פאק פראַקלאַמאַציעס, וועלכע פעטלוראַ האַט אַרויסגעגעבן קעגן די פאַגראַמען!

טאַרעס

מיט פאפירענע פראַקלאַמאַציעס קעמפט מען נישט קעגן אַ בלוטיקן שטראַם! ווייזט מיר, וועלכע סאַנקציעס ער האַט אַנגענומען קעגן די מערדער! איך האַב שוין מורא צו שטעלן דעם עדות אַזעלכע פראַגעס. עס וועט זיך אַרויס-ווייזן, אַז נאָך יעדער בלוטיקער שחיטה — האַט מען — אין רעזולטאט פון אויספאַרשונג — ווידער באַשטראַפט יידן פאַר נישט פאַלגן דעם באַפעל! איר האַט דאָך גע-הערט! איך דאַנק. איך האַב דעם עדות מער גאַרנישט צו פרעגן!

פלאַרי

(צום עדות) איר זייט פריי! (נעסטאַרענקאַ אַפּ). דאָס געריכט האַט באַקומען צוגעשיקט אַ בריוו פון קאַלאַנעל בודאַקאווי-בודענקאַ. צי איז געוואונטשן דעם טריבונאַל אויס-צוהערן די שריפטלעכע דערקלערונגען?

טאַרעס

אויב מיר זאלן לייענען די בריוו פון אַלע אויסוואַרפן, וועלן מיר קיין מאַל נישט ענדיקן.

פראַקוראַר

איך האַלט, אַז דער אויסדרוק פון מעטר טאַרעס וועגן די שריפטלעכע דערקלערונגען איז צו שאַרף.

טאַרעם

דאָן זאל מען לעזן בודאַקאווס בריוו. איצט בעט איך
וועגן דעם.

פלאַרי

(לעזט): אוקראַינישער קאַלאַנעל בודאַקאו שרייבט: איך
בין געווען אין פּראַסקוראַוו. דאָרט זענען אַרגאַניזירט גע-
וואָרן באַלשעוויסטישע בונטן. די בונטן האָבן געמוזט
דערשטיקט ווערן. מען האָט געהרגעט קאַמוניסטן און יענע
יידן, ביי וועלכע די קאַמוניסטן האָבן זיך אויסבאַהאַלטן
און אַזוי ווי ס'איז נישט געווען קיין ייִדישע שטוב, וואָס
האָט נישט אַרויסגעגעבן פון זיך אַ קאַמוניסט — האָט די
קריסטלעכע באַפעלקערונג געמאַכט אַן אַלגעמיינעם פאַ-
גראַם. סטיכיש: לויט אַ געטלעכן ווילן איז אויסגעבראַכן
דער פּאַגראַם און מען קאַן דאָ קיינעם נישט באַשולדיקן.

טאַרעם

הייסט עס: אַ פּאַגראַם איז געווען. דאָס איז דער קאַלאַנעל
אַליין מודה! איצט לאַמיר איבערגיין צו דער סיבה. דער
קאַלאַנעל פאַררופט זיך אויפן געטלעכן ווילן. מיינע הערן!
אַט האָט איר אַ רשימה פון 877 נעמען, וועלכע מיר איז
געלונגען פעסטצושטעלן פון צווישן די 1.600 אומגע-
בראַכטע מענער, פרויען, זקנים און קינדער אין פּראַסקור-
אַוו. זיי אַלע זענען געשאַכטן געוואָרן לויטן געטלעכן
ווילן. איך בין אַ פריידענקער, מיינע הערן! אַבער אַזאַ
פּראַפּאַנאַציע, אַזאַ גאַט־לעסטערונג קאַן אויך מיין פריי-
דענקעריש אויער נישט פאַרטראַגן! אַט פאַר וואָס איך בין
אַ קעגנער פון לייענען בריוו פון יעדן אויסוואַרף!

קאַמפּענקי

מעטער טאַרעס מאַכט אַ צו גרויסן וועזן פון אַ שלעכט
סטיליזירטן בריוו. יעדע נאַטור־קאַטאַסטראַפּע, פון וועלכער
עס ליידן טויזנטער אומשולדיקע, קאַן מען דערקלערן מיטן
געטלעכן ווילן, און קיינער וועט דאָ נישט זען קיין
לעסטערונג.

פלאַרי

מיר בעטן דעם עקספערט פראַפעסאָר לאַנזשעווען!
אַ באַוועגונג אין זאָל. לאַנזשעווען — אַ מאַיעסטעטישער
אַלטער מאַן מיט אַ געשוירן ווייס בערדל און דיקע ווייסע
וואַנצעס גענענט מיט שטילער ווערדע צום עדות-אַנלען.

לאַנזשעווען

(אַ האַנט אויפן האַרצן): איך שווער אויף מיין געוויסן צו
האַלטן זיך אָן אמת! הערן געשווירענע! איך וויל דאָ
אַרויסזאָגן מיין מיינונג וועגן די פּסיכאָלאָגישע מאַטיוון,
וועלכע האָבן באַווויגן דעם באַשולדיקטן צו זיין טאַט. עס
איז פאַר מיר קיין צווייפל נישט, אַז אין פּראָסקוראַוו —
צום ביישפּיל — האָט דער אַטאַמאַן סעמאַסענקאַ אויפגע-
פּאָדערט זיינע קאַזאַקן צום אַרגאַניזירטן פּאַגראַם. עס איז
באַוויסט, אַז ער האָט עס געמאַכט דורך אַ פייערלעכער
רעדע אויף אַ באַנקעט. ער האָט אָפּילו גענומען ביים מי-
ליטער אַ ריטערלעכע שבועה נישט צו רויבן, נאָר צו
מאַרדן. הערן ריכטער! דאָס איז פאַרגעקומען נישט אין
עלפּטן, נאָר אין צוואַנציקסטן יאָרהונדערט! אַזעלכע פאַר-
ברעכנס וואַלטן געדאַרפט אייגנטלעך, באַשטראַפט ווערן
דורך דער אינטערנאַציאָנאַלער גערעכטיקייט, דורכן גע-
וויסן פון דער וועלט! דורך אַ וועלט-טריבונאַל! שוואַרצ-
באַרד האָט געוואַרט אויף דער שטיים פון דער דאָזיקער
גערעכטיקייט, און — זיך נישט דערוואַרט. מיינע הערן,
באָדענקט נאָר! די געמיינדע און דער שטאַט מאַכן פאַר-
אַנטוואַרטלעך דעם בירגער פאַר זיין אייגן געוויסן. אין
נאָמען פון אונדזער געוויסן, שווערן מיר פאַרן שטאַט איז
מיליטער. שווערן מיר פאַרן געריכט. דער שטאַט באַשטייט
פון געמיינדעס, די וועלט באַשטייט פון שטאַטן. און אַט
די וועלט — ווייזט זיך אַרויס — האָט גאָר קיין געוויסן
נישט! און ווען שוואַרצבאַרדן איז עס קלאַר געוואָרן —
האָט געמוזט דער טאַג, ווען ער האָט אַליין פאַר-
טראָטן די גערעכטיקייט, די פעלנדיקע גערעכטיקייט פון

דער וועלט: ער האט אויסגעפירט אן אורטייל, נישט קיין
אמענטאט!

קאמפענקי

אונדזער טיפסטע אכטונג פאר פראנקרייכס געלערנטן!
אבער ווו האט איר, פראפעסאר, געשעפט אייערע מא-
טעריאלן?

לאנזשעווען

דורך דער „ליגע פון מענטשן-רעכט“. דורך אירע אוממיטל-
בארע קוועלן.

קאמפענקי

די ליגע שטיצט זיך אבער אויף איינזייטיקע מאטעריאלן.
אזא וויסנשאפטסמאן ווי פראפעסאר לאנזשעווען האט גע-
דארפט גוט נאכקאנטראלירן די באשולדיקונג קעגן
פעטלורען.

לאנזשעווען

האב איך נאכקאנטראלירט, און איך באשולדיק טאקע.
איינער פון די גרעסטע פאגראמיסטן, סעמאסענקא, באקומט
נאך דער בלוטיקער עפאפייע — אן אויסצייכענונג.

קאמפענקי

מען האט דאך אים באשטראפט מיטן טויט!

טארעם

ווער זאגט עס? מען האט אים אין אן עקסטרא-וואגאן, אין
באגלייטונג פון פלעגעריןס, ארויסגעשיקט אויף ער-
האלונג.

קאמפענקי

איך וועל ברענגען עדות וועגן פעטלורעס א באפעל, אים
צו דערשיסן.

טארעם

וויזט אהער דעם באפעל!

קאמפענקי

איך האב אן עדות פון פעטלורעס א מינדלעכן באפעל!

טארעם

מעטער קאמפענקי! ווילט איר, אן פראפעסאר לאנזשעווען

זאל קענען פעטלורעס מינדלעכע באפעלן? (א פ ל ו י ז
— פארזיצער קלינגט).

קאמפענקי

האלט איר, הער פראפעסאר, אז אן ארמיי-פירער איז
פאראנטווארטלעך ביז נקמה צו נעמען אין אים. ערשט
אין 7 יאר ארום?

שווארצבארד

פראנקרייך האט געווארט 44 יאר ביז עס האט נקמה
גענומען פאר עלזאס-לאטרינגען... (בייפאל אין זאל).

קאמפענקי

הער פראפעסאר, וואס וועט זיין, ווען אלע פאליטישע
עמיגראנטן וועלן אנהייבן מארדן?!

לאנזשעווען

ווען ס'זאל זיין אן ארגאניזירטע אינטערנאציאנאלע גע-
רעכטיקייט וואלט נישט געקומען צו דעם! הערן גע-
שווירענע! אט דאס זענען די לידן פון שווארצבארדן.
ער האט געליטן אליין און געטיילט די לידן פון זיין
פאלק. אין דעם מיליטער-פירער פעטלורא האט ער געזען
דעם הויפט-שולדיקן אין יידישן פאלקס-אומגליק. ער
האט אליין געמישפט און אליין געשטראפט.

פלארי

(שטייט אויף): מיר דאנקען אייך, פראפעסאר, פאר דעם
גלענצנדיקן דערפילן אייער בירגערלעכע פליכט. (אלע
שטייען אויף פון די ערטער, ווען לאנזשעווען גייט פארביי
צוריק צו זיין פלאץ).

קאמפענקי

(וויל אפשוואכן דעם איינדרוק, לויפט מיט אן אפן בוך
צו די געשווירענע): אבער, הערן געשווירענע! אט וועל
איך אייך דערווייזן, אז פעטלורא איז געפאלן אן אומשול-
דיקער קרבן! פעטלורא האט געשטראפט פאר פאגראמען!
אט איז אן אויסצוג פון דעם באריכט פון א יידישער דע-
לעגאציע, ווו עס רעדט זיך וועגן באפעל צו ארעסטירן
פאליענקא, דעם פאגראם-העלד פון זשיטאמיר!

טאַרעם

(לויפט אויך מיט פונקט אַזאַ בוך צו די געשווירענע).
אַבער אין דער ווייטערדיקער טייל פון זעליקן באַריכט,
ווערט דערציילט, אַז דער זעליקער פאַליענקאַ איז גע-
וואָרן גלאַריפֿיצירט, אַנשטאַט באַשטראַפט צו ווערן! מעטר
קאַמפּענקי האָט דעם דאָזיקן טייל פון אייך פאַרבאַרגן!

קאַמפּענקי

ווער האָט פאַרבאַרגן? איר רעכנט זיך נישט מיט די
ווערטער!

טאַרעם

און איר מיטן אמת!

קאַמפּענקי

שעמט אייך! איר האַנדלט נישט ווי קיין סאַציאַליסט!

טאַרעם

איך פאַרווער אייך זיך אַריינצומישן אין מיינע פאַליטישע
איבערציגונגען!

פלאַרי

(טוט אייליק אויס דאָס מיצל): איך דערקלער אַן
איבעררייס!

(פינצטער אויף דער בינע, ליכט אין צושויער-זאַל, אין
די פאַדערשטע רייען אַן אויפרודערונג).

ערשמער ייד

(צו זיין שכן): וואָס דרייט ער אַ מוח אייער קאַמפּענקי!
בעתן פאַגראַם אין פראַסקוראַוו האָבן ייִדישע רבנים זיך
געווענדעט צו פעטלורען.. האָט ער זיי נישט אויפגענומען.
געהייסן ענטפערן: צעקריגט מיך נישט מיט מיין אַרמיי!

ערשמער אוקראַינער

און מאַרגאַלין? פאַר וואָס האַלט אייער מאַרגאַלין שטאַל
און אייזן פאַר פעטלורען! און דער געוועזענער מיניסטער
קראַסני? דאָס זענען דאָך אַלץ גרויסע יידן!

ערשמער ייד

אַז איך דאַנק אייך! אַז איך קאַן זיי אייך אַוועקשענקען!
מיר דאַרפן נישט אַזעלכע גרויסע יידן!

צווייטער אוקראינער

און אז יידן זענען באַלשעוויקעס — צווייפלט איר אין דעם? האָט איר אַ פּאַקט: בעת מיר זענען אָפּגעטראָטן פון קייעו האָבן מיר אויפן פּאַדאַל זיך אָנגעשטויסן אויף אַ ייִדישער אָפּטיילונג אין אַ קעלער. דריי זענען געווען מיט אַט אַזעלכע לאַנגע בערד! פרעג איך זיי: — פאַר וואָס פאַרפּאַלגט איר אונדז? — ווייל מיר ווילן אייך אויסראָטן — האָבן זיי געענטפערט. נו? באַדאַרף מען בעסער? איך האָב עס דערציילט אייער מיניסטער רע-וויזקי, האָט ער געפרעגט. צי די יידן מיט די בערד האָבן געהאַט געווער אין קעלער. — דאָס האָט נאָך גע-פעלט! געווער — זאָג איך — האָבן מיר געהאַט. און, האַנקען גאַט! געוויסט ווי צו מאַכן אַ געברויכט. (ייד אַנטלויפט, אוקראַינער לאַכט).

רעדאַקטאָר

(ביים פרעסע-טיש צו זיין סעקרעטאַר): געדענקט זשע!
דאָס גרויסע קעפל אין דער הייך: מיר האָבן געזיגט!
טאַרעסעס רעדעס האָבן אַרויסגערופן אַן אַלגעמיינעם גע-וויין! מען זאָגט, אַז דער אַדוואָקאַט פון דער ציוויל-מאַנונג, מעטר קאַמפּענקי, האָט באַקומען צוגעשיקט אַ מיליאָן פון געהיימע קוועלן פון טשעכאָסלאַוואַקיי!

דאַמע

אַט איז מאַדאַם פעטלוראַ!

הער

ווי איז מאַדאַם פעטלוראַ?

(אַ האַלבער זאָל זוכט מיט די אויגן מאַדאַם פעטלוראַ)

הער

גיין, מאַדאַם! די דאַמע קאַן איך! דאָס איז די פרוי פון מעטר טאַרעס.

דאַמע

אַד! איז ער שוין אַ באַווייבטער?

הער

נאָך נישט צייט, מאַדאַם? כּהאַב געהערט, אַז ער

האַט שוין אַן אייניקל!

(ליכט אויף דער בינע, פינצטער אין זאָל. די ריכטער און אויך שוואַרצבאַרד אין מער אָנגעשטרענגטע פּאַזעס. ביים עדות-אַנלען האַלט שוין אין ריידן דער עדות שולגין. דינע, שוואַרצע וואַנצעלעך, איינגעפּאַלענע אויגן, אַ שאַר-פּער נאַז).

שולגין

...איך דערקלער דעריבער קאַטעגאָריש, אַז שוואַרצ-באַרד האַט אָנגעגעבן פּאַלשע מאַטיוון פון זיין מאַרד. נישט קיין נקמה-נעמער איז ער! אַ שליח פון די באַל-שעוויקעס, אַן אַגענט פון טשעקאַ איז ער. אַ יודאַש מיט אַ מעסער — פון פּאַרבאַרגעניש! אויב ביי אימעצן איז נאָך פּאַראַן דער מינדסטער חשד אויף פעטלורען, וועל איך, זיין געוועזענער מיניסטער און פּריינד, אויפקלערן דעם טעות. אויב עס האַנדלט זיך וועגן דעם, צי זענען געווען ביי אונדז פּאַגראַמען — באַשטעטיק איך מיט ווייטאַג: יאַ, געווען. עס איז אַבער געווען אַן אַלגעמיינער פּאַגראַם פון גאַנצן לאַנד! די באַלשעוויקעס האַבן פּאַגראַמירט אוקראַינע! זאָל די וועלט אויך פון דעם וויסן! איך פּאַרשטיי די יידן, וועלכע קלאַגן אויף זייער חורבן. מיין האַרץ איז מיט זיי! אַבער צי דען זענען מיר אַליין נישט חרוב געוואָרן? האַבן דען די באַלשע-וויקעס נישט פּאַרניכטעט אונדזער לאַנד? הערשט דען נישט אַ הונגער אויף אוקראַינע — אין דעם פּרוכט-באַרסטן לאַנד פון דער וועלט? מאַסקווע האַט אונדז אויסגערויבט און נאָך אָנגעזעצט פול מענטשן אויף אונדזער קאַרק, אויפצועסן דעם לעצטן ביסן. ווי אזוי זענען מיר מיטן לעבן אַרויס? נישט בעסער פון די יידן. איך פּאַרזיכער אייך! מיין אייגענעם ברודער האַט מען דערהרגעט! מיין פּאַטער — אַן אַלטן שטילן מאַן, גאַרנישט קיין פּאַליטיקער — אים אויך. גאַנץ אוקראַינע איז געוואָרן איין בית-עולם. נישטאַ נאָך די פעדער, וועלכע זאָל אַפּמאַלן אַט-די טרויעריקע עפּאַפּיע. אַט

מיינע הערן, ביי וועלכע אומשטאנדן עס זענען פארגע-
 קומען אויך די יידישע פאגראמען! איך בין דאן געווען
 מיניסטער. וויניטשענקא — שעף פון דער רעגירונג.
 פעטלורא — קריגס-מיניסטער. מיר האבן געקעמפט קעגן
 די פאגראמען. מיר האבן דערקלערט, אז זיי באשמוצן
 דעם נאמען פון אוקראינע, אז זיי זענען אן אומגליק אויף
 אונדזערע קעפ. די יידן, וועלכע קענען מיד און מישן
 מיך נישט צוזאמען מיטן בארימטן יידן-פרעסער שולגין
 — זיי וועלן מודה זיין, אז איך האב דאס געטון אין פולן
 הסכם מיט מיין געוויסן. עס קומט מיר דערפאר קיין
 דאנק נישט. וואס ווילט איר? מיר זענען געווען די
 וועלכע האבן געשאפן די יידישע אויטאנאמיע — די
 ערשטע יידישע אויטאנאמיע אויף דער וועלט. אבער די
 באלשעוויקעס האבן פארוואנדלט אונדזער לאנד אין
 א גיהנום. קעגן די פאגראמען איז געווארן אלץ שווערער
 צו קעמפן. אין דער ארמיי האט זיך אריינגעריסן א באנ-
 דיטישער עלעמענט. די באלשעוויקעס האבן ארויסגע-
 שטעלט יידישע רעגמענטן. די קאנסערוואטיווע האבן
 דערזען אין יעדן יידן א באלשעוויק און — גענומען
 שלאגן. די יידן האבן דערזען, אז מען שלאגט, האבן זיי
 זיך געוואלט ראטעווען דורך צושטיין צו די באלשעוויקעס.
 אט איז דער פארכישופטער טראגישער קרייז. זוכט נישט
 דעם שולדיקן! פעטלורא איז אין זיין לעבן נישט געווען
 קיין אנטיסעמיט. אויב ער איז שולדיק — בין איך
 א מיטשולדיקער (א שטארקער איינדרוק אין זאגל).

טאָרעם

איר דערקלערט, אז שוואַרצבאָרד איז אן אַגענט פון
 טשעקא. איר זייט אַ היסטאָריקער. זאָגט מיר, הער היס-
 טאָריקער: בעת שוואַרצבאָרד האָט געקעמפט אין אונ-
 דזערע רייען אויפן פראַנט — וווּ זייט איר דאָן געווען?
 מיט העטמאַן סקאַראַפּאָדסקי זייט איר געווען! אן אַגענט
 פון דייטשלאַנד. און דאָן, ווי אַמבאַסאַדאָר פון דייטשן
 אַגענט זענט איר געפאָרן צום קעניג פּערדינאַנד צו פירן

אונטערהאנדלונגען וועגן א סעפארעטן שלום — צום
שאדן פון פראנקרייך.

שולגין

נישט אמת. נישט אזוי איז עס געווען!

טארעם

דייטשער אגענט! ווי וואגט איר איבערצורייסן די רייד
פון א פראנצויזישן אדוואקאט?! איך האב דא אלע
דאקומענטן!

שולגין

(קערט זיך אפ מיט ווערדע): מיך אינטערעסירן נישט
אייערע דאקומענטן! מאסגעבנדערע לייט פאר אייך, ווי
גענעראל בערטעלא — צום ביישפיל — האבן זיך אויס-
געדריקט, אז פראנקרייך האט צו מיר דעם פולסטן
צוטרוי. איך האב נישט מער וואס צוצוגעבן (פאָרנייגט זיך
פארן טריבונאל. אפ).

פלאַרי

עדות, פריילין גרינבערג!

(פריילין גרינבערג גייט מיט אן אַראָפּגעלאָזטן קאָפּ, ווי
נאָך אַ לוויה. ברענגט אַריין מיט זיך די אַטמאָספּער פון
פראַסקוראַווער שחיטה. שבועה).

פלאַרי

וואס קענט איר אונדו דערציילן?

פריילין גרינבערג

איך קאן יא עפעס דערציילן. איך בין געווען קראַנקן-
שוועסטער אין פראַסקוראַווער שפיטאל בעתן פאַגראַם.
עפעס האב איך צוגעזען... אַמשטאַרקסטן האט איבער-
ראשט די אַרדענונג, מיט וועלכער דער פאַגראַם איז אַר-
גאַנזירט געוואָרן. שוין פרייטיק, זענען איבער די גאַסן
אַרומגעריסן היידאַמאַקעס מיט ווילדע געשרייען: זיי
האַבן שטודירט דעם פלאַן פון דער שטאַט. שבת פרי,
נאָך פאַרן פאַגראַם, איז געפאַלן טויט אַ יונג מיידל
טראַכטענבערג דורך אַ קויל אין פענצטער... האַלב דריי
זענען די היידאַמאַקעס אַרויס צו זייער אַרבעט מיט מוזיק

און געזאנג, מיט דאקטוירים און טעלד-לאזארעטן פון
 זייערט וועגן ווי צו א שלאכט. זיי האבן זיך איינגעטיילט
 אויף קליינע גרופעס און זיך צעשאטן איבער די יידישע
 הייזער. א קורצע וויילע האט נאך געהערשט א טויטע
 שטילקייט. באַלד האט זיך אויפגעוועקט איין הויז נאָכן
 אַנדערן אין פאַרשטיקטע, פאַרצווייפלטע געשרייען. און באַלד
 האָט שוין געברומט און געיאַמערט די גאַנצע ייִדישע
 שטאָט. און איינע נאָך די אַנדערע זענען הייזער ווידער
 שטיל-געוואָרן — יענע הייזער, וווּ די היידאַמאַקעס האָבן
 שוין אָפּגעטאָן זייער אַרבעט. דאָס ערשטע מיידל, וואָס
 מען האָט געבראַכט צו אונדז, דאָראַ קיקיס, מיט אַן אָפֿ-
 געשניטענער ברוסט. דער ד״ר גאַלוביאָוו האָט זי גע-
 ראַטעוועט. פון אַכט מענטשן אין זייער משפּחה זענען
 קוים פאַרבליבן ביים לעבן — דריי, אַלע אייביקע קאָ-
 ליקעס. באַלד האָבן מיר מאַביליזירט דעם גאַנצן פער-
 סאַנאַל און אָנגעהויבן אויפצונעמען פרישע פאַרווונדעטע.
 דער שפיטאַל איז שוין איבערפולט. נישטאָ וווּ אַוועקצו-
 לייגן. אומעטום — בלוט. אַ 5-יעריק צעשטאַכן מיידעלע
 האָט באַקומען אַ מוח־אַנצינדונג און איז געשטאַרבן אויף
 מיינע הענט. צוויי מיידלעך פון 12 — 14 יאָר האָט מען
 געבראַכט כמעט טויטע. נישט געווען קיין פלאַץ, וווּ זיי
 אַוועקצולייגן. ד״ר פאַלאַנאָוו האָט באַפוילן אָפּצופירן אין
 זיין פריוואַטער קליניק. מען האָט געמוזט תיכף אָפּערירן.
 האָט מען זיי שוין נישט דערפירט... אַ קליין ייִנגעלע —
 אין גאַנצן אין ווונדן האָב איך דאָך אַוועקגעלייגט אויפן
 טיש. ער האָט מורא געהאַט צו שרייען, האָט ער נאָר
 שטיל גערופן: מאַמע, וווּ ביסטו? אַ יונג מיידל אין 40
 גראַד היץ האָט אַלעמען אָפּגעשטויסן פון זיך. מיך אויך.
 אַוועק, היידאַמאַקע! — האָט זי געשריען. און אַזוי איז
 זי אָפּגעגאַנגען אין בלוט און אין שרעקלעכע ווייטאַגן.
 הערן ריכטער! שוינט אין מיר די פרוי! איך קאָן נישט
 דערציילן אַלץ, וואָס איך האָב צוגעזען! (וויינט. מאַסן-
 גשווין אין זאָל. שוואַרצבאַרד וויינט).

טאַרעם

(טיף גערייט): הערן ריכטער! (ווייזט אויף שוואַרצבאַרדן)
צום ערשטן מאל זענען מיר וויינען דעם דאָזיקן מאָן,
וועלכן מען האָט דאָ געוואָלט פאַרשטעלן פאַר אַן איינ-
פּאכן פאַרברעכער!

קאַמפּעניקי

(מיט אַ געבראַכענער שטימ, פאַרנייגט פאַר דער עדותטע)
מיין טיפּער רעספּעקט פאַר אייער ווייטאַג, געערטע פריי-
לין גרינבערג! מיין געפיל פון שרעק און פאַראַכטונג
קעגן אַט די אַלע גרויזאַמקייטן, פאַר וועלכע... איך האָב
אַפילו קיין ווערטער נישט. אָבער מיין פליכט איז דאָך
צו שיצן דעם כבוד פון אַ דערמאַרדעטן, אין וועמענס
אומשולדיקייט איך בין איבערצייגט. וווּ איז פעטלורעס
האַנט אין די אַלע אַכזריותן?

פריילין גרינבערג

איך האָב נישט געזען פעטלורעס פּערזענלעכע באַפעלן
אויף צו מאַכן אַ פאַגראַם. דאָס איז אמת. אָבער אין מייע
אויערן האָבן זיך איינגעשניטן די געשרייען פון די
ווילדע היידאַמאַקעס: זאָל לעבן אונדזער באַטקאַ פעט-
לוראַ! אָבער בעתן פאַגראַם אין פּראַסקוראַוו איז פעט-
לוראַ אָנגעקומען אין שטאַט און קיין דעלעגאַציע צו זיך
נישט צוגעלאָזט.

קאַמפּעניקי

איך פאַרשטיי נישט באמת צו וואָס באַדאַרף מען דאָ
באַאומרויִקן אַזעלכע עדות און וועקן זייערע אַלטע ווונדן?
מיר זענען דאָך אַלע דערשיטערט פון פיין! און די קאַן
מען פאַרהונדערטפאַכן און פאַרטויזנטפאַכן דורך אַרויס-
רופן הונדערטער און טויזנטער עדות, אָדער ביים לעבן
פאַרבליבענע קרבנות פון פאַגראַם! לאַמיר זיך בעסער
באַגרענעצן מיט פעטלורעס פאַראַנטוואַרטלעכקייט. זייט
איר זיכער, פריילין גרינבערג, אַז פעטלוראַ איז אָנגע-
קומען קיין פּראַסקוראַוו בעתן פאַגראַם?

פריילין גרינבערג

זיכער. אויפן אנדערן, אדער אויפן דריטן טאג. דריי
טעג האט געדויערט דער פאגראם!

קאמפענקי

זייט איר זיכער, אז ווען פעטלורא באפעלט צו ארעסטירן
דעם סעמאסענקא, וואלט זיין באפעל געווארן אויסגע-
פירט?

פריילין גרינבערג

אן צווייפל!

קאמפענקי

אבער ווי אנדערע עדות האבן אונדז איבערגעגבן, האט
פעטלורא נישט געהאט אונז מאכט.

פריילין גרינבערג

דאן זאגט מען זיך אפ פון צו זיין א פירער. איך האלט
אים דערפאר פאר דעם הויפט־פאראנטווארטלעכן אין די
אלע שוידערלעכע זאכן, וואס מיינע אויגן האבן געזען,
און וואס כ'וועל שוין ביזן קבר נישט פארגעסן. (וויינט).

פלאַרי

מיר דאנקען אייך, און מיר באפרייען אייך פון ווייטער-
דיקן פארהער. עדות סאפרא! (פריילין גרינבערג גייט
צוריק און טראגישע, ווי זי איז געגאנגען צום פארהער.
סאפרא איז א געוועזענער ארמיי־קאפיטאן מיט
א שווארץ־גרוי בערדל און געדיכטע שטארקע וואנצעס).

טאָרעם

דערציילט אונדז, מיר בעטן אייך, וועמען איר האלט פאר
שולדיקן אין דעם טויט פון אייער זון!

סאָפראַ

מיר זענען פון קאראמישער אפשטאמונג, אבער מיין זון
איז געווען אין דער יידישער מיליץ. ווען פעטלורעס
מיליטער איז אריין אין קיעוו, האט זי די מיליץ ארעס-
טירט. מיר זענען געווען זיכער, אז מען וועט זיי באלד
באפרייען, ווייל זיי האבן געהאט די נייטיקע לעגטי-
מאציעס. שפעטער בין איך געווארן אומרוק און גע-

לאפן צום קאמענדאנט. — ווו זענען די אַרעסטירטע
יונגע-לייט? — ענטפערט ער מיר מיט אַ וויץ: — אין
הימלישן גענעראל-שטאַב! איך האָב זיך דערוויסט, אַז
מען האָט זיי אַריינגענומען אין גענעראל-שטאַב, כדי אויס-
צופאַרשן צי זיי זענען יידן. מיין זון האָט זיך באַקענט
אַלס ייד, כדי צו טיילן דעם גורל פון זיינע חברים.
הערן ריכטער! איר האָט געדאַרפט זען אין פעלד זייערע
טויטע גופים! צעפרעסענע פון הינט! מיט טשוועקעס,
אַריינגעקלאַפט אין זייערע ליבער! — מ'מ'ם! איך האָב
אומגעזוכט פעטלורען, געוואַלט אים מער טון ווי שוואַרצ-
באַרד! איין טויט איז אַ צו-קליינע נקמה אָן אים. איך
וואַלט אים געטון אַזוינס, אַז ער זאַל לעבן, און זיין יעדע
שעה זאַל זיין יסורים און פיין, און דאָס אויסבעטן אויף
זיך דעם טויט, און דער טויט זאַל נישט וועלן אויס-
לייזן... יא, איך סאַלידאַריזיר זיך מיט שוואַרצבאַרדן,
הערן ריכטער!

(טויטע שטילקייט)

טאַרעס

איז מעגלעך נאָך עפעס צוצוגעבן? הויכער טריבונאַל!
נאָך די לעצטע פאַר עדות האַלט איך פאַר אומבאַדינגט
נייטיק דעם עדות-פאַרהער איבערצורייסן, כדי מיר זאַלן
פאַרבלייבן ביי אונדזערע געזונטע נערוון און געפילן,
וועלכע זענען אַזוי נייטיק פאַר דער זאַך. איך האַלט דעם
ענין פאַר קלאַר גענוג, איך האָב נאָך אַבער פון מיין צד
איבער 80 עדות. איך בין גרייט דעריבער פון אַלע
מיינע עדות זיך אַפצוזאַגן, אויב דער צווייטער צד וועט
זיך אַפזאַגן פון זיינע.

קאַמפּענקי

דעם פאַרשלאַג פון מעטר טאַרעס געמען מיר אָן!
(געוואַלדיקע אויפרודערונג אין זאַל).

פלאַרי

(קלינגט איין מאָל, אַ צווייט): איך בין געצווונגען
איבערצורייסן די זיצונג און הייסן אַפרייניקן דעם זאַל!
(פינצטער אויף דער בינע, ליכט אין זאַל. דער טומל
ווערט שטאַרקער. אַ גרופע ייִדישע געזעלשאַפטלעכע עדות
רייסן זיך צו דער ראַמפּט).

ערשמער עדות

וואָס מיינט ער עפעס, טאַרעס! ייִדישע צרות איז זיין
פּרינציפּל פּאַלואַרק? ער קאַן דאָרט טון וואָס ער וויל?

צווייטער עדות

האַסטו געהערט! צו פאַרמאַכן די מילער ביי 80 עדות,
וועלכע זענען געקומען אויסגיסן זייער האַרץ פאַר דער
וועלט.

דריטער עדות

עס איז אַ סקאַנדאַל! מיט קיינעם זיך נישט באַראַטן!
ווי איז דער פאַרטיידיקונגס־קאַמיטעט.

ערשמער יונגער אַדוואַקאַט

איך האַלט עס פאַר אַ טאַקטישן פעלער פון מעטר
טאַרעס!

צווייטער יונגער אַדוואַקאַט

וואָס רעדט איר? איינער פון זיינע געניאַלסטע שאַך־
צוגן. ער איז אַ ריזיקאַנט! דאָס איז אַ באַנאַפאַרטישער
שאַך־צוג.

דריטער יונגער אַדוואַקאַט

ער קאַן די פּסיכאָלאָגיע פון פאַריזער בורזשואַ!

רעדאַקטאָר

(ביים פרעסע־טיש צום סעקרעטאַר!) געוואַלד! וואָס האַט
ער געוואַלט פון מיר! ער האַט געקוילעט אַן אַ מעסער!
געמאַכט אַ פאַגראַם אויף אונדזער צייטונג! כּיִהאָב זיך

פאַרמאַסטן אויף דריי חדשים אַ פּראָצעס! דער עולם האָט
זיך ערשט רעכט פּונאַנדערגעוויינט! וווּ איז ער וווּ?
סעקרעטאַר

אַז מען לאָזט גאַר נישט צו צו אים.

רעדאַקטאָר

שאַט! איך האָב אַ פּלאַן! אַ טעלעגראַמע: מעטר
טאַרעס איז פּלוצלינג קראַנק געוואָרן. עס קאַן זיין —
מען וועט צואייילן דעם פּראָצעס!

סעקרעטאַר

ווער וועט דען גלייכן אַזאַ באַבע-מעשה!

פאַרהאַנג

דאָס צווייטע בילד

(דער פראָקוראָר האַלט שוין ערגעץ אין דער מיט. ער שפּאַנט אַרום איבער זיין לאַזשע ווי אַ שיפּס־קאַפיטאַן און קייט די ווערטער גענוג באַטראַכט און לאַנגווייליק).

פראָקוראָר

האַ? יאָ... איז אייער משפּט... אייער משפּט, הערן געשווירענע, פון גרויסער וויכטיקייט. צי איז פעטלוראַ שולדיק... שולדיק, אַדער, ווי שוואַרצבאַרד וויל — פאַראַנטוואַרטלעך פאַר די פאַגראַמען, אַדער ניין, האַ? יאָ. פאַגראַמען זענען געווען... געווען און וועלן זיין — ס'איז אַ ביטערער אמת. ס'איז אַ שרפה, וואָס אין איין אָרט לעשט זי זיך אויס און אין אַ צווייטן פּלאַצט זי אויף ווידער מיט אַ טאַפּלעטער קראַפט. די מענטשהייט וועט זי קיין מאַל, קיין מאַל נישט אויסלעשן. האַ? יאָ. יעדער ציוויליזירטער מענטש דאַרף זיך אָפּגרענעצן, אָפּשאַקלען פון אַט דעם, פון אַט דעם באַרבאַריזם. יעדער ציוויליזירט לאַנד — אויך. אַבער דעם פּאַקט פאַרלייקענען קאָן מען נישט. האַ? יאָ. נו — און פעטלוראַ? סיי יידן, סיי נישט יידן באַשטע־טיקן, אַז ער איז געווען אַ ידנפריינד... אַ ידנפריינד. ער מוז רעהאַביליטירט ווערן! ער מוז! שוואַרצבאַרד! איר האַט דערשאַסן... אַן אומשולדיקן! יאָ, איר זייט נישט געגאַנגען זיך נוקם זיין פאַר אייער פּאַלק! איר האַט געהאַט זייטיקע מיטהעלפּערס און זייטיקע כוונות, וועלכע האָבן ליידער זיך אַרויסגעגליטשט... אַרויסגע־גליטשט פון דער אויספאַרשונג. אייך פאַסט נישט די ראַל פון ברוטוס און פון קאַסיוס. ניין! האַ? יאָ. אַט דאָס דיקטירט מיר מיין מענטשלעך האַרץ, דאָס געפיל פון רעכט און מיין באַווסטזיין. יאָ באַווסטזיין! אַפילו, ווען

עס זענען פאראן מילדערנדע אומשטאנדן, פארדינט איר
אויך אייער שטראף. יא, אייער שטראף. הערן געשוויי-
רענע! באשטראפט אים! פארארטיילט אים לויט אייער
געוויסן! זאל פון אייער אורטייל ארויסדרינגען דער אמת
אליין! דער אמת אליין! די גערעכטיקייט! די גערעכ-
טיקייט!

קאמפּענקי

הערן געשווירענע! נאך מיין דערקלערונג און מיין
הארץ איז מיט די באליידיקטע און באעוולטע האט מען
מיר פארגעלייגט זיך אפצוזאגן פון מיין באשולדיקונגס-
רעדע. ווי קאן איך עס טון, ווען דער דערמאנדעטער
אליין איז אויך א באליידיקטער און באעוולטער!

שווארצבארד! באדענקט זיך וואס איר האט געטון! איר
האט אפגעטון אזוינס, וואס איז קעגן אייער לערע, קעגן
אייער רעליגיע, קעגן אייער מאראל! איר האט דער-
הרגעט א רויקן מענטשן אין פאריז, א טרייען מאן און
א גוטן פאטער פון א קליין מיידעלע. זיין איינציקע זינד
איז באשטאנען אין דעם, וואס זיין מוח איז באהערשט
געווען פון איין גרויסער אידעע וועגן א פאראייניקטער,
פרייער אוקראינע. קיין איינציקער יידישער עדות האט
נישט געבראכט קיין באווייזן פון זיין שייכות צו פא-
גראמען. און ווי אזוי האט ער געקענט מיט זיינע צוויי
הענט אפשטעלן דעם שטראם פון ווילדער אנארכיע? איך
זע דאס פאר מיינע אויגן! איך באנעם דעם שוידער פון
פאגראמירטן שטעטל! צעווילדעוועטע, דיסציפלינלאזע
קאזאקן רייטן אן פון אלע זייטן שטאט. נישטא קיין
אנטרינונג. נישטא קיין באהעלטעניש! נאך אטעמסטו!
ביסט אבער א פארמישפטער. און דאס הארץ קלאפט דיר
אויס דיין אייגענעם טויטנמארש. אלץ וואס לעבט און
אטעמט וועט צעמאלן ווערן צווישן אט דער צעווילדעווע-
טער לאזוינע! נישטא צו וועמען צו שרייען! צו ווע-
מען צו אפעלירן! אט דאס איז דער גורל פון די יידישע
מאסן! דאס יידישע פאלק — איך זאג עס אן איראניע —

די אלטע אַריסטאָקראַטיע פון דער וועלט הערט נישט אויף צו לייַדן פון די צייטן פון בבל און ביז נאָכן צאָריום. איך בין אַ שילער פון רענאַן, איך האָב אַכטונג פאַר דער ייִדישער ראַסע און איך בייג טיף מיין קאָפּ פאַר זייערע ווייטאַגן.

אַבער, שוואַרצבאַרד! דער זון פון אוקראַינישן פאַלק, וועלכן איר האָט אומגעבראַכט — פאַרדינט דאָך, אַז זיין נאַמען זאָל בלייבן אומבאַפּלעקט. ער פאַרדינט דאָך, אַז מען זאָל זאָגן וועגן אים: ער איז געווען פון די בעסטע זיין פון אוקראַינע! איך פאַרשטיי דעם ווייטאַג פון דעם אומ־גליקלעכן פּאַטער סאַפּראָ, וועלכער מיינט, אַז דער טויט פון פעטלוראַ איז געווען אַ צו לייכטע שטראָף. מען קאָן רעדן, מיין ליבער טאַרעס, וועגן אַפּיצייעלער, אַדמיניס־טראַטיווער און פּאַליטישער פאַראַנטוואָרטלעכקייט. מען קאָן אַבער נישט רעדן וועגן פערווענלעכער אחריות. די פערווענלעכע אחריות טראַגט שוואַרצבאַרד, ווייל זיין האַנט האָט אוממיטלבאַר דערמאַרדעט, בעת וועגן פעטלורען קאָן דאָך נישט געזאָגט ווערן, אַז ער האָט פערווענלעך גע־מאַרדעט, ווי עס קאָן אַפּילו נישט געזאָגט ווערן, אַז ער האָט געהייסן מאַרדן, גערייצט צו ראַסן־האַט.

עס וועט דעריבער נישט זיין יושרדיק, הערן געשווירענע, אויב שוואַרצבאַרד וועט אַרויס פון דאַנען אונטער אַוואָ־ציעס אַ טריומפּירנדיקער, בעת די אומגליקלעכע אלמנה פון דערהרגעטן וועט דאַרפן זיך דערווייטערן אַ פאַר־שעמטע דורך דער הינטערטיר. הערן געשווירענע! איר וועט נישט צובייגן דעם קאָפּ צו דער ערד פון אַן אומ־גליקלעכער פּרוי, וועלכע איז שוין גענוג געשטראַפּט און זיכער נישט פאַר אירע זינד! נישט וועגן נקמה אין שוואַרצבאַרדן האַנדלט זיך דאָ. נישט וועגן קיין האַרבע שטראָף פאַר אים. איך זע די טראַגעדיע אין איר פולער גרייס און מיין האַנט וואַלט זיך נישט הייבן אויך שוואַרצ־באַרדן צו האַרב באַשטראַפּן. אַבער, מיינע הערן! רייני־וואַשן דעם מערדער אַן אַ סימבאָל פון באַשטראַפּונג, אַן

א סימבאל פון פאראורטיילונג?! דאָס וואָלט דאָך געהייסן:
טיפער נאָך באַגראַבן אָן אומשולדיק דערהרגעטן און
איבערלאָזן אָן אייביקן פלעק אויף זיין כבוד!
ניין, הערן געשווירענע. איר וועט דאָס נישט טון! דאָס
געוויסן וועט אייך דיקטירן דעם געהעריקן אורטייל אי-
בער שוואַרצבאַרדן! (אין זאָל — גרויסער איינדרוק פון
דער רעדט).

טאַרעס

באוועגט פון צוטרוי צו אייך, הערן געשווירענע, האָב
אייך מיך אָפגעזאָגט פון מיינע ווייטערדיקע עדות. איך
באָדויער נישט, וואָס איך האָב דאָס געטון, הגם פון דער
זייט פון די, וועלכע האָבן געהאַלטן פאַר זייער חוב און
באָדערפעניש ארויסצושרייען זייער וויי-געשריי פאַרן
וועלט-פאַרום — פון זייער זייט האָב איך שוין געהאַט
די גערעכטע און ביטערע פאַרוורפן!

אייך קאָן אָבער די נאָבעלע טראַדיציע פון פראַנקרייך.
דאָס האָט אַ גרויסער פראַנצויז געזאָגט: דער אַנטיסע-
מיטיום איז אַן אַטענטאַט אויף כריסטוסן. דאָס האָט
אַ פראַנצויזישער קאָנסערוואַטיסט פראַטעסטירט אין 1907
קעגן אַרמענישע שחיטות, און היינט דאַרף פראַנקרייך
דורך דעם מויל פון אירע געשווירענע ריכטער אַרויס-
טראַגן דעם פראַטעסט קעגן יידישע פאַגראַמען. עס
האַנדלט זיך נישט וועגן גלאַריפּיצירן שוואַרצבאַרדס טאַט.
עס איז אַן אומגליק צו דערהרגענען אַ מענטשן. עס איז
אַן אומגליק אַליין נקמה צו נעמען! שוואַרצבאַרד איז
אָבער שולדיק אין נאָך אַ שרעקלעכערן אומגליק: פונקט ווי
פעטלוראַ האָט אַלץ געקענט פאַרבייגן צוליב דער אידעע
פון זיין פאַטערלאַנד, אַזוי האָט שוואַרצבאַרד אַלץ געמוזט
פאַרבייגן, כדי אָפצורוימען פון דער וועלט דעם מערדער
פון זיין ראַסע.

אָבער נישט דער ענגער נאַציאָנאַליזם האָט אים געטריבן
צו דעם. דאָס איז אַ נאַטירלעכער אויסדרוק פון פראַטעסט
פאַר איין לאַנגער פאַגראַמען-קייט, וועלכע האָט זיך

געצויגן פאר שוואַרצבאָרדן פון זיין קינדהייט אָן! מיינע
הערן! די שטאַט באלטא, ווו ער איז געבוירן געוואָרן איז
פאר שוואַרצבאָרדס געדעכעניש געוואָרן פינף מאל פאַ-
גראַמירט!

איך דאַנק אייך, פריינד קאמפענקי, פאר אייער מע-
סיקער באַשולדיקונג. איך פאַרשטיי אייער נאַבעלע אויפ-
גאַבע ריינצוואַשן דעם נאַמען פון דערמאָרדעטן.
אַבער פרעגט ביי די קליינע יתומים פון כפר-ילדים אין
עמק יזרעאל, וועלכע טראַגן אויף זייער לייב די צייכנס
פון פאַגראַם-ווונדן! פרעגט די אלמנות און יתומים אין
אַרגענטינע, אין קאַנאַדע, איבער דער גאַנצער וועלט, ווו
דאָס יידישע רחמנות-געפיל האָט זיי צוגעטוליעט. דער-
מאַנט פאַר זיי דעם נאַמען פעטלוראַ. זיי וועלן פאַרצי-
טערט ווערן, ווייל אין דער היים פלעגן די מוטערס מיט
דעם דאָזיקן נאַמען שרעקן זייערע קינדער, ווען זיי
פלעגן שרייען ביי דער נאַכט. און די קינדער פלעגן פון
דעם שרעקוואַרט שטיל ווערן. צי איז פעטלוראַ שולדיק?
ער האָט פאַרבונדן זיין נאַמען מיט די באַנדיטן פון זיין
אַרמיי. ער האָט זיך פון זיי נישט אָפגעגרענעצט, ווי דאָס
האָט געטון נישט קיין קלענערער פאַטריאַט פאַר אים
— וויניטשענקאַ — צום ביישפיל!

ער האָט פאַרזיכערט זיינע פאַגראַם-העלדן אומבאַשטראַפ-
קייט און דערטרונקען זיין אייגענע נאַציאָנאַלע באַוועגונג
אין יידיש בלוט. מיינע הערן! מישפטן מיר דאָך אַ קאַ-
פיטאַן פון אַ דערטרונקענער שיף, ווען אַפילו נישט ער
איז דער אוממיטלבאַרער שולדיקער! און ווי איז צום
קאַפיטאַן, וואָס ביי דער אויספאַרשונג וועט זיך אַרויס-
ווייזן זיין נאַכלעסיקע נאַכגיביקייט צו דער פאַרברעכעריי-
שער מאַנשאַפּט! הערן געשווירענע, שוואַרצבאָרד איז שוין
אַפגעזעסן דאָס זייניקע אין תפיסה. און אויב איר וועט
פאַרלענגערן זיין שטראַף אויף נאָך איין טאַג אַפילו, וועט
איר מיט דעם פעלשן דעם זין פון דעם איצטיקן פראַ-
צעס.

שווארצבארד דארף נישט ליידן פאר פעטלורעס פער-
זענלעכער געשפאלטנקייט — א סאציאליסט לויט זיינע
איבערצייגונגען, א פאגראמיסט — לויט די קאנסעקווענצן
פון זיין פאליטיק. הערן געשווירענע, נישט דער אדוואָ-
קאט פון שווארצבארדן שטייט פאר איך. הערט זיך צו
צו די שטימען פון די גייסטיקע פירער פון אונדזער
נאָציע! צו די פארקלונגענע שטימען פון גאמבעטא, הוגא
און אנדערע גאונים פון אונדזער פאלק. זאל שווארצבארד
אריסגיין פריי פון דאָנען, ווייל ער טראַגט אויף זיך
די טראַגעדיע פון זיין פאלק. געדענקט, אז מיט זיין באַ-
פרייאונג פאראורטיילן מיר דעם גרויל פון פאָגראַמען
אויך פאר דער צוקונפט! (שטאַרקער אַפלוז אין זאָל).

פלאַרי

שווארצבארד! האָט איר וואָס צוצוגעבן?

שוואַרצבאַרד

יא... אפשר יא... געוויס יא. הערן ריכטער! כאַטש
נאָך אזעלכע מוסטערן פון הויכער רעדנער־קונסט האָב
איך מורא... אז מיינע בלאַסע רייד קאָנען מיר מער
שאַדן ברענגען ווי נוצן. אַנטשולדיקט מיר, מעטר טאַרעס,
אויב איך וועל מיט מיינע לעצטע פאַר ווערטער פאַר-
ערגערן מיין גורל. אַבער, הערן ריכטער, צי האַנדלט זיך
דאָ טאַקע בלויז וועג מיין אייגענעם גורל? איך האָב
אויפּמערקזאַם זיך צוגעהערט צו מיינע באַשולדיקער און
פאַרטיידיקער און זאל מיר דערלויבט זיין, הערן ריכ-
טער, זיך אַנלענען אויף אַ פאַר ציטאַטן פון זיי. מעטר
טאַרעס האָט געזאָגט: ס'איז אַן אומגליק צו דערהרגענען
אַ מענטשן! ס'איז אַן אומגליק אַליין נקמה צו נעמען!
הערן ריכטער! דערלויבט מיר צו זאָגן: ס'איז טאַפּלט
דאָס אומגליק פאַר אַ מענטשן פון ייִדישן בלוט, פון
ייִדישן שטאַם.

איך האַלט נישט, אז מיין ראַסע איז די אַריסטאָקראַטיע
פון דער וועלט, ווי דאָס מיינט מעטר קאמפּענקי, וועלכער
האַט אַזוי דיסקרעט און צוריקגעהאַלטן מיר אויסגעדריקט

זיינע פארוורפן. אָבער, הערן ריכטער! שוין אַ פּאָר טויזנט יאָר, אַז מיר ייִדן לעבן נישט אויף אונדזער שווערד. און דאָס האָט אונדז שלעכט געטון. עס האָט אין אונדז אַנטוויקלט אַ גאַנץ אַנדערע מאַס... אַ הער־כערע מאַס פאַר דעם ווערט פון יענעמס לעבן. פאַר אַ ייִדן איז טאַפּלט שווער צו זיין אַ בלוטיקער העלד און אין גאַנצן נישט מעגלעך צו באַרימען מיט אַזאַ העלדישקייט. אויך איך, מיינע ריכטער, שטיי דאָ נישט פאַר אייך אין דער שטאַלצפּאַזע פון אַ פּאַלקס־העלד. איך בין אָבער אויך נישט דער מענטש, וועלכער באַדויערט זיינע מעשים און מוז אַנקומען נאָך רחמים פון געריכט. ניין, הערן ריכטער, איך קום צו אייך מיט מיינע טע־נות!... מיט דעם טיפּסטן גלייבן, אַז איר וועט דער־הערן מיין געשריי... דאָס געשריי פון אַ מענטש, וועלכער קלאַמערט זיך נישט אין זיינע אייגענע פאַר יאָר. הערן פּראַנצויזישע ריכטער, איר, אייניקלעך פון יענע שטאַלצע קעמפּער, וועלכע האָבן אַראַפּגעריסן קרוינען ביי טיראַנען — איר וועט מיך דערהערן און פאַרשטיין. שטאַמט איר דאָך אַליין פון די נביאים פון 18־טן יאָרהונדערט! פאַר אייך וויל איך אַנקלאַגן אונדזער יאָרהונדערט! די גאַנצע ציוויליזירטע וועלט. ווי אַזוי האָט זי געקאַנט דערלאָזן צו אַזאַ אומרעכט! צו אַזאַ... ניאַגאַראַ פון אומשולדיק פאַרגאַסענעם בלוט!?

מען וועט מיר זאָגן: מיט וואָס איז דאָס בלוט פון דייע שוועסטער און ברידער חשובער, פאַר יענע בלוטיקע טייכן, וועלכע זענען אַפּגעפּלאַסן אין דער וועלט־מלחמה?

הערן ריכטער! די מלחמה קאַן איך דאָך פון דער גאַנצט!

כ׳האַב דאָך מיין אייגן בלוט פאַרגאַסן און דעם שונאס נישט געשווינט אין די פּראַנצויזישע שוץ־גראַבנס. איך האָב געזען ווי מענטשן שטאַרבן, איינגעגראַבן מיט די פינגער אין דער פייכטער ערד און מיט דעם לעצטן וואָרט פון

פארווורף און פון בענקשאפט אויף די ליפן מיט דעם וואָרט: מאַמע! כ'האַב געזען ווי די מענטשן לויפן פון ביידע פיינטלעכע שוץ־גראַבנס געטריבן צום שטורעם דורך דער אייגענער אַרטילעריע. כ'האַב געזען, ווי זיי לויפן מיט אויפגעהויבענע הענט און מיט קינדערשע טרערן אויף די בערדיקע פנימער, נישט צו וויסן, וועלכער צד איז דער פאַנגער און וועלכער דער געפאַנגענער. איך האָב געזען דעם אומזין אין זיין פולער גרייס און איך האָב מיר אויסגעקעמפט דאָס רעכט אָט דעם אומזין צו פאַראורטיילן. אָבער וויפל זין האָט די מלחמה אין פאַרגלייך מיטן פאַגראַם! דאָרט קעמפן דאָך גלייכע מיט גלייכע! מיט די זעלבע שאַנסן פון זעלבן אומגליק! הערן ריכטער! צי האָט איר געהערט, ווי דער פראַקוראַר, האָט זיך אויסגע־ דריקט וועגן פאַגראַמען: פאַגראַמען — האָט ער געזאָגט — זענען געווען און וועלן זיין. דאָס איז א שרפה, וואָס אין איין אָרט לעשט זי זיך — אין צווייטן פלאַמט זי אויף מיט אַ טאָפלטער קראַפט! נביאישע ווערטער הערן ריכטער! אַ גרויזאָמער אמת! נאָך זענען נישט אויסגעוויינט די לעצטע טרערן אויף אוקראַינע — און שוין שטיקן אונדז די גיפטיקע גאַזן פון אַ נייער, טליענדיקער שרפה. ווי אַ פיערדיקער ים וועט זי זיך צעגיסן אויף אַ ריזיקן שטח איבער אונדזערע קעפּ — איבער ייִדישע קעפּ! און די וועלט! די ציוויליזירטע וועלט וואָס וועט זי טון, צוקוקן־ דיק אונדזער נייעם חורבן?

די וועלט וועט זיך אָפּגרענעצן — לויט דער קלוגער עצה פון פראַקוראַר — זי וועט זיך אָפּגרענעצן און, אין בעסטן פאַל, זיך אָפּשאַקלען פון די פאַרברעכערישע לענדער. הערן ריכטער! מען האָט אונדז הונדערטער יאָר געפייניקט פאַר קרייציקן אַ ייִד קריסטוסן. און איצט — וועט מען אונדז אָנהייבן פייניקן פאַר אַנבינדן אַ ייִדישן קריסטוס דער וועלט! דאָס איז אַן אויסרייד! מען שלאָגט אונדז — ווייל מיר לאָזן זיך. דאָס פאַרויס לויפן אין דער געשיכטע

— איז אונדזער אומגליק! שריי איך: יידן — צוריק —
 אין דער געשיכטע! צוריק מיט דער פויסט! מיט דער
 שפיז! מיט דער קויל! אט איז מיין ביישפיל — אין
 נאָמען פון מענטשן־ווערדע... נישט ווי קיין ייד דאָרף
 איך דאָ שטיין פאַר אייך! נישט ווי קיין ייד — זיך
 פאַרענטפערן! ווען אַ פראַנצויז, ווען אַ רוס, ווען אַ כינע־
 זער זאָל באַגיין מיין איצטיקע טאַט — דאָן וואָלט מען דאָך
 געגלייבט אין זיין אַביעקטיוון פראָטעסט, אין זיין פראַ-
 טעסט פאַר הונדערטער טויזנטער געפייניקטע!... בעת
 מיך... וויל מען דאָ פאַרענטפערן מיט מיין בלוטאַנגע-
 העריקייט צו דער געפייניקטער ראַסע! ווילט איר מיך
 פאַרענטפערן — דאָן פאַרענטפערט מיך מיט מיין בלוט־
 אַנגעהעריקייט צו די געפייניקטע פון דער וועלט! איך
 שטיי דאָ נישט אַליין פאַר אייך, הערן ריכטער! הינטער
 מיר שטייט אַ ריזן־אַרמיי פון שאַטנס! דאָס זענען שאַטנס
 פון געפייניקטע, וועלכע דער איצטיקער פראָצעס האָט
 אויפגעהויבן פון זייערע קברים. אין זייער נאָמען בין איך
 באַרעכטיקט צו אַפעלירן צו אייך מיט די אייגענע ווערטער
 ווי דער פראַקוראַר: גערעכטיקייט, הערן ריכטער! גע-
 רעכטיקייט און נאָר גערעכטיקייט!

(פינצטער)

א) פאַר סעקונדן שטיל, ווייטע, ווי אונטערערדישע אַקארדן
 פון דער מאַרסעליעזע אויפן נידעריקן רעגיסטער. — די
 ערשטע האַלבע פראָזע חזרט זיך איבער מיט קורצע
 פויזעס אַ מאָל פיר).

(ליכט אויף דער בינע)

א) אַלע אויגן פון טריבונאַל זענען געווענדעט צו דער טיר,
 פון וועלכער עס דאָרף אַנקומען דער פאַרזיצער פון די

געשווירענע. א פאר טעקונדן עקספּאָזיציע. אַט איז ער
שוין אין דער טיר.)

פּאַרויצער פון געשווירענע

(אַרײַן זיך אָפּגעשטעלט מיט דער האַנט אויפן האַרצן,
דערקלערט רױק און פֿייערלעך): לױט אונדזער געװיסן
און לױט אונדזער אײבערצײגונג ענטפּערן מיר, געשוױ-
רענע, אויף אַלע געשטעלטע פּראָגן — נײַן! מיר דער-
קלערן, אַז שװאַרצבאַרד איז אומשולדיק!

(רײַזן־אַפּלױז)

(אַ פּרײַדיקע באַװעגונג צױשן די ריכטער. טאַרעס קושט
זיך מיט שװאַרצבאַרדן. דערנאָך — מיט חנה, װעלכע
איז צוגעלאָפּן פון זאַל).

קאַמפּענקי

צוזאַמענקלייבנדיק זײנע פּאַפּירן): מעטר טאַרעס! איך
װעל אויסזאַגן אײער פּרױ!

חנה

נאַט אײך אויך אַ האַנט, מעטר קאַמפּענקי!

קאַמפּענקי

נײַן! איך װיל אַ קוש.

חנה

איר זײט דאָס אויך װערט.

(חנה און קאַמפּענקי קושן זיך בײַ אַ הילכיקן אָפּלױז פון
די געשוױרענע. אויפן זאַל שרײַט מען: װײוּ לאַ פּראַנס!
מען זינגט די מאַרסעליעזעט).

פּאַר האַנג

א פאר פאקטן וועגן טעקסט

ס'איז נישט קיין צופאל וואס די דראמע „שווארצבארד" דער-
שיינט איצט צום ערשטן מאל אין בוכפארם, פינף און פער-
ציק יאר נאך דעם ווי מ'זיין פאטער האט זי אנגעשריבן. די סיבה איז
א פשוטע: דער טעקסט איז נישט געווען בנימצא.

פון אלטער קאציונטס שאפונגען, וואס ער האט נישט באוויזן
ארומצוגעבן פאר דער צווייטער וועלט-מלחמה, האט זיך אין פוילן גאר-
נישט אפגעראטעוועט. אויך זיינע צוויי לעצטע דראמעס: „שווארצ-
בארד" און „רעם יידנס אפערט" וואלטן פארלוירן געווארן אויף שמענ-
דיק, ווען א פאר עקזעמפלארן וואלטן נישט געווען פארבליבן אויסער
די ברענעצן פון פוילן.

„רעם יידנס אפערט" האב איך געפינען פארהעלטענישמעסיק שנעל
און זי שפעטער אריינגענומען אין ערשטן באנד „געזאמלטע שריפטן"
(תל-אביב, י. ל. פריד-פארלאג, 1967). א סך שווערער איז אבער צו-
געגאנגען מיט דער דראמע „שווארצבארד". איך האב די דראמע ארומ-
געזוכט איבער גאר דער וועלט מער ווי דרייסיק יאר און זי געפינען
„צו ביסלעך". דער פולער, אריגינעלער טעקסט איז אפגעפונען גע-
ווארן ערשט אין יאר 1979.

איך האב אנגעהויבן צו זוכן דעם טעקסט גלייך נאך דער מלחמה,
ווען כ'האב נאך געלעבט אין ווארשע. עטלעכע יידישע לעבן-געבלי-
בענע אקטיארן פלעגן אין יענער צייט רעציטירן פון אויסנווייניק דעם
שווארצבארד-מאנאלאג. דאס איז געווען דער „שמארקער" נומער אין
זייערע אויפטריטן, אבער דעם געשריבענעם מאטעריאל האט קיינער
פון זיי נישט געהאט. איך בין זיכער געווען, אז די פיעסע געפינט זיך
אין די פאראייניקטע שטאטן ביי אלעקסאנדער גראנאכין. צום באדייערן
איז ער געשטארבן אין יאר 1945, איידער איך האב באוויזן זיך צו
פארבינדן מיט אים.

מיט א סך יארן שפעטער האב איך זיך געטראפן אין תל-אביב מיטן אקטיאר און רעזשיסאר זיגמונט טורקאוו, וועלכער האט עטלעכע מאל אויסגעפירט די דראמע אין פארשידענע לענדער; דעם טעקסט האט ער שוין נישט געהאט. אנדערע יידישע אקטיארן אין ישראל האבן אויך נישט געקאנט מיר עפעס זאגן וועגן דער פיעסע, הגב אייניקע פון זיי ווי צ. ב. יצחק טורקאוו-גרודבערג האט אין איר געשפילט אין לאדזש, פאר דער מלחמה.

איך האב נישט געקאנט רוען און דורך אלע מעגלעכע מיטלען ווייטער געזוכט דעם טעקסט, געשריבן בריוו צו פיל מענטשן און אפילו געגעבן אנאנסן אין דער יידישער פרעסע, ווו איך בעט, אז ווער עס ווייסט עפעס וועגן קאציזונעס דראמע, „שווארצבארד“ זאל זיך שטעלן אין פארבינדונג מיט מיר.

אויף מיין אנאנס אין א פארזער צייטונג, האב איך באקומען אן ענטפער פון שלום שווארצבארדס אלמנה, הנה. זי האט מיר געשריבן, אז עס זענען פאראן ביי איר אלע נומערן פון אלטער קאציזונעס זשורנאל „מיין רעדנדיקער פילם“, ווו די דראמע איז געדרוקט אין המש-כיב. „שווארצבארד“ איז טאקע געווען געדרוקט אין מיין פאטערס צייטשריפט אין די יארן 1938 — 1939, און איך האב שוין אויך גע-האט א קאלעקציע זשורנאלן, אבער אין לעצטן נומער ענדיקט זיך די דראמע אין מיטן זעקסטן בילד און עס פעלט דער גאנצער דריטער אקט. קיין ווייטערדיקע נומערן פון דאזיקן זשורנאל איז מיר נישט געלונגען צו באקומען. בין איך דעריבער גלייך געפארן קיין פאריז, האפנדיק זיי צו געפינען ביי פרוי שווארצבארד און אויף אזא אופן צו קאמפלעטירן די דראמע.

איך האב זיך מיט איר געטראפן צום ערשטן מאל אין יאר 1966. זי איז שוין דעמאלט אלט געווען 82 יאר, איז אבער געווען פול מיט לעבן, ווארעמקייט און הומאר. זי האט מיר דערציילט, אז מיין פאטער איז געווען אין קאנטאקט מיט איר בעת ער האט געשריבן די פיעסע. פון אים טאקע האט זי באקומען די נומערן פון זשורנאל גלייך ווי זיי זענען דערשינען. איך האב באמערקט אין אירע קליינע צוויי צימערלעך ביים פארק ביי-שאמאן (אין דער פאפולערער פארזער געגנט פון מענילמאנטאן) אז דער קאלענדאר און דער זייגער זענען געבליבן

אפגעשטעלט אויף דער דאטע און אויף דער שעה, ווען שלום שווארצ-
בארד איז געשטארבן, אין דרום-אפריקע, דעם 12-טן מערץ 1938; ער
האט דארט געמאכט א רעפערעטן-טור. זיין פרום גרעסטער און אייג-
ציקער באגער איז געווען, אז די ישראלדיקע רעגירונג זאל אים מקבר
זיין אין לאנד מיטן כבוד, וואס ער האט פארדינט דורך זיין אקט.
דאס איז געשען שפעטער און חנה האט דאס נאך דערלעבט.

אין די צוויי יארגענג „מיון רעדנדיקער פילם“, וואס חנה שווארצ-
בארד האט מיר געגעבן, איז די דראמע אויך נישט געווען געדרוקט
ביו צום סוף. עס האט נאך אלץ געפעלט דער לעצטער אקט, ד. ה.
דער פראצעס. זי האט שוין מער קיין זשורנאל נישט באקומען. שפע-
טער האב איך זיך דערמאנט, אז מיין פאטער האט געהאט גרויסע
שוועריקייטן מיט דער פוילישער צענזור אין 1939 און ס'איז וואר-
שיינלעך, אז די פוילישע מאכט האט דעם זשורנאל פארבאטן און
דעריבער איז די פובליקאציע פון „שווארצבארד“ איבערגעטריסן גע-
ווארן.

נאך דער דאזיקער אנטווישונג האב איך כמעט פארלוירן יעדע
האפענונג צו קאנען רעקאנסטרואירן דעם פולן טעקסט. כ'האב פון
דעסמוועגן פארוואקט זיך צו פארבינדן מיט די פאר לעצטע יידישע
אקטיארן, וועלכע לעבן צעשפרייט איבער דער וועלט, און זיי בעטן
מיר צו העלפן אין מיינ שווערער אויפגאבע.

אין נאוועמבער 1971 האט די באקאנטע יידישע שוישפילערין רחל
האלצער, וועלכע וווינט אין אויסטראליע, געזוכט און געפונען די
דראמע אין די ארכיוון פון פארשטארבענעם אקטיאר און רעזשיסאר
יעקב ווייסליץ, אין מעלבורן. ווען איך האב באקומען דעם טעקסט,
האב איך גלייך באמערקט, אז ס'איז נישט געווען א קאפייע פון קא-
ציונעם אריגינעלן דרייבוך, נאר אן אפשיפט געמאכט אויף א מאשין
דורך עמעצן אנדערש און שטארק פארקירצט. דער טעקסט איז א
ביסל „מאניפולירט“ געווארן דורכן רעזשיסאר און עס האבן געפעלט
אין אים פראגעמענטן פון דיאלאג. דער לעצטער אקט, וועלכער שפילט
זיך אפ אין געריכט, איז אבער יא געווען, הגם מיט פעלנדיקע זאצן.
מעגלעך, אז יעקב ווייסליץ (אדער אן אנדערער רעזשיסאר) האט גע-
מוזט עפעס ארויסנעמען צוליב דער צענזור, ווייל לעבן מיטל געפינט

זיך א שטעמפל פון דער בראזילישער צענזור, וואס דערלויבט צו שפילן די פיעסע אין סאן-פאולא, אין יאר 1939.

בעת מיין באזוך אין ניו-יארק, אין 1976, האב איך זיך באגעגנט מיטן יידישן אקטיאר מארטין בירנבוים, וועלכער האט געשפילט די הויפטראלע אין גראנאכס אויפפירונג פון „שווארצבארד“ אין לאס-אנדזשעלעס אין 1940. ער האט מיר דערציילט, אז נאכן גרויסן דער-פאלג פון דער פארשטעלונג האט ביי אים דער בארימטער אמערי-קאנער פילם-שווישפילער יוסף שילדקראוט באשטעלט אן ענגלישע איבערזעצונג פון דער דראמע און אז ער קאן מיר דערפון געבן א קאפיע. דעם יידישן דרייבוך האט ער געמוזט אפגעבן גראנאכס.

דער ענגלישער טעקסט פון מארטין בירנבוים איז מיר שטארק צו ניץ געקומען פאר דער פראנצויזישער איבערזעצונג, ווייל עס האט מיר דערמעגלעכט צו דערגאנצן דאס, וואס האט געפעלט אין דער וויסליך-אפשטימ, כפרט אין די לעצטע בילדער. די פריערדיקע בילד-דער האב איך געלאזט איבערזעצן דירעקט פון „מיין רעדנדיקער פילם“. „שווארצבארד“ איז איבערזעצט געווארן אויף פראנצויזיש דורך אנרי בולאזוקא און איז דעם 19טן אפריל 1979 אנגעגעבן געווארן אין פראנצויזישן ראדיא.

אויף יידיש וואלט שוין אבער די דראמע מער נישט דערשינען, ווען נישט אן אומפארהאפטע פאסירונג : דער אריגינעלער טעקסט פון „שווארצבארד“ האט זיך גאר אפגעפונען אין ארכיוו פון העברעאישן טעאטער „הבימה“ אין תל-אביב, אין מערץ 1979. ווען איך האב אים דערהאלטן, איז מיר באלד קלאר געווארן, אז דאס איז באקע אן עק-זעמפלאר פון קאציונעס ריכטיקן דרייבוך. עס זענען אסילו פאראן א פאר באמערקונגען צוגעשריבן מיט זיין אייגענער האנט און די ווערטער „סינעטישער רעפארמאזש“ אונטערן טיטל. דאס האט זי-בער מיין פאטער אליין געגעבן די פיעסע דער „הבימה“, ווען זי איז געווען אויף גאסמארטאלן אין ווארשע אין יאר 1937. א שאד, וואס איך האב וועגן דעם נישט געווסט און געזוכט די פיעסע אין לויף פון צענדליקער יארן איבער אלע עקן וועלט! ערגער אבער איז, וואס די רעזשיסארן און דירעקטארן פון „הבימה“ האבן אויך וועגן דעם נישט געווסט...

דער עיקר איז וואס די דראמע איז דא און וועט שוין פארבלייבן

אן אפגעדרוקטע. אבער דער פאקט אליין, וואס קאציונעס א פיטעט
פון אזא קינמטלערישן און היסטארישן ווערט האט געקאנט אפלינגן
אין די טעאטער-ארכיוון, א פארגעסענע, גאנצע צוויי און פערציק
יאָר (!) און קיינער פון דער „הבימה“ האט אפילו נישט געוואסט וועגן
איר — בעט זיך צו מאכן אנטשפּרעכנדיקע אויספירן...

רויב, דעם 21-טן יאנואר 1980.

שולמית קאציונע

אינהאלט

7	נח גריס — אַלטער קאַציזנע
23	אַלטער קאַציזנע — שוואַרצבאַרד
157	שולמית קאַציזנע — אַ פאַר פאַקטן וועגן טעקסט

דערשינענע ווערק פון אלטער קאציזנע:

- דער גייסט דער מלך, (דראמאטישע פאעמע). — ווארשע 1919.
פראמעטעאוס, (דראמאטישע פאעמע). — ווארשע 1920.
ארבעסקן, — ווארשע, 1922.
דער דוכוס, (דראמע אין פיר אקטן). — ווילנע, ב. קלעצקין 1926.
הורדוס, (טראגעדיע אין פינף אקטן). — ווילנע, ב. קלעצקין, 1926.
שטארקע און שוואכע, צוויי בענד, (ראמאן). — ווילנע, ב. קלעצקין, 1929-1930.
שטארקע און שוואכע, צווייטע אויסגאבע, — בוענאס איירעס, סעריע „דאס פוילישע יידנטום“, 1954.
באלאדן און גראמעסקן, (לידער און פאעמען). — ווארשע, חיים בושאזא, 1936.
געקליבענע שריפטן, (אנמאלאגיע). — ווארשע, יודיש-בוך, 1951.
מיין רעדנדיקער פילם, צוויי יארגענג, — 1937-1939, געבונדן אין בוכפארם.

„געזאמלטע שריפטן אין 4 בענד, — תל-אביב.

באנד 1 — י. ל. פריץ-פארלאג — תל-אביב, 1967.

- דער דוכוס, (דראמע אין פיר אקטן).
דעם יידנם אפערע, (היסטארישע דראמע אין דריי אקטן).
באלאדן און גראמעסקן, (לידער און פאעמען).

באנד 2 — פארלאג „המגורה“, תל-אביב, 1969.

- ארבעסקן, (נאוועלן).
פראמעטעאוס, (דראמאטישע פאעמע).
הורדוס, (היסטארישע טראגעדיע אין פינף אקטן).

באנד 3 און 4 — י. ל. פריץ-פארלאג, — תל-אביב, 1972.

- שטארקע און שוואכע (ראמאן אין צוויי בענד און פיר טיילן).

העברעאיש:

פנינים חולות, — תל-אביב, ספריית תרמיל, 1970.

איטאליעניש :

LE PERLE MALATE. Traduzione Ippolito Pizzetti. Milano.
Edizioni Vanni Scheiwiller, 1974.

L'OPERA DELL'EBREO. Traduzione Paola Ojetti. Roma.
« Terzoprogramma » n. 2/1975. Edizioni Eri della Radio-
televisione Italiana.

ALTER KACYZNE

SCHWARTZBARD

DRAME EN TROIS ACTES

© Copyright by Sulamita Kacyzne Reale. Printed in France
EDITIONS DU « COMITE POUR LA LANGUE
ET LA CULTURE YIDDISH
PARIS, 1980

